C/38

ANUL XXII
40
(910)
Sîmbătă
6 octombrie
1979
8 pagini
1 leu

Proletari din toate țările, uniți-vă !

Luceafărul

Săptămînal editat de Uniunea Scriitorilor din Republica Socialistă România

Întemeierea viitorului

edificarea noii societăți impune, deopotrivă, rigoare și clarviziune. Alăturate muncii, actului creator, aceste atribute asigură trăinicie edificiului pe care îl înălțăm și ritm înalt întregii activități de construcție. Partidul nostru comunist, a cărei politică este expresia rigorii științifice și clarviziunii revoluționare, militează permanent pentru ca aceste atribute-valori să caracterizeze în cel mai înalt chip munca întregului popor, a fiecărui cetățean. Realizarea politicii lui pe baza cunoașterii, a asimilării ei integrale — iată unul dintre obiectivele majore ale partidului în domeniul muncii de educație, de ridicare a conștiinței oamenilor la nivelul sarcinilor și exigențelor etapei actuale. Publicarea documentelor Congresului al XII-lea, între care se înscrie și Programul-Directivă de dezvoltare economico-socială a României în profil teritorial în perioada 1981—1985, pune în lumină democratismul profund al societății noastre în al cărui climat au loc — la scară națională — dezbaterile asupra prezentului și viitorului țării, în spiritul responsabilității, angajării politice și civice.

Noul document — alăturîndu-se celorlalte — subliniază prin ideile și cifrele sale ideea continuității politicii de dezvoltare și modernizare a economiei tuturor județelor, prin care se asigură ridicarea gradului de civilizație materială și spirituală a vieții întregului popor.

Elaborarea și aplicarea politicii de dezvoltare economico-socială a țării sînt indisolubil legate de activitatea tovarășului **Nicolae Ceaușescu**, secretarul general al partidului, președintele republicii, care acționează cu neclintită consecvență pentru amplasarea echitabilă a forțelor de producție pe teritoriu, pentru valorificarea superioară a resurselor materiale și de muncă existente în fiecare zonă, pentru sistematizarea și modernizarea de localități urbane și rurale, pentru crearea tuturor condițiilor ca egalitatea în drepturi de care se bucură cetățenii patriei noastre, fără deosebire de naționalitate, să se întemeieze pe fundamentul trainic al creșterii potențialului economic al tuturor județelor.

Prin realizarea acestui Program se va accelera progresul economico-social al întregii țări, se vor reduce deosebirile esențiale dintre oraș și sat, dintre activitatea din agricultură și industrie, dintre munca fizică și intelectuală, se va realiza un grad mai mare al omogenizării societății noastre.

Orientările și sarcinile de bază ale dezvoltării economico-sociale a României, în profil teritorial, în perioada 1981—1985 pun în lumină trecerea la o etapă calitativ superioară în dezvoltarea, pe toate planurile, a țării, ceea ce va conduce la ridicarea bunăstării generale a întregului popor. Industria, agricultura, silvicultura și gospodărirea apelor, transporturile și telecomunicațiile, investițiile și activitatea de construcții, ridicarea continuă a calității producției, creșterea mai accentuată a eficienței activității economice reprezintă importante teritorii ale construcției socialiste care vor cunoaște prefaceri reprezentative pentru forța de creație a poporului nostru stăpîn pe sine, pe munca sa. Această forță închinată progresului rapid și multilateral al patriei este ilustrată și de Expoziția realizărilor economiei naționale — EREN '79 inaugurată recent în prezența tovarășului Nicolae Ceaușescu.

Bogata activitate de transpunere în viață a obiectivelor partidului este ilustrată și de recenta ședință consacrată perfecționării activității din domeniul industriei extractive ce a avut loc sub conducerea tovarășului Nicolae Ceaușescu. În cadrul acestei ședințe au fost evidențiate rezultatele activității desfășurate de oamenii muncii din industria extractivă pentru dezvoltarea bazei de materii prime și combustibil, pentru descoperirea de noi resurse energetice, pentru valorificarea superioară a resurselor de care dispune țara noastră. În spiritul exigenței, au fost relevate și o serie de lipsuri și deficiențe. Secretarul general al partidului a subliniat sarcinile ce revin tuturor producătorilor de resurse energetice și materii prime esențiale necesare desfășurării în bune condițiuni a activității în toate ramurile economiei naționale.

Ampla dezbatere a documentelor Congresului al XII-lea, munca din uzine, de pe ogoare, din laboratoare și instituții prin care este întîmpinat marele forum al comuniștilor, responsabilitatea manifestată în cadrul analizei unei activități sau alteia — toate laolaltă dovedesc legătura trainică dintre partid și popor, evidențiază faptul că politica partidului este politica întregii noastre națiuni socialiste.

Luceafărul

Școala Ardeleană — sculptură de Romul Ladea

Universitatea din Cluj-Napoca

Se împlinesc în aceste zile de început de octombrie șaizeci de ani de la deschiderea cursurilor universității din Cluj-Napoca, moment crucial pentru renașterea culturală, spirituală și științifică a poporului nostru în această parte de țară. Este impresionantă pînă astăzi înțelegerea cu care savanți români de renume mondial au răspuns apelului de a pune umărul la sporirea prestigiului noului lăcaș de cultură național. Emil Racoviță, care era nume de vază la Paris pe atunci, în urma unei scrisori trimisă de marele pedagog Onisifor Ghibu, sufletul noii universități, se va decide să-și ia copiii și soața franțuzoaică și pe un Orient express cu geamurile spălte după război, în prag de iarnă, să vină la Cluj-Napoca să întemeieze primul institut de speologie din lume. Așa vor face Victor Babeș, Sextil Pușcariu, Vasile Pârvan, Nicolae Iorga și alții.

Pornea la drum acum șaizeci de ani o nouă universitate de rang european care să răspundă setei milenare de cultură a poporului nostru greu cercat de istorie.

În prelegerea de deschidere a Cursului de istorie antică și istorie a artei, Vasile Pârvan va rosti în fața fiilor de țărani veniți la învățătură celebra frază legată de ideea care a întemeiat istoric neamul nostru ca popor al unei culturi înalte.

„Ideea-mamă a întregii culturi românești e ideea romană. Cultura noastră națională, creatoare spre deosebire de străvechea civilizație vegetativă etnografică, daco-romană, populară, începe odată cu descoperirea Romei".

În acest fel va renaște cultura românească pe temeiul latinității aducînd idei noi acasă, nu forme, care vor fecunda pe mai departe întru universalitate cultura noastră.

Ioan Alexandru

Există o criză a criticii?

IV

René Wellek, în **„Conceptele criticii"**, pornește în definirea conceptului de la sensul lui originar : krites=judecător iar Krinein=a judeca. Actul critic e, prin excelență, un act judicativ. Desigur, a judeca, a da „sentințe" în domeniul artei pare a fi devenit cel puțin o impietate dacă nu un sacrilegiu. Probabil la crearea unei asemenea mentalități a contribuit faptul că, nu de puține ori, „sentințele" au fost eronate și au avut consecințe negative incalculabile. Existența unor asemenea erori nu justifică însă, sub nici o formă, abdicarea de la actul judicativ ce definește însăși esența criticii. A proceda în acest fel înseamnă a proceda ca medicii medievali care refuzau să trateze bolile despre care nu găsiseră nimic scris în tratatele de medicină existente pînă la ei. J.P. Sartre avea deplină dreptate să scrie : „...Funcția criticului este să critice, adică să se angajeze sau pro sau contra și să se situeze situînd". Pornind de la o astfel de poziție, Doubrovski — reprezentant și el al „noii critici" — consideră cu temei că **„Orice critică nu este descifrare decît pentru a deveni înfruntare**. Orice ai zice și orice ai face, actul critic, ca orice act care pune în joc relațiile noastre fundamentale cu ceilalți este, dincolo de elucidarea semnelor, **afirmare de valori**". [1])

Afirmarea de valori presupune, e adevărat, un risc : acela de a greși. Aceasta este însă situația fundamentală pe care trebuie să și-o asume orice critic cu vocație autentică. Întrebarea care se pune, ca o consecință directă a acestui fapt, este cît se poate de simplă : Ce trebuie făcut, cum e posibil ca acest risc să se reducă la maximum ? Răspunsul la întrebările simple este, de cele mai multe ori, extrem de complicat. Ca și în acest caz. Criticul, ca și scriitorul, este și el un om, cu calități și defecte, cu un anumit grad de instruire, înzestrat cu o anumită sensibilitate și capacitate de gîndire, cu un anumit gust artistic format. Nimeni nu se naște **spune sua**, critic. Pentru a exercita această profesie e nevoie de vocație și enorm de multă muncă. Orice defect în pregătirea, în gustul și gîndirea individuală a criticului se va răsfrînge negativ asupra puterii sale de judecată. Actul judicativ este, vrînd-nevrînd, purtătorul pecetei subiective a celui care îl formulează. Dar el nu este numai subiectivitate.

Așa cum arătam mai pe larg într-un studiu intitulat **Cîteva considerații despre cultură și valoare**[2]), dacă valoarea se constituie numai în cadrul relației dintre subiect-obiect și, prin aceasta, ea are inevitabil și o latură subiectivă, ea are totodată și un conținut obiectiv, independent de subiect. Apreciind un obiect nu aprecierea noastră determină însușirile obiectului ci, invers, însușirile pe care el le posedă determină aprecierea noastră. Calitatea lucrurilor le aparține acestora și nu este o proiecție a subiectului care percepe, cum susțin idealiștii subiectivi. Subiectul poate să sesizeze sau nu această calitate, dar nu să o producă. Percepînd calitatea lucrurilor, aceasta se transformă dintr-o calitate **în sine** într-o calitate **pentru noi**, într-o calitate percepută. Nu aprecierea noastră creează valoarea, ci ea doar o exprimă avînd temei existența obiectivă a calității lucrurilor. Exprimînd-o, o face desigur într-o formă subiectivă. De aici și posibilitatea apariției unor diferențe în aprecierea valorilor. Dar, de aici, nu se poate extrage în nici un chip concluzia că existența valorii=aprecierea ei. Căci, orice examen sumar al istoriei valorilor ne poate arăta că valori care, la un moment dat, n-au fost recunoscute ca atare s-au impus, ulterior. Altele, dimpotrivă, apreciate inițial ca valori, ulterior au fost respinse ca pseudovalori. Ceea ce demonstrează o dată în plus caracterul de obiectivitate al valorilor ca și caracterul istoric al actului judicativ, al activității de valorizare. Subiecții care apreciază valoarea o fac din perspectiva cunoașterii pe care le-o oferă epoca lor, poziția lor socială, de clasă, interesele de grup etc. Pentru o înțelegere și mai exactă a lucrurilor trebuie să precizăm că nici **subiectivitatea** ca atare nu există în formă pură, autonomă și nedeterminată. În individual, în subiect, în cazul nostru în criticul de artă, se manifestă totodată, cu necesitate, generalul, subiectul însuși fiind modelat de condițiile social-istorice în care a apărut și trăiește. Prin conștiințele individuale se manifestă, în forme diferite, conștiința socială.

Dacă valoarea nu e posibil să se instituie în afara relației subiect-obiect, dacă percepția conținutului obiectiv al valorii poartă în mod inevitabil pecetea subiectivității, ce trebuie făcut în critică pentru a limita cît mai mult subiectivismul criticului ? Altfel spus, ce trebuie făcut pentru a asigura gradul cel mai mic de perturbare a unei percepții adecvate a valorii ?

N. Frye greșește profund atunci cînd consideră că „dacă vom insista asupra faptului că nu ne putem dedica în mod serios criticii înainte de a ne fi format o concepție filozofică coerentă, al cărei centru de greutate se găsește în afara literaturii, vom pune din nou sub semnul întrebării existența criticii ca un domeniu de sine stătător. [3]) Eroarea unei asemenea poziții

Dumitru Ghișe

Continuare în pag. a 7-a

RETROSPECTIVA LITERARĂ
1974—1979

● Articole despre ● „Poezii de pînă azi" de **Adrian Păunescu** ● „Doctorul Poenaru" de **Paul Georgescu** ● „De la Ion la Ioanide" de **Nicolae Balotă**, semnate de ● Sultana Craia ● Valentin F. Mihăescu ● M. Ungheanu.

În pag. a 3-a

● Național și universal. **Conștiința istorică în literatura română de azi.** Dan Zamfirescu : „Prezentul acționează deocamdată mai fertil asupra înțelegerii trecutului".

În pag. a 6-a

Sentimentul participării

făcînd o retrospectivă — la acest ceas de matură cumpănă a creației — întreaga activitate de critic și istoric literar, poet și prozator, publicist și interpretînd simbolic întreitul omagiu pe care Ion Dodu Bălan îl aducea, de pildă, la apariția celui de-al VI-lea volum din opera eminesciană, deopotrivă geniului popular anonim, geniului autorului **Luceafărului** și geniului de editor al lui Perpessicius (cf. **Rînduri de trei ori omagiale**, în vol. **Valori literare**, 1966), aș spune că trei sunt ideile mari (sentimentele) care au animat, au mobilizat și au călăuzit — în cele din urmă — prezența sa în peisajul literaturii române contemporane : sentimentul național, sentimentul valorii perene și sentimentul unei plenare, patetice și chiar pătimașe participări la un nou ev de zămislire a valorilor culturale, de valorificare [illegible] a moștenirii trecutului și de propășire socialistă, în general, pe tărîmul artei și culturii. În raporturi globale de succesiune, de interdependență și — nu o dată de suprapunere pe criterii ideologice pînă la estomparea unuia sau altuia, ele formează triada criticului, tridentul de temut, triunghiul ireductibil al personalității sale.

I. **Sentimentul național.** Nu mai încape îndoiala că primul volum al lui Ion Dodu Bălan — consacrat „influențelor folclorice în poezia noastră actuală" — anunța încă de atunci (1955) o înclinație specială în explorarea și susținerea specificului național. Fără a ajunge la generalizări filosofice, privind specificitatea psihologiei, vieții sociale sau artei și creativității poporului roman, Ion Dodu Bălan a meditat îndelung asupra acestor probleme și n-a pierdut nici o ocazie să nu le amintească. De la un articol programatic (**Specificul național — condiție a universalității**) din fruntea volumului **Valori literare** și de la altele, numeroase, mai teoretice, dar mai retorice, din ultimele volume, el a ajuns să spună cu Octavian Goga : „Nu se poate intra în universalitate decît pe poarta propriei."

Acestui complex sentiment național, patriotic, i se subsumează alte trei, mai specifice : sentimentul acut al folclorului literar (cu precădere liric, mai puțin al icoanelor pe sticlă, al plasticii și arhitecturii populare), sentimentul istoriei

Fănuș Băileșteanu

Continuare în pag. a 6-a

Muzică și literatură

ne aflăm la puțin timp după citirea cărții lui Petre Brâncuși : **Muzica românească și marile ei primeniri** (Editura muzicală, 1978). Mărturisim, cu un sentiment de culpabilitate intelectuală, că, în afara biografiilor (dacă se poate romanțate) despre marii poeți ai armoniilor sonore, mai ales europeni, pentru că despre cei autohtoni asemenea cărți sînt puține și precare, n-am citit, pînă acum, da capo al fine o cartc de specialitate despre ruda atît de apropiată a literaturii, am putea spune sora ei geamănă. Prinși cu treburile, atît de acaparante prin abundența lor, ale strictei specialități, ne cantonăm fiecare în domeniul nostru închizînd ferestrele către grădina vecină care ar putea, de atîtea ori, să ne încînte spiritul, să deschidă un mai larg orizont cercetării noastre, să pună în vibrație noi antene ale sensibilității. Stăm și ne întrebăm cîte din istoriile noastre literare, generale sau pe epoci și curente își caută argumente, în asertiunile ce le emit, și pe alte teritorii decît ale domeniului ce-l profesăm. Nici măcar în bibliografii, în note, în indicele de nume, s.a.m.d. nu prea întîlnim spre a ne exprima eufemistic, indicii că ar fi fost consultate ori convocate alte domenii. Ceea ce, e cazul s-o recunoaștem, nu este decît în dezavantajul istoriei literare. Dezavantajul oricărei limitări. Cît despre iumelajul literatură-muzică, el este atît de evident încît ne apare ca un truism. Mai mult decît alte arte, ele sînt instrumente de comunicare, într-un sens foarte larg între oameni. Ambele, arte succesive, cum a observat Lessing, (spre deosebire de cele simultane) servesc necesităților de mărturisire, de îmbărbătare sau descurajare, de purificare a sufletului, de înnobilare a caracterului prin frumos. Ambele realizează catharsisul, plecînd dintr-un fond sufletesc comun, aspirînd, după formula maioresciană la „înălțarea în sfera ficțiunilor impersonale", adică la contemplația

Pampiliu Marcea

Continuare în pag. a 6-a

Locul de baștină

nici marea, nici munții și nici chiar scurta străinătate nu au avut asupra mea efectul pe care îl are satul meu natal, așezat în imediată apropiere de Cluj-Napoca, în partea de nord-nord-vest, la 14 kilometri de centrul orașului. Sat care, deși nu cred să numere mai mult de cincizeci de case, a produs în anul acesta nu mai puțin de 14 vagoane de grîu.

În ultima mea ședere în R.F. Germania, acum doi ani plimbîndu-mă pe urmele lui Ioan Alexandru pe cărările din Munții Pădurea Neagră din împrejurimile Freiburgului, am luat într-o zi hotărîrea ca odată întors acasă să mă mut la Cluj-Napoca și să fac tot posibilul să obțin postul de învățător la Școala Elementară din Sălișteа Nouă. Era o hotărîre de al cărei sentimentalism mi-am dat seama la scurt timp după aceea. Ea a fost determinată de un dor uriaș — nu numai de dorința de a face ceva direct util — după liniștea sufletească de care tînjeam printre străini, pe care nu mi-o puteam imagina perfectă decît realizată în peisajul natal. Faptul că am renunțat la hotărîrea luată atunci nu s-a datorat doar unor factori strict subiectivi. Cred că aș fi în stare oricînd să fac acest lucru dacă el ar fi în mod obiectiv posibil.

Adevărul este că niciodată și de nicăieri nu m-am reîntors mai fortificat decît din ultima mea vizită acasă. Poate că a contribuit la asta și începutul luminos de toamnă din acest an, care mi-a permis să petrec cîteva zile singur în mijlocul unei naturi a cărei somptuozitate și profunzime nu le-am simțit nicăieri și niciodată mai acut și mai clar. Să-ți petreci, chiar și numai cîteva zile, în mijlocul unei păduri de ste-

Matei Gavril

Continuare în pag. a 7-a

INFINITA CUPOLĂ

Poet cu totul singular în lirica noastră, capcană pentru sine și pentru critică, înțeles prea mult ca **personaj** și judecat prea puțin ca **energie creatoare**, Tudor George este tipul de autor ostil încadrărilor de dicționar, sufocat de o etichetare sau alta, viețuind într-o stare de fericită claustrofobie, de vitalism, am zice, balzacian, construind catedrale de imagini și năruindu-le șăgalnic cu aceeași pasiune, uriaș pînă și în cele mai insignifiante detalii, necomplexat de nici o temă poetică, oricît de vetustă ar putea să pară o manieră sau alta în ochiul criticii arțăgoase, cea care obsedată de cantitate refuză să discearnă calitățile, poet de cultură, artizanal și neoclasicizant, dar viril în expresie și inepuizabil în frăire. Fie că poezia lui Tudor George este înțeleasă ca o „poezie patetică și fastuoasă prin care (poetul) își revendică titlul de ultim romantic" (Alex. Ștefănescu), sau ca un „amestec de ingenuitate și pitoresc, de gravitate și candidă „deșănțare", instabilitate sufletească și voluptate a sacrificiului, plăcere a nuanțeriei și o secretă iluzie a atingerii absolutului" (Petru Poantă), „avînd simțul concretului și de asemenea un exercițiu al fabulosului baroc" ce implică „exercițiul de virtuozitate manieristă" (Marian Popa), fie că „simțirea villonescă ne apare drept cauzalitatea acestei producții", căreia "maniera gesticulardă, perorația ocazional solemnă, elanul libației permanente îi acordă un sens funcțional" (Gheorghe Grigurcu), ș.a.m.d., — sentimentele fundamentale care o alcătuiesc rămîn, credem, fascinația față de cuvînt, ipostaziată grandios arhitectural (poezia pentru Tudor George fiind, după cum declara într-un recent interviu, o „arhitectură de cuvinte potrivite"), setea imnică ipostaziată retoric și jubilația narcisiacă a eului care se autoproiectează în oglinzi de cele mai felurite dimensiuni și stiluri, schimbîndu-și din scenă în scenă costumul, grima și dinamica mișcării, pentru a rosti aceeași gamă prin mereu alte guri. Această ultimă coordonată, a voinței autospectaculare superior-lucidă, este, alături de amploarea și efectele artifex-ului, singura calitate esențial barocă a lui Tudor George. Toate cele trei sentimente sînt expresii ale unei energii unitare, pentru care punerea în act este o necesitate vitală. Cantitatea este aici, ca și în cazul energiei balzaciene (minuțios și revelator analizată de Curtius) sensul voinței totalizatoare, important fiind de urmărit axele care susțin țesătura aparent haotică a sistemelor de imagini. **Cupola Bărăganului** (ed. Eminescu, 1979) nu este produsul cel mai închegat al acestei energii, dar cel în care axele (structurile co-incidente) sînt vizibile mai îndeaproape.

În mod paradoxal, la un poet pentru care s-ar zice că inflația de cuvinte este o condiție de a fi, iubirea cuvîntului este o constantă spirituală, imnic-pindarică ; **cuvîntul editică**, el este aducere aminte și sacralizare prin Numire ; el nu este atît suavitate muzicală, cît întemeiere prin rostire și aici are dreptate Alex. Ștefănescu spunînd că „această realizare a calității prin cantitate" face ca poezia să existe în măsura în care se desfășoară ; analizată minuțios, ea își trădează trucurile și

Dan C. Mihăilescu

Continuare în pag. a 6-a

● În acest număr : ● Cronica literară de Dan Cristea ● Cartea de debut de Nicolae Ciobanu ● Compendiu ● Viața cărților ● Atelier literar de Geo Dumitrescu ● Revista străină ● Sport.

Știri din Utopia

Înaintam cu vaporul în amonte pe apele unuia dintre cele mai mari fluvii ale lumii, în stînga și-n dreapta căruia se întindeau două țări înfloritoare. Fiind singur la una din multele mese de pe punte, în așteptarea dejunului, priveam spre malul drept cu încîntare micul oraș așezat în pantă, semănînd perfect cu un tablou uriaș, de un colorit atît de nuanțat încît părea ireal și poate că acesta era motivul pentru care maeștrii penelului din zeci și zeci de țări soseau aici în fiecare vară. Din mica gară fluvială a urcat un singur călător bătrîn, care odată ajuns pe puntea-restaurant, deși nenumărate mese erau libere, a preferat să se așeze la cea ocupată de mine, fapt care m-a bucurat, deoarece compania celor mai în vîrstă m-a interesat încă din copilărie. După ce și-a așezat pe un scaun marea lui pălărie cu boruri late, m-am trezit față în față, dacă nu cu o statuie, atunci cu cel mai demn, dur și impozant chip ce-l văzusem vreodată, încît brusc am avut sentimentul că eu sunt străinul care abia urcase pe vapor și că el, bătrînul, se afla dintotdeauna pe acel scaun, chiar de la fixarea mesei cu șuruburi pe punte ori de la lansarea vasului însuși, așa că am dat să mă ridic pentru a dejuna la o altă masă, dar observînd aerul modest, aproape smerit ce-mi colora în clipa aceea făptura, a protestat și-a spus că pleacă el dacă sunt nemulțumit de prezența lui, după care am protestat eu ș.a.m.d. pînă cînd

Gheorghe Pituț

Continuare în pag. a 6-a

cronica literară

COSTACHE OLĂREANU: «Ucenic la clasici»

asumindu-şi multele suspiciuni şi prezumţii care planează asupra speciei jurnalului intim, Costache Olăreanu, prozator aflat la a doua carte, are **îndrăzneala** de a publica unul, scris în perioada studenţiei anilor 1949—1953, într-o vreme, cum o defineşte eufemistic autorul, pe latura vestimentară, a „sepcilor şi a pantofilor cu crep". **Ucenic la clasici** (inspirat titlu !), face astfel corp comun cu precedenta scriere a naratorului, „romanul" autobiografic **Confesiuni paralele**, reuşind amîndouă prozele să prezinte portretul moral al unui autor obsedat nu numai de exerciţiul stilistic necesar în vederea asaltării operelor de pură ficţiune, dar obsedat, mai ales, de o anume porţiune a biografiei sale pe care încearcă — şi izbuteşte — s-o depăşească tocmai prin acest eşapament al mărturiei prelungite, reluate din diferite unghiuri.

Se pune imediat întrebarea în ce măsură poate interesa jurnalul unui tînăr de douăzeci şi ceva de ani, nedevenit încă timp celebru (observă însuşi autorul lui, la data scrierii : „Ce formidabil ar putea deveni acest jurnal ! Dar cu o condiţie : să ajung celebru"), provincial timid sosit în Bucureştii acelor ani să studieze şi care, în plus, ocoleşte cu grijă, în majoritatea cazurilor, dintre consemnările sale, după preceptele lui Gide, tot ceea ce ţine de „evenimentul" strict politic şi social, tot ceea ce se referă la o viaţă exterioară plină de agitaţie şi de contradicţii ? Calitatea unui jurnal însă, dincolo de criteriile sinceităţii şi ale autenticităţii, o dă în primul rînd calitatea omului care îl scrie. Nu trebuie să fie neapărat acesta un om de geniu, dar în orice caz o fiinţă inteligentă şi sensibilă, capabilă să dovedească o valoare umană şi îndeosebi artistică, apţă să înregistreze ceea ce acelaşi Gide numeşte „deşteptarea ideilor". Vorbind despre sine, Costache Olăreanu trece cu succes proba **datării** omeneşti absolut necesare pentru a interesa şi pe alţii, aducîndu-ne înainte un tînăr intelectual **credibil**, aflat în anii formaţiei spirituale, exponent al generaţiei sale într-o epocă socialmente încă nesedimentată, tulbure, cînd valorarea culturii oscilează, înlocuită fiind de alte valori mai imediate, mai prompte, mai pe gustul vremii respective. Tocmai într-o asemenea perioadă a prefacerilor rapide, neînsuflate întotdeauna de rigoare sau de simţ al echilibrului, un jurnal intim, ţine să ne încredinţeze în receptate rînduri autorul, explicit ori subtextual, îşi probează utilitatea, sensul prin disciplina intelectuală conştientă pe care o introduce într-o evoluţie morală, altfel supusă hrestiuriilor, arbitrariului, jocului de cauzalităţi şi de circumstanţe. Tînărul intelectual pe care îl oglindeşte jurnalul vrea să ştie cum să, într-un timp, **al său**, de reperi intîlneri în toate planurile vieţii şi într-un timp, **al celorlalţi**, de clătinări, de schimbări şi de depuneri ale lucrurilor într-o matcă viabilă.

Impunînd jurnalului său să consemneze numai „amănunte", să fie un **fel de joc**, Costache Olăreanu include de fapt în acest fals, aparent joc, gravitate, spirit şi nu în ultimul rînd [illegible] luciditate, luciditate, pentru că [illegible] este de văzut ce şi cum să vadă lucrurile omenii, cărţile, împrejurările. Dorinţa de definire interioară, în sine foarte agreabilă, îşi pune pecetea pe toate paginile jurnalului.

Ucenic la clasici este neîndoielnic scris de un om de gust, de fineţe şi intuiţie, care trăieşte sincer patosul culturii, manifestînd oroare faţă de vulgaritate, incompetenţă sau prostie. Însemnările care îl compun reuşesc, adesea cu brio, să împletească senzaţia de viaţă a unui tînăr, alcătuită din toate marile şi micile nimicuri ale vîrstei, cu acea senzaţie de intelectualitate densă, aspirînd, visînd, formîndu-se şi proiectîndu-se în mari planuri şi în mari ambiţii. Este reconfortant, de pildă, şi izbuteşte deopotrivă să ne stimuleze adeziunea a-l observa pe „eroul" jurnalului în tipicele gesturi, gînduri şi acţiuni ale vîrstei, dar depăşindu-şi în acelaşi timp, vîrsta biologică prin aspiraţii şi proiecte, prin trăiri complexe şi delicate, printr-o ştiinţă a aminării care denotă perseverenţă şi încredere în destin. Consemnînd prieteni, iubiri, plimbări şi relatări de natură, jurnalul oferă nu mai puţin o dimensiune de formaţie a unui tînăr care **vrea să devină scriitor**, care îşi cizelează în acest scop mintea, percepţia şi sentimentele, care, în fine, prin exercitarea jurnalului, îşi ţine treze luciditatea, înclinările şi ambiţia, sensibilitatea şi controlul propriei personalităţi. Acest tînăr autor al însemnărilor ştie realmente să vadă, să picteze lucrurile şi, mai important, aerul dintre lucruri : „M-am plimbat pe străzi numai cu ochii la balcoanele caselor. Ce curios ! Trecem ani de-a rîndul pe străzi pe care [illegible] le cunoaştem dar, grăbiţi cum sîntem (poate şi un defect al ochilor noştri : în privinţa asta, nişte ochi compuşi ca ai muştelor ar face o treabă mai bună). Aşadar, grăbiţi cum sîntem, nu vedem decît jumătăţile de jos a caselor. Ah, ce balcoane am văzut ! Balcoane tip „cafeluţa de după-amiază", balcoane de scuturat covoare, balcoane sinuciderî." Etc.

Ca şi jurnalul lui Radu Petrescu, **Ocheanul întors**, cu care împarte unele asemănări de temperament, de generaţie şi formaţie, **Ucenic la clasici** imprimă scurtelor, conciselor notiţe cotidiene un foarte plăcut aer de intelectualitate, de rafinament şi de sinceră emoţie în faţa situaţiilor **frumoase** oferite de existenţă. Însemnările de aici au, cînd trebuie, candoare şi naivitate, atribute ce le împiedică să alunece pe panta evidenţierii de sine prezumţioase, abuzive ori a moralismului fastidios. Ele reflectă un suflet bogat şi o devenire sufletească deplin coerentă, apte de a-şi întoarce sensul şi culorilaţii.

Scris într-o anume epocă, atînd datele ei caracteristice, mai greu discernabile pentru-o privire neparticipantă la ele, jurnalul lui Costache Olăreanu — fi putut, cu o mai pronunţată atenţie la „evenimente", să devină şi un **document** avizat asupra perioadei respective. Lacună deplinsă, în primul rînd, de autorul însuşi care îşi dă seama că a pierdut o şansă de sporire a atracţiei şi consistenţei jurnalului : „Ce ocazie formidabilă a avut autorul acestor însemnări de a ne da o imagine uluitoare a acelei epoci, pe cît de contradictorie, pe atît de vie şi interesantă ! Imaginaţi-vă un ochi proaspăt care să fi putut absorbi cantitatea imensă de fapte, de mici şi mari evenimente, de situaţii, unele aproape incredibile, pentru a ni le restitui în lumina lor reală, nuanţată. Să fi fost mai atent la fizionomiile din jur, la mişcările sufleteşti, numeroase şi imprevizibile, la acele alternări de umbră şi lumină, atît de specifice perioadei, şi am fi avut astăzi o fidelă oglindă retrovizoare". Lucrurile, din fericire, nu stau tocmai astfel, şi prin supape aproape invizibile „evenimentul", „atmosfera" acelor ani pătrund insidios în spaţiul jurnalului, ca probă evidentă că nu ne putem sustrage etanş, oricît am [illegible] de la presiunea istoriei. Detaşarea faţă de faptele şi situaţiile epocii e numai relativă, multe din „amănuntele" socotite a fi inofensive conservînd puternic culoarea şi relieful ei. Există la Costache Olăreanu o [illegible] biografică a perioadei în, poate mai clar explicată în **Confesiuni paralele**, însă tragînu-şi substanţa cu precădere din trăirile consemnate aici, în acest jurnal, care constituie nu numai un exerciţiu de stil şi de autocontrol, ci şi o mărturie emoţionantă a sentimentului **distanţei**, a senzaţiei de a sta **deoparte**, umilitor de deoparte, şi asta din diferite pricini care tatonează angrenajul social. Pe această latură, s-o numim totuşi „documentară", **Ucenic la clasici** oferă cîteva indicii pertinente despre generaţia de tineri intelectuali, în formare, ai vremii şi despre „şcoala" lor, oferă portrete ale mentorilor şi ale unor siluete de prestigiu, fine consemnări de mediu şi de atmosferă, după cum, într-o anexă portretistică a jurnalului (**Bustrophedon**), se opreşte cu bună ştiinţă a detaliului la unele din tipicele apariţii pe fundalul epocii. Figurinele lui Călinescu, mentorul absolut, ale lui Vianu, Ion Barbu, Pallady, Blaga sau D. D. Roşca sînt pictate pe portelanuri subţiri, din puţine, dar sensibile trăsături de penel. Iată-l pe G. Călinescu : „Seminar cu Călinescu. Cînd unul, Tomulete, pomeneşte despre poeziile lui, profesorul sare ca ars : „Eu nu sînt poet ! Sînt profesor !". Deşi vrea să pară elegant, hainele nu-i vin niciodată bine. Mînecile sînt prea lungi, lăsînd să i se vadă doar vîrful degetelor. Cravatele îi stau anapoda, puse în gulere cu colţuri răzvrătite. Să dau vina pe croitor ? Dar ce croitor s-ar pricepe să îmbrace cum se cuvine o statuie ?".

„Ucenicia la clasici", frecventarea moraliştilor francezi, dar şi a lui Caragiale, Arghezi ori Urmuz se remarcă în fiziologiile, în genere, anonime, deduse, din **Bustrophedon**, conceput a trage „nişte brazde în jurul caietului, ca în jurul unei case". Desenul e cînd violent, umoristic, dezarticulat ca o maşinărie de invenţie suprarealistă, cu accent necesar pe incompatibilitatea de ordin anatomic, funcţional, cînd şe o foarte delicată, aeriană situare în spaţiu.

După **Confesiuni paralele**, noua carte, fermecătoare în multe privinţe, a lui Costache Olăreanu, **Ucenic la clasici**, impune un observator atent şi pătrunzător al nuanţelor de stil şi comportament, autor de „proză aforistică" unde rafinamentul, inteligenţa, intelectualitatea şi precizia exprimării ţin locul, deocamdată, la [illegible] ce numim creaţie în adevăratul sens al cuvîntului.

Dan Cristea

viaţa cărţilor

poezia

Ermetism folclorizant

● Există, fără îndoială, o direcţie barbiană în poezia noastră de astăzi. Deşi **modelele** Eminescu, Blaga, Arghezi sînt mai frecvente, ca să nu mai vorbim, mai ales în ultimul timp, de influenţa limbajelor, apoetice, lirica ermetică are în continuare adepţii ei, care îi configurează un teritoriu distinct. În acest caz se naşte firesc întrebarea referitoare la diferenţele specifice. La nivelul de suprafaţă al textului se observă un repertoriu comun codificabil al figurilor poetice care sumar inventariate ar fi următoarele : mirarea, incertitudinea, raza geometrică, răsucirea sau întoarcerea parţială, cerul în variantele azurului şi opalului, rotirea, elipsa, inversul, etc. O simplă lectură a lui Ion Barbu şi Dan Botta poate confirma şi completa edificator lista. Dar în plan secund figurile compun un protocol abstrus, un ceremonial fără o finalitate semantică precisă, lăsînd cîmp liber interpretării. Depinde însă de fiecare poet în parte dacă acest al doilea etaj al semnelor conduce spre un sens sau rămîne la stadiul de enunţ. Volumul **„Porţile lui septembrie"**, relevă un poet ce cultivă expresia ermetică. Într-un poem ca **Din mers** reperăm întreg corpusul tronilor mai sus amintiţi : „Odalia / nestinsă mirare / îndreaptă-te / şi mută-ţi / raza / de pe incertitudine. / În litera ta / văd vîntul hohotind / pe faţa apei / şi aflu că printr-o scrisnire / pînă la jumătate / şi mai departe / Inversînd-se : / paşii devin stîlpi / frunzele hîrtiei / şi ochii pungi de întuneric / Dar în litera rotită / Citesc totul din mers (...)". Deşi nu poate fi vorba la Constantin Th. Ciobanu de o poetică ermetică, limbajul nu funcţionează în gol, implicînd şi substratul semnificării. În ciclul **Ochiul vameş**, reprezentativ pentru tehnica scriiturii ermetice, cu caracter oarecum programatic (din care face parte şi poezia citată anterior) este afirmată o dublă mişcare semantică. Pe de o parte, relativa frecvenţă a motivelor astrale iar pe de alta inversarea semnului şi, corelat, atribuirea unei semnificaţii malefice. Puritatea eterică este, astfel, transformată în impurul teluric : „Naivii credulî în albastru / cînd patima şi-o vor părăsi / lăsînd sub reziduu de astru / perfida lucire de-o zi / vedea-vor imnuri cum se varsă / distanţa ce le povestea / legenda cu flacăra-farsă a pietrei crezute o stea / şi atunci vor primi fără scară / lumina în ochiul flămînd, / aievea ştiind prima oară / că ea vine doar din pămînt / şi stelele ce-i dezolară / (nefericit vers — n.n.) clocese în celestul gunoi, / căci pînă şi geana solară / se naşte odată cu noi". (**Mesaj**). Este vorba de un fals simbolism ascensional pentru că emblemele zodiacale nu relevă decît limitarea ontologică a fiinţei umane. De aici derivă senzaţia de inautenticitate a existenţei, de farsă într-un scenariu al aparenţelor. Sentimentul frustrării se accentuează în ciclul **Cavaler cu dublă armură**, unde într-o formulare mai puţin alambicată şi ca atare mai pregnant expresivă sînt reiterate obsesiile morţii şi ale timpului devorator. Un remarcabil grupaj de poeme (**Developînd, Urma cadelului, Cavaler cu dublă armură, De-a balaurul, Urma ultimă**) circumscriu starea de anxietate în faţa existenţei prin ceea ce aş numi figura **omului hăituit** (de lucruri, de timp, de semeni, de cuvinte, de propria-i operă) : „Din patru suluri / Te-încheagă amiaza / cu văzduhul gînditor / şi lutul cuminte, / raza pe rod, / colorată fosnirea // Te-ai tot mirat / cale de-o îndoielnicare, / pînă la ieşirea basmului pe coş / şi scuturarea ultimei îndoieli / din frunza de plop // Acum toate lucrurile / întră-n gînd / ca trase din teacă / încît abia te mai zăreşti / în tăişul lor, // mai apucînd să le numeri / pentru a şti de cîte ori eşti ghilotinat / lent şi fără luptă, / în jocul de-a balaurul cu multe capete". (**De-a balaurul**). În schimb, nu m-au convins poemele din ciclul **Scară la meşter**, detaliînd fragmente sau motive din balada **Meşterul Manole** şi **Mioriţa** : locul rău, sacrificiul în vederea creaţiei etc. Şi chiar dacă unele motive sînt interpretate „eretic" semnificaţia este minoră şi, în general, calea este mult prea bătută în ultimul timp de o poezie leneşă care în deficit de inspiraţie apelează la tradiţia folclorică. Din această cauză cred, fără a da sfaturi, că mai profitabilă pentru Constantin Th. Ciobanu este confruntarea cu propriile obsesii şi temeri decît stilizarea sau prelucrarea în manieră folclorizantă.

Paul Dugneanu

***)Constantin Th. Ciobanu : „Porţile lui septembrie", Editura „Cartea românească", 1979.**

proza

Observaţia mediilor „marginale"

● Cu aspect sacadat, provenit din povestirea „galopantă", este întîiul roman al lui Dan Claudiu Tănăsescu*) prozator la a treia apariţie editorială, pe deplin stimabil. Exercitat în schiţă şi nuvelă în chip expert (căci are un dar nativ de povestitor), autorul ne dă acum o producţiune închegată, unitară la analiza globală, condusă cu un simţ instinctiv modern. Dar, Claudiu Tănăsescu este un povestitor, prin urmare, nota analitică lipseşte aci fiindcă nu atît psihologia cît conduita îl interesează pe autor. Însă, sub raportul fluenţei epice, prozatorul este eminent : capitole scurte, nervoase, fără prolixitate liricoidă, totul într-o măsură necontenită. În preajma Bucureştilor, de după întîiul război mondial, se prăpăsesc mai multe specimene bizare : prinţul Bardescu, proprietar de moşie, grecul Veriadi — originar din Galaţi —, „apropitar" şi acesta, Păun, administrator de moşie, şi Mardare, comul fără familie venit din Moldova, argat la arghirofilul „graeculus". În această lume suburbană, terorizată de Chiţu, şef de post, istoria pătrunde indirect, ca o reverberaţie opacă. Este meritul prozatorului de a resuscita o lume care trăieşte cu iluzia statorniciei într-o epocă atît de contradictorie. Examinată repede, schema romanului este aceasta : argatul Mardare îl loveşte pe stăpîn, fuge de la acesta şi se înhăiteză cu o bandă de hoţi. Pribegeşte prin ţară, ca participant la felurite brigandaje, se predă în fine, autorităţilor, sătul de atîta incertitudine şi iritat de viaţa antipatică a bandiţilor veşnic urmăriţi. Ajuns pe mina lui Chiţu, este bătut cu inimaginabilă cruzime şi mutilat, face puşcărie, apoi se stabileşte, după liberare, pe moşia fostului stăpîn. De aci, psihologiile (de altfel niciodată clare) se complică şi mai mult iar naraţiunea, paradoxal, se precipită. Grecul Veriadi, cuprins de remuşcări, îi construieşte lui Mardare o casă. Păun, care îl simpatiza iniţial pe argat, se opune la căsătoria cu Ioana, una dintre fiicele lui. Căsătoria se încheie totuşi spre furia şefului de post care îl asasinează apoi pe Mardare şi este, în sfîrşit, omorît de Păun. Ioana se îneacă. Lumea stabilă şi vag idilică de la început s-a destrămat iremediabil. Deşi prozatorul este în intenţie realist şi nu o dată liric (el comentează istorisirea prin tablouri sensibile de natură) formula predilectă este curat naturalistă. Dar ce este naturalismul ? Mai întîi, sub raport sociologic, naturalismul descrie mediî netipice şi excepţionale. Realismul este tipologic, naturalismul-pitoresc. Lumea peri-Bucureşteană, mediul banditesc, „mitocanii" din Galaţi, cu nunta lor burlească — acestea sînt elemente curat naturaliste, surprinse de prozator cu o excepţională volubilitate. Apoi, factorul istoric este absent în naturalism, în proporţia lui tipică. Dacă realismul descrie istoria în mecanismele ei imanente, naturalismul surprinde elementele ei marginale (un fenomen neclar de spoliere, injustiţii incidentale, conflicte netipice). Realistul e definitoriu „istoric", naturalistul trăieşte din ecourile istorice. Nici oamenii nu sînt altfel. Personajul naturalist este „anormal" în limitele nepatologice, mai pe înţeles, „bizar", inexplicabil psihologiceşte, mai curînd instinctiv, cu reacţii obscure. În descripţia acestei umanităţi duduie este Dan Claudiu Tănăsescu excepţional. Prinţul Bardescu e un maniac războinic şi inventează jocuri militare şi într-o cameră a palatului deţine arme de foc şi un tun autentic. Face hetit „estetice" în felul următor : înoată în costum sumar prin riu pînă la o insulă, urmărit de o barcă unde slugile transportă mîncăruri fine, haine somptuoase, puşti de vînătoare. Pe insula sălbatică prinţul bea coniac franţuzesc. Un aer decadent şi, ca atare, naturalist pluteşte pretutindeni, în jurul prinţului Bardescu. Popa Epure, om „înţelept" este şi alcoolic. Administratorul Păun, om serios şi iubitor de cărţi, se dovedeşte un fost hoţ, respectat în mediile interlope. Grecul Veriadi îşi măsluieşte biografia, închipuind călătorii luxuriante în insula Jawa, cu descrieri citadine şi exotice. În sfîrşit, mecanismele instinctuale funcţionează, sub raport erotic, furtunos. Am observat că prozatorul are un simţ instinctiv modern ; şi în adevăr aşa este. Naturalismul este preistoria behaviorismului contemporan şi, întrucît priveşte umanitatea sub raportul conduitei, are o notă direct cinematografică. Prin mişcarea iute, teribilă, „Iarnă căzută-n genunchi" de Dan Claudiu Tănăsescu pare un remarcabil scenariu de film. În fine, e de notat simţul observaţiei sociologice, de mare forţă, prin natura povestirii, întreruptă adeseori atunci cînd ar fi trebuit condusă pînă la ultimele consecinţe. Mentalitatea suburbană bucureşteană (din care N. Crevedia a scos o remarcabilă poezie), folclorul „cîntecelor de lume", aerul de psihologii obscure şi uşor decadente — toate acestea fac din prozator un observator al umanităţii pe latura bizară şi naturalistă. În Dan Claudiu Tănăsescu stă, neexprimat, un romancier al Munteniei balcanice.

Artur Silvestri

***) Dan Claudiu Tănăsescu : „Iarnă căzută-n genunchi", Editura „Cartea Românească", 1979.**

critica

Între critic şi eseist

● „Exasperat între ideal visat şi realul sinic, el (Gereret — n.n.) va divorţa de această lume înşelătoare ce stîrneşte doar poftele noastre şi se refuză să le împlinească. Comparaţia dintre posibil şi real dă un gust de paradis şi de infern acestei existenţe, asemenea unei oaze cu ape amare sub înşelătoarele sclipiri" (p. 217). Prima propoziţie exprimă o judecată particulară, legată de un anume personaj şi o anumită istorie ; a doua dă glas unui gînd, unei meditaţii ce se referă la condiţia umană în generalitatea ei. În prima propoziţie se vădeşte criticul, în a doua eseistul. Sînt, în aceste două [illegible] cele două moduri de a fi în care se [illegible] scrisul lui Modest Morariu *). Autorul ne vorbeşte despre cărţi şi opere de artă, despre personajele şi despre personalităţile literaturii. Analizează, clasifică, descrie, adică se abandonează întrutotul criticii literare. Şi în chiar miezul acestei activităţi, condeiul începe să alunece singur ; faptul concret, situaţia nu ştiu cărui personaj se dovedeşte a fi exemplar pentru o întreagă suită de întîmplări şi situaţii de viaţă. Iar calea abia întrezărită este părăsită pentru a o găsi pe alta, mai atrăgătoare : aceea a meditaţiei şi a generalizărilor. Apoi, într-un anume punct, o idee de largă respiraţie ne readuce în memorie un nume sau o anecdotă ; iată-ne din nou coborîţi în miezul polimorf al operei, iată-ne din nou pe aceeaşi cale a analizei critice. Studiile lui Modest Morariu concurează acest traseu, aşezînd, în mişcarea lui, cu o permanentă serpuire. Modalitatea eseistică şi modalitatea critică de a aborda un fenomen de artă se află în continuu dialog şi, mai ales, în neîntreruptă întrepătrundere. La capătul lui, sintetizîndu-le poate, se relevă o a treia dimensiune, specifică discursului teoretic pe care-l analizăm aici : spiritul moralist. Înţeles nu în accepţia sa restrînsă (orientare etică şi pragmatică, finalitate pedagogică, virtualităţi dogmatice), ci într-una mult mai largă şi mai firească (meditaţia asupra condiţiei omului în lume). Sentenţiozitatea devine o trăsătură inerentă a textului : ea exprimă ceea ce vine de dincolo de litera lui, structura general-valabilă a oricărui fenomen, fie el literar sau existenţial, fată cum sancţionează perspectiva moralistă faptul concret : „Cucerind Europa noua religie este cucerită la rîndul ei, într-atît e de adevărat că ceea ce aservim ne înrobeşte" (p. 12) sau „Artiştii adoră genul sentenţios şi-l practică deseori cu toată certitudinea explicabilă şi necesară pentru a ascunde incertitudinea care îi sfîşie" (p. 76).

Există, de-a lungul acestor studii, abordînd subiecte variate, cîteva teme predilecte. Este totuşi dificil să le numim „teme" (în acepţia mai restrînsă a cuvîntului) căci ele relevă o substanţă eteroclită. Astfel, problema opoziţiei tipologice (şi nu istorice) dintre romantism şi clasicism se revendică din cîmpul metodologiei cercetării estetice. Discuţia, reluată de mai multe ori şi în contexte variate, asupra artei naive, îşi trage, doar ea, cu adevărat, sevele dintr-o tematică a cercetării literare. În sfîrşit, interesul acordat jurnalelor, autobiografiilor şi declaraţiilor teoretizatoare ale artiştilor, trădează un anume mod de a vedea exegeza critică, mod în care sensul unei opere este mai transparent, atunci cînd în abordarea lui se pleacă de la însăşi conceptia creatorului despre creaţie şi actul creaţiei. Cele spuse pînă aci ar constitui, într-o altă ordine (de sorginte „problematică") celelalte constante ale cărţii lui Modest Morariu.

Mihai Coman

***) Modest Morariu : „Între relativ şi absolut", Editura „Eminescu", 1979.**

CARTEA DE DEBUT

„Neliniştea purpurei" ● „Ofranda vocalei"

deosebit de generoase, cuvintele prin care este recomandat volumul lui Octavian Doclin (Editura „Facla", 1979) de Anghel Dumbrăveanu („seducţia concentrării, vizînd obţinerea esenţei", „refuzul retorismului", „poeme surprinzătoare prin înţelesurile pe care le comunică") şi Gheorghe Grigurcu („ne aflăm acum în faţa unui debut nu de toate zilele", „o aspiraţie spre esenţă, spre enigma formală a acesteia") nu sînt totuşi simple cuvinte de circumstanţă. Într-adevăr, ne aflăm în prezenţa unui foarte tînăr poet de reală vocaţie, pe care, cum tot Gheorghe Grigurcu zice, „se cuvine să-l salutăm ca atare". Constatare aproape banală, căci fantele ţin de practica invariabilă a mai tuturor debutanţilor, şi Octavian Doclin sondează — cu bună ştiinţă, parcă — în cîmpul unor cît mai diverse formule poetice, animat fiind, evident, de dorinţa dobîndirii timbrului propriu prin acumulări şi sublimări succesive. Privită din acest unghi, cartea este presărată de nu puţine modele tutelare, între altele, nelipsind — cum este de aşteptat — acela propus de Eminescu („Şi dacă-n lacrimă înrourare cauţi / mîinile vor coborî peste suflet în clape / şi o nelinişte de păsări în toamnă / urma îşi pierde la vaduri de ape. / / Şi din nou va veni rătăcirea ta între nopţi / tresărind cum flacăra în luminare / şi din nou vei strivi somnul tău lîngă porţi / să asculţi neauzita chemare" — **Şi dacă-n lacrimă, înrourarea**). Dintre contemporani, „patentul" Anghel Dumbrăveanu, rezidind în pasiunea pentru poemul animat de metafore neominulesciene şi apăsat de aleanuri difuz migratoare, se află, de asemenea, la mare cinste : „Va veni o pasăre din sud / într-o noapte va veni să mă-ntrebe / dacă despre tine mai ştiu poveşti / cu floarea sîngelui, cînd stau de veghe / Va veni o pasăre din sud / nehotărîtă precum o corabie". (**Crinul mărturisirii**).

Oricum, bizuindu-ne chiar şi numai pe impresia produsă de substanţa acestor poeme, observăm numaidecît că avem a face cu o sensibilitate lirică de tip nostalgic-sentimental în sensul grav, adică autentic romantic, al cuvîntului. În cea mai mare parte a sa, volumul **Neliniştea purpurei** cuprinde o cuceritoare suită de concentrate cîntece de iubire, în interiorul cărora starea de sentiment erotic, refuzînd eruptiile vindicative şi, implicit, exprimările fruste, se supune firesc ceremonialurilor de rigoare, visător-idealizate, ale romanţei de inflexiune neosimbolistă. În asemenea împrejurări, ca act de creaţie în sine, remarcabile sînt proiecţiile în baladă de tip madrigalesc, versurile cucerind, acum, atît prin muzicalitatea lor încantatorie cît şi prin aura lor legendar-mitică. Iată, dintre tentativele de această factură, socotim că foarte frumoasa baladă **Dagmar** merită a fi menţionată în chip special : „Albastru moare cîntul dimineţii / şi clopotele bat la Vărădia, / robită-n gînd eşi-n fast de mirodenii / trece Dagmăr prinţesă de Serbia ; / Ea trece-n fruntea ostilor flămînde / şi roibul ei e Omul care ride. / / Prinţesa-nspre mulţimea tulburată / cu mîna de inele mîiuieşte / şi faţa şi-o ascunde-n dese valuri / şi nimeni s-o privească nu-ndrăzneşte." Etc. Altădată, renunţînd la tehnica disimulării eului poetic prin apel la serviciile epicului direct baladesc, Octavian Doclin adoptă cu dezinvoltură postura de trubadur impătimit şi inspirat, instituindu-şi parcă lira sub balconul iubitei : „La Masaderai te aştept, te poftesc, / iubita mea lasă-ţi casa ta trează, / căci iată fluturii mei înfloresc, / părul tău cînd se prealuminează. / / La Masaderai te poftesc, te aştept / nu te-ntrista, aici voi sosi eu întîiul, / sufletul [illegible] fi-va riul din piept, / dar tu [illegible] dirzie şi-ascultă pustiul" (**Masaderai**).

Curios este însă că uneori, prea sigur de el încă de pe acum, poetul nu rezistă tentaţiei de a improviza la modul grapos superficiale catrene de album : „A trecut o umbră clară / peste ochii mei galbini, / suflet trist de [illegible] / ca un fluture-n salcîmi. / / Şi [illegible] polenul / tu pe unde o să treci / cînd iei va vîrsa tăiuţul / rîul blînd pe ochii-mi reci" (**Chiteci**). Cît [illegible] cele cîteva momente de amăgitoasă scrutare a sentimentului din perspectivă (aşa-zicînd) lucid-abstractă, trebuie să spunem nemaidecît că „refuzul retorismului" de care vorbeşte Anghel Dumbrăveanu nu mai constituie o realitate, dimpotrivă : „Cînd cine plînge iubeşte necontenit / dar cine plînge nu iubeşte mereu / şi cine ascultă nu-şi cunoaşte numele / cînd singur îşi aude disperarea." Ş.a.m.d.

Dar, **abusus non tollit usum** şi cel puţin în una din cele cinci secvenţe ale poemului de la care se împrumută titlul întregii cărţi (**Neliniştea purpurei**) reflecţia intens elegiacă se înscrie cu reală forţă de persuasiune în albia romanţei poetice : „Cînd în părul tău va înflori / Floarea de Purpură, / o toamnă de mult aşteptată îşi va decolora ochii în galben / iar pustiul pregătit fi-va pentru drumul Pustiului, / văile lui fără adieri blînde sau reci / (dar ce importanţă mai mare o adiere atunci!) / le vei străbate cu ce ţi-a mai rămas : cu umbra mîinii tale. / Dar pentru ca Floarea de Purpură să-ţi pară-o cunună / înfiorînd părul tău într-un gest triumfal / îngăduie o lacrimă să cadă pe monedă".

Fidelă propriului program de lucru cu poeţii debutanţi, editura „Facla" trimite în librării o nouă culegere colectivă în care sînt propuse atenţiei nume le a şase tineri autori selectîndu-se din producţia fiecăruia cîte un semnificativ grupaj : Viorel Horji (**Rememorări**), Nicolae Irimia (**Desprinderea din soare**), Constantin Mărăscu (**Regăsirea din ziduri**), Petre Dinu Marcel (**La margini de zăpezi**) Marius C. Nica (**Ofranda vocalei**), Dorel Silii (**Spre iarnă**). Cum se vede, este vorba de nume deja intrate în fluxul cel mai proaspăt al mişcării literare : fapt confirmat, de altfel, şi de instructivele notiţe bibliografice (lector de carte Ion Anghel) de care beneficiază fiecare dintre semnatari. Dincolo de satisfacţiile produse la lectura ei integrală, culegerea constituie un ghid demn de toată încrederea în ceea ce priveşte preocuparea editurilor de a înscrie în viitoarele lor planuri numele unor noi tineri poeţi de talent.

Nicolae Ciobanu

compendiu

Iulius Ţundrea : „Inscripţii pe o bandă de magnetofon"

Editura Eminescu, 1979

● **Inscripţii pe o bandă de magnetofon** — iată o carte aşteptată din partea autorului ei, Iulius Ţundrea, a cărui activitate, exemplu de devotiune intelectuală, se confundă cu sufletul emisiunilor culturale ale radioului din ultimele decenii. I. Ţundrea explorează aici — de o viaţă de om, s-ar spune — galeriile rodnice, copioa rodnice ale unei [illegible] care este **radioul**, acest depozit, acest [illegible], de [illegible] de ani, al culturii, al [illegible] românesti, alături de alte [illegible], tradiţiile, de punere în valoare [illegible] **a frumuseţii**.

[illegible] de curînd la Editura Eminescu, o [illegible] se citeşte ca un roman, un roman al [illegible] ca **radioul** — o realitate fără de care nu ne [illegible] de azi, de oameni moderni, [illegible] ai galaxiei Gutenberg, dar nu mai puţin şi ai [illegible] Marconi. Autorul face a face istoria propriu-[illegible] românesc, ne poartă, totuşi, la [illegible] (1 noiembrie, 1928), ne împărtăşeşte [illegible] le presupune pionierilor lor : [illegible] — ce profesorul univ. Dragomir Hurmuzescu, [illegible] membru corespondent al [illegible] — literaţi, scriitori aflaţi printre primii [illegible] între care Liviu Rebreanu şi I. [illegible] Sadoveanu, apoi îndată aproape imediat, din [illegible] şi C. Rădulescu-Motru, S. Mehedinţi, Sextil Puşcariu, M. Dragomirescu, N. Cartojan, Perpessicius, Lovinescu, Sadoveanu, Cezar Petrescu, Gala Galaction, G. Călinescu şi alţii şi alţii, pînă azi, la generaţiile lui Marin Preda şi Eugen Barbu, ale lui Nichita Stănescu, şi D. R. Popescu, pînă la Mircea Dinescu şi tineri debutanţi talentaţi, creatori ai literaturii noastre contemporane.

Mi-au plăcut cu deosebire din această carte de inscripţii — schiţele de portret ale semnatarului, conturate cu fineţe şi căldură, în pagini de impresionantă afectivitate, închinate unor Tudor Arghezi şi Perpessicius, Tudor Vianu şi Lucian Blaga, lui Sadoveanu — parcă din legendă, şi altora, pe care i-a cunoscut, ca şi unor nume resuscitate numai după ce le-a ascultat glasurile lor de neuitat, în liniştea studiourilor, un Minulescu şi Adrian Maniu, un Iorga şi Ralea, Em. Bucuţa, Gusti, Rebreanu, Victor Ion Popa şi alţii, şi alţii. Şi regretă nemărginit autorul, şi regretăm şi noi cu el fiindcă nu-i putem asculta şi pe Eminescu, pe Maiorescu, Alecsandri şi Creangă — minunile ficţiei ivindu-se pe lume, vai, atît de tîrziu !

Cartea lui Iulius Ţundrea este o istorie vie, o relatare pasionată şi pasionantă despre acest imperiu al cărţii, al muzicii, al oamenilor de excepţie venind în întîmpinarea noastră pe calea undelor, interferînd artele. Lucid şi imaginativ, autorul ştie ce este şi ce poate deveni această comunexă universitate modernă şi acest ateneu fără fruntarii al zilelor noastre — radioul, a cărui forţă de penetraţie este, practic nelimitată.

Hristu Cândroveanu

Plaiul Cloşani

Volum alcătuit de Pavel Ciobanu

● Cuvîntul plai, pentru foarte mulţi dintre noi un cuvînt de un inefabil lirism, desemnează o realitate geografică, socială şi spirituală inconfundabilă, care nu poate fi înţeleasă deplin, în spiritul şi litera ei, decît din interiorul existenţei ce o legitimează. Bineînţeles, folclorul ne aşterne înainte doar una dintre cărările pe care putem păşi cu folos spre înţelegerea mentalităţii oamenilor de plai, a specificului lor existenţial. Parcurgerea acestei cărări este necesară, dar în nici un caz suficientă şi, din acest punct de vedere, este relevelator faptul că volumele la care ne referim, editate la Drobeta-Turnu-Severin sub titlul generic **Plaiul Cloşani**, poartă subtitlurile **Folclor din valea Bahnei** şi **Folclor din valea superioară a Topoliniei**. Însă culegerilor de folclor ca atare, alcătuitorul volumelor, Pavel Ciobanu, dincolo de prefaţa lui Ion C. Chiţimia, le-a adăugat incursiuni substanţiale şi calificate în istoria şi geografia meleagurilor înfăţişate, remarcabile prin concizie şi adecvare. A rezultat o veritabilă monografie a unui plai, în speţă a plaiului Cloşani, populat din cele mai vechi timpuri de oameni de margine, a căror existenţă, însă, n-o putem considera marginală, de vreme ce ea s-a consumat în permanenţă în chiar miezul unor evenimente decisive în trecutul românilor.

„Oamenii îşi cunoşteau atît de bine pămîntul de sub picioare, în toate colţurile lor, în întunecăturile de codri, în înfiorările de munţi şi deal

1974—1979

Retrospectivă literară

Poetul şi istoria

În Adrian Păunescu, lirica de azi are pe unul din poeţii semnificativi, o personalitate care concentrează într-un mod reprezentativ spiritul epocii. În literatura română numai Heliade, într-un moment revoluţionar istoric şi cultural, şi Goga, într-un climat politic şi social specific, şi-au mai convertit structura individuală, înzestrată cu un temperament excepţional, într-un **fenomen** deopotrivă poetic şi politic.

Feţele poetului au fost definite în prefaţa la selecţia de autor **Poezii de pînă azi** (1978) într-o manieră capabilă să-l cuprindă total, prefaţatorul, el însuşi personalitate singulară, surprinzînd magistral şi incitant latura spectaculară a fenomenului Păunescu. La rîndul său, structurarea acestui volum care urma să-şi reprezinte sintetic autorul, nu se conformează modelului tradiţional al acestui gen de antologie care reproduce de obicei volumele semnificative în ordine cronologică, ci **recreează** cicluri, rerînd poemele după considerente de ordin tematic. Cartea se organizează astfel într-o nouă coerenţă, ca mesaj nu total epurat de producţia superfluă, dar cu toate acestea mai semnificativ. De altfel, graţie naturii sale vulcanice, Adrian Păunescu conferă, chiar acelor poeme care nu sînt decît exerciţii pure, o gesticulaţie patetică şi o încărcătură tensională datorate măsurii şi măiestriei rostirii. Este deci cu atît mai dificil să se aştepte de la un poet de asemenea facturi să se arate parcimonios în selecţie. Oricum însă acest volum permite o mai clară distincţie a tipologiei poemelor, reprezentîndu-l pe poet ca program şi ca personalitate.

Faptul că volumul se deschide cu un poem din **Pămîntul deocamdată**, numit **Condiţia cîntăreţului revoluţionar**, atestă intenţia poetului de a se defini total şi explicit, astfel încît prima secţiune a volumului devine o artă poetică, realizînd o nouă convergenţă a sensurilor unor poeme din volumele precedente. Condiţia poetului este plasată în regimul unei aventuri în care poezia este „un risc pe cont propriu", asumat ca atare şi proclamat ca realitate tutelară. Poetul rămîne totuşi un **ales** în sens romantic, investit cu tradiţionalele însemne ale slavei sale („Nu-ţi poate pune nimeni cătuşe peste timple / Şi chiar de ţi le-ar pune ţi s-ar preface-n laur"), menirea sa fiind aceea de a transfigura, cu preţul unei existenţe tragice („Ai fost adus pe lume să scoţi din mizgă aur / Fii fericit de drama ce stă să ţi se-ntîmple").

Poetul se exprimă printr-o agresivitate necesară, aducătoare a purităţii prin violenţă: „În zadar vrei să scrii pasteluri / tu eşti pierdut pentru gratuitate / tu vei spune cuvinte / pe gură îţi vor ieşi ameninţări / tu vei semăna grîu / şi boabele vor exploda ca nişte grenade". Poezia poate şi trebuie să fie „sălbatică armonie" pentru că se adresează unei omeniri care este „ciudat amestic / de violenţă şi duioşie".

Poezia lui Adrian Păunescu există exclusiv în regimul tensiunii conflictuale, fie că este vorba de erotica sa torturată, fie de meditaţia existenţială, profetică şi sumbră, cu accente expresioniste, sau de neliniştea metafizică resimţită cu insuportabilă acuitate. Cu atît mai fulminante sînt poemele-discurs clamate de poetul moralizator, acuzînd răul veacului fie el trădare, îmburghezire, lăşitate şi nedreptate. Starea de tensiune trebuie întreţinută permanent de poezia combatantă ca în poemul **Deocamdată nu**. Verbul răsturnător de convenţii vorbeşte în numele „clasei care face" şi poetul care nu se prosterneză decît în faţa muncitorului şi a mamei, adică înaintea celor care creează, sancţionează prin „interjecţii" tot ce se opune „muncii, cinstei şi dreptăţii", într-un cuvînt — revoluţiei.

Între „interogaţii şi revolte" discursul liric îşi desfăşoară retorica şi tensiunea într-un permanent conflict în care cuvîntul este uneori singura soluţie („Cînd neguri vin să ne consume / măcar să nu cedăm tăcînd"). Zona de maximă concentrare a tensiunii conflictuale este aceea a poeziei patriotice şi sociale, care chiar atunci cînd celebrează, păstrează accente patetic dramatice. Definind spaţiul natal al aparteneţei, prin acel mişcător „Ţară de veci nepămîntesc de caldă" poetul nu poate face abstracţie de permanenţa ei nevoie de revanşă împotriva unei istorii care nedreptăţeşte, tutelare ce-i place, şi care răscumpără cîţiva de nemuritate cu secole de jale. Unei asemenea istorii ostile nu i se poate opune decît dăruirea cu orice preţ: „Cît bine meriţi tu, poporul meu / atîta rău n-ai tot dat mereu // Ce fel de-a fi" E-o întîmplare sfîntă / Cînd vin şi cumătrele la nuntă".

O istorie care rezervă veacuri de singurătate în faţa primejdiei (**Mircea cel Bătrîn în faţa navalei**) impune o tragică compensaţie: „Nu, nu, să nu ne amăgim cu vorbe, să nu ne mîntim, / Ceasul cel mai fericit n-a venit, nici n-avea cînd să vină. / Pămîntul din faţa casei noastre e încă fertil. / Noi mai avem ce aştepta de la lumină" În raport cu această istorie neîncăpătoare se constituie printr-o dramatică suprapunere, o entitate esenţială care anulează condiţia temporală a generaţiilor. Acel unu indivizibil prin care se numără douăzeci de milioane absoarbe deopotrivă, „leagănul, fiinţa şi mormîntul".

Adrian Păunescu celebrează istoria, dar o şi acuză. Pe poet îl interesează nu atît victoriile, cît sacrificiile, adică ceea ce trebuie răscumpărat, ceea ce istoria datorează ca revanşă.

Într-o asemenea viziune preocupată de recunerare spaţiul natal este tutelat de spiritele sacrificate de istorie şi devenite simboluri eterne: „Ca un dulce tropot o stafie cal. / Stă a înşeuare la mormînt de domn. / A trecut azi noapte lîngă prin Ardeal / Şi-a trezit gravidele din somn / Şi le-a dat putere pentru rodnic nlins. / Şi le-a spus ce fel de fii să nască. / Spre-a avea un vrednic neam pentru răspuns / Muma noastră, Ţara Românească. // Au născut femeile lumină / Şi-a crescut pe cer tropot de cal / Semn că nu sfîrseşte să revină Spiritul lui Avram Iancu în Ardeal".

Sacrificiul răscumpără istoria vinovată şi peste ţara renăscută duhul lui Nicolae Bălcescu pluteşte ca un semn al perpetuării. În revolta sa permanentă, întreţinută ca un foc necesar, Adrian Păunescu este gata să ierte, fie chiar şi destinul istoric, preţul răscumpărării fiind, cum sună poemul final din **Pămîntul deocamdată** purificarea: „Am spus acestea toate despre lume / Din dorul de-a o face mai curată / Ca inima să aibă-n lume / Din dorul de-a o face mai curată / Ca inima să aibă-n ce să bată / Într-o fiinţă nu doar într-un nume"

Sultana Craia

Imperativul participării lucide

Într-un articol o definiţie (cît de convenţională?) a tipului de personaj şi a spiritului romanesc în care se evoluează, naratorul din **Doctorul Poenaru** (Lit. Eminescu, 1978) comentează la un moment dat: „...această povestire neştiută este **biografia unui om ştiinţă** ce-şi dă la iveală serios profesiunea, adică pe el însuşi". Şi, în consens cu sublinierile ce ne aparţin, pe pagina următoare citim: „Ca să revenim la acest **erou anonim**, la mediul nostru de luci" (...) etc. Aşa să fie oare? Chiar dacă am accepta o relaţie de identitate perfectă între autorul cărţii, scriitorul Paul Georgescu, şi narator, fiecărui număr de a-l mai socoti pe acesta din urmă doar un personaj cu „însuşiri" speciale, tot ar rămîne „mistere de individ". Primele distanţe apar în de puţine ori faţă de evenimentele (în sens larg) relatate. Oricîte ilustrări ar mai face şi luci alteia spre de extras la o lectură atentă (amănunte ale evoluţiei personajului, comentarii cu caracter definitoriu) ar trăi ideea **amplificării şi ubicuităţii**. Dar iată o povestită, între altele, care contrazice afirmaţia de mai înainte, venind să acrediteze, de această dată, **puţina dorinţei obiectivităţii**, în maniera întemeietorului a lui Caragiale, din finalul la **După înfrîngere**: „Ar fi mai putut, oare, să narăm pe îndelesul cronic cititorului, detalii de întîmplări prin partea locului, din piaţa **nu ştim nimic despre** modalităţile simpatiei răbdării (...). Ne-ar plăcea să descriem culoarul şi pe ambianţe aerarea oscrete un portret de un stăltuc romantism, dar, şi de data aceasta, **necunoaşterea noastră** ne creată dificultăţi. **Ce nu ştim, nu ştim**" (s.n.). Care dintre rele două motive este adevărată şi cînd trebuie crezut autorul (naratorul)? Să răspundem pe rînd: neîndoielnic deopotrivă; de fiecare dată. Cînd nu este vorba de nonintervenţie ci de o raţionată **tehnică a aşteptării** (manifestată sau contaminată ce impresia lăsată de ştim nimic) **cunoaşterea** este sugrumată perfect de calitatea dialogului, nervos, incriminalizat, dramatic (în sensul „tăieturii" sigure a replicii) şi de simţul lingvistic al scriitorului, funcţionînd remarcabil în registrele caricatural şi ironic, dar eclipsat adeseori de platitudinea comentariilor din „off". Părăsind aceste cîteva consideraţii de tehnică şi stil, nu înainte însă de a mai observa predilecţia pentru descripţia balzaciană a interioarelor, cu **conservarea traiectului de la obiecte şi atmosfera la personaje**, să ne oprim asupra eroului, ale cărui profesie şi nume împrumută, tradiţionalizant, titlul romanului. Judecat în plan general uman, personajul este, desigur, un om obişnuit, un anonim, aşa cum ni-l definea, mai demult, autorul romanului. Adevărat însă că, privit în cadrul restrîns al colectivităţii rurale din Luciu (undeva în Bărăganul Ialomiţean), doctorul Poenaru este o personalitate puternică iar destinul său, urmărit în perioada dintre primul şi cel de-al doilea război mondial, devine semnificativ şi simbolic pentru o întreagă parte a intelectualităţii româneşti a timpului. Personalitatea sa profesională, construită sub deviza orgolioasă „toţi să aibe nevoie de tine, tu să nu ai niciodată nevoie de altcineva" va suporta, încă de timpuriu, un „asediu" prelungit şi concertat. **Indirect**, în anii studenţiei, îl obligă la restricţii de mare severitate cu sine tatăl, don Mişu, prin tipul de viaţă practicat. Persoană simpatică, fără spirit practic dar cu tabieturi costisitoare, bătrînul traversează, imperturbabil la datorile din ce în ce mai mari contractate şi la obligaţiile familiale, o permanentă stare de kief. Eficienţa şi raţionalismul, care vor constitui dominante caracteriale pentru doctorul Poenaru, nu sînt doar efectul formaţiei profesionale ci şi reacţia la nonşalanţa nepremeditată dar păgubitoare a tatălui. **Direct** acţionează asupra sa mama, coana Smaranda care, veghind grijulie la viitorul numerosilor săi copii, îl îndeamnă la o căsătorie material avantajoasă. Întors din război, în satul Luciu, locotenentul medic Poenaru poartă cu sine acel „spirit al transeelor", decizia de a înfrunta şi de a învinge: „Am venit să fac treabă, şi-am să fac". Excepţională, ca forţă de anticipaţie a dificultăţilor şi obstacolelor neaşteptate pe care doctorul le va avea de înfruntat pentru a face treabă, este hotărîrea drumului în întuneric, de la gară în căutarea ambulanţei bătrîne, urbanizată în neantul cu pîraie şi vîrf, împotmolindu-se în gropi cu noroaie, revenind mereu în plin timp (imagine a lipsei reperilor pentru a pătrunde din nou în „labirint").

Povestea lui începe activitatea de medic într-o atmosferă dominantă, fără minimum de condiţii absolut necesare, situaţie în care „eroul" împotriva aceştora şi recitudinii sale morale se amplifică. El va practică meseria cu devotiune de sacerdot, rezolvă cazuri disperate, devine un profesionist redutabil ce conţinuă să refuze tentaţiile de subordonare în mecanismele administrative sau politice. Eroul este impresionant, dar suspendat aici sau continuat astfel s-ar potrivi epopeei sau nu romanului. Se va produce însă o fisură în „armura" eroului, care va relansa personajul pe coordonatele unei noi teme: relaţia politică-ştiinţă.

Medicul perfect, mulţumit de munca sa, va înţelege la un moment dat, pe măsură ce cazurile limită se răresc, dar se înmulţesc îmbolnăvirile de pelagră şi tuberculoză, că acţiunea sa este, dacă nu inutilă, oricum insuficientă în lipsa unui vast program social de eradicare. Omul se însingurează, drama lui Sisif devine tot mai des termen de autocomparaţie şi, în acest moment de criză interioară, mai vechea propunere a prietenului său avocatul Pascal, de a face propagandă în campania electorală pentru liberali, cu promisiunea acordării unui sprijin eficient din partea ministrului sănătăţii, îl găseşte receptiv pe cel pentru care pînă atunci „jocul partidelor îi părea o distracţie de moşi, cu trasul în lanţuri, femeia cu barbă, acadele colorate şi celelalte".

Opţiunea se dovedeşte nefericită, promisiunile făcute înainte nu mai sînt respectate după alegeri, deziluzia e dureroasă. Dar, dincolo de regretul, o dată ieşit din armura profesionalismului, doctorul a înţeles importanţa politicului şi a mecanismelor sale pentru întreaga viaţă socială. Romanul creşte în intensitate dramatică. Evenimentele se precipită, istoria se năpusteşte din nou asupra oamenilor: mişcarea legionară îşi arată colţii, cad primele victime, iar dictatul de la Viena mutilează frontierele ţării, pentru care doctorul Poenaru luptase în război: „Aşa ceva nu se face pentru nimic în lume, zice doctorul. Pur şi simplu nu aveau voie". Este cuprinsă aici hotărîrea de a se opune pînă la capăt, imperativul participării lucide, decise, pe care, în finalul romanului, eroul îl va regăsi în paginile manifestelor comuniste. De această dată, opţiunea sa este definitivă.

Valentin F. Mihăescu

Adecvarea instrumentelor critice

De la Ion la Ioanide este cea mai substanţială contribuţie a lui Nicolae Balotă la studiul valorilor literare româneşti. Cartea este menită să ilustreze programul criticului expus cîţiva ani mai înainte în **Euphorion**. **Pentru o nouă direcţie în critica literară** este articolul-program al lui Nicolae Balotă şi al întregului moment literar în care a apărut. El cerea o desprindere de G. Călinescu în sensul completării şi corectării acestuia în numele unei noi concepţii estetice a criticii de factură modernă. Ilustrarea cea mai elocventă a acestui program o aflăm în paginile volumului **De la Ion la Ioanide**. Valorile literare asupra cărora se apleacă eseurile sînt fie valori consacrate de critică, asupra cărora se aduce o perspectivă nouă, fie valori insuficient explorate, fie altele care abia acum sînt scoase la lumină şi descifrate cu adevărat. Titlul volumului **De la Ion la Ioanide** propune un balanţ al unei întregi literaturi, de la Pârvan, Ibrăileanu, Gherea, Călinescu, Paseu Dan, Al. Philippide, V. Voiculescu, Streinu, Călinescu cu cele de „cronicari literari", cu mai puţine excepţii, de revizuire lucrează din toate cele pe care le-am putea trece la acest capitole în adîncime diverse.

Proiectarea lui Nicolae Balotă este de o varietate literară foarte ignorate sau puţin cunoscute interesul ale unor scriitori pînă mai ieri dintr-un singur unghi de vedere. Valoarea profund antiacademică a lui Nicolae Balotă lorga este de altfel foarte vie: analize anatomice şi disecţii care luminează cu lux de exemple o amănunte excepţionale talent, forţa sintezei şi a particularizării a prozei inegale. Capitolul despre Vasile Pârvan rezervat pentru proză discursurile de deschidere ale acestuia, poezia lui hymnică, arhaică restituirii, Ibrăileanu şi Pârvan, completînd portretele personalităţi din istoria literaturii lui G. Călinescu.

Efortul cel mai de seamă al exegetului, semnul distinctiv al demersului său critic, este analiza fiecărui autor, a fiecărei opere din unghiul de vedere cel mai potrivit el şi cel mai convenabil. Aspectul de pat procustian ne care-l au uneori lecturile critice subliniat personale, deoarece aduc la numitorul comun al interpretului opere diverse, dispare în acest periplu exegetic. Scriitorilor şi operelor lor nu li se aplică, pe cît este posibil, măsuri inadecvate şi nu vom întîlni contestaţii teribiliste de felul celor care uzind de etaloane limitative includ sau exclud conform lor de pe lista valorilor un autor sau altul.

Excelent este capitolul închinat lui Rebreanu unde ţinta principală a criticului este să decupeze pentru cititor o limpede vocaţie a tragicului. Accentele polemice directe nu lipsesc: „Reduşi la elementar, ei (ţăranii lui Rebreanu, n.n.) nu aparţin unei lumi primitive — cum spun unii comentatori — ci mai curînd unei lumi arhaice. O umanitate a satului, arhaică, dar în care a pătruns istoria şi care nu trăieşte atemporal". Este fixat astfel cadrul pronice tragediei. Pînă la discutarea vocaţiei tragice sînt cercetate elementele care însoţesc şi pregătesc terenul tragicului. Obsesia şi violenţa care traversează romanele lui Liviu Rebreanu sînt inerente tragediei şi criticul evidenţiază funcţionalitatea lor estetic structurală în literatura lui Liviu Rebreanu marcată profund de o vocaţie a tragicului. Lectura lui Nicolae Balotă este coerentă şi aduce o precizare hotărîtoare în sirul interpretărilor prozei autorului lui **Ion**. Unghiul său de vedere facilitează şi o reevaluare a locului şi rolului naturii în proza lui Rebreanu, care natură, refuzînd pitorescul-idilic, se înscrie în linia crisoată sau contorsionată a tabloului general.

Proza lui V. Voiculescu este descifrată cu ajutorul precizării temei **magnetismului vital** a temei **iubirii magice**, a **lumii ca bilci**, etc. Scopul acestor lungi pînă la fastidios analize şi demonstraţii este de a menţine pe cititor cît mai mult posibil în perimetrul specific de existenţă estetică al fiecărei opere, de a facilita prin ţinerea îndelungă sub obiectiv o familiarizare din interior a cititorului cu universul particular al creatorului.

Înnoitor ca perspectivă estetică şi edificator pentru polemismul conţinut al cărţii, ilustrat după cum spuneam mai ales la dosnicele **Note şi comentarii**, este şi studiul intitulat **Satiricon-ul lui G. Călinescu**. Scopul criticului este de a înlătura majoritatea comentariilor privitoare la romanele lui G. Călinescu pentru inadecvarea perspectivei. Unul din pseudoargumentele contestării lui G. Călinescu a fost inaptitudinea lui pentru tragic. Judecat din perspectiva unui ochi îndrăgostit de tragic ori cu predilecţie pentru tragic, lucru care s-a făcut, romancierul G. Călinescu nu putea da satisfacţie. Proza lui s-a refuzat celor mai multe interpretări relevîndu-şi un fond dificil pentru critică. Nicolae Balotă aşează romanele lui G. Călinescu în seria satiricoanelor antice şi dezleagă secretul ei divulgînd totodată impropriletatea comentariilor care cereau acestor romane, trăsături pe care structura lor estetică nu le permitea. Studiul dedicat satiriconului călinescian este la Nicolae Balotă un model de aplicare a perspectivei interioare asupra operei unui scriitor. Predilecţia lui G. Călinescu pentru reversul parodic al faptelor este semnalat încă din publicistica acestuia, acolo unde optica este vizibilă şi uşor de semnalat laboratorul al romanelor. Apoi se trece la romane unde criticul semnalează peste tot elementele unei estetici mai vechi, inactuale ceea ce nu înseamnă şi nevalabile de unde şi racordul greşit al criticii moderne la romanul călinescian. Manierismul acestei literaturi, barochismul ei, comunicare dintre ea şi formele literare antice este bine evidenţiat de Nicolae Balotă, care redă astfel literaturii călinesciene propriul statut estetic şi-i restituie demnitatea artistică neînţeleasă de unii comentatori. Astfel G. Călinescu este alături de I. L. Caragiale, pentru care a făcut o excelentă demonstraţie similară I. Constantinescu, al doilea mare scriitor român în care renaşe cu o vigoare şi un efect artistic remarcabil mijloace estetice ieşite din uzul estetic curent.

Pledoarie pentru respectarea profilului particular artistic al fiecărui scriitor de care se ocupă, suită de „reviziri literare" plină de consecinţe, cartea **De la Ion la Ioanide** este una din reuşitele marcante ale criticii literare româneşti din ultimele decenii.

M. Ungheanu

P.S. Unul din coautorii **Istoriei literaturii române** (Editura Academiei, 1979) se arată nelămurit de comentariul nostru la cartea citată. Pe curînd, asupra acestor nelămuriri.

ce gîndeşte, ce scrie tînărul scriitor

MIRCEA CONSTANTINESCU: «Cunosc destui scriitori sufocaţi de oralitate»

Prozatorul Mircea Constantinescu s-a născut la 18 iulie 1945 în Bucureşti. A debutat în 1966 cu versuri (în revista „Amfiteatru") şi cu proză (în revista „Ramuri"). A absolvit Facultatea de filologie din cadrul Institutului pedagogic Bucureşti şi Facultatea de filosofie (secţia sociologie) a Universităţii bucureştene (1972). Instructor la Casa de cultură a sectorului V. Volume publicate — „Ciudăţenii de familie" (Ed. „Eminescu", colecţia „Luceafărul" — 1968), „Cancerul blond" (Ed. „Eminescu" — 1970), „Smog" (Ed. „Cartea Românească" — 1971), „Cum îndemult Bucureştii petreceau" (Ed. „Albatros" — 1974), „Amurgul levantinilor" — vol. I (Ed. „Cartea Românească" — 1978) şi „Triumful lui Făt-Frumos" (Ed. „Albatros", 1979)

— Ce-ar fi să începem prin a dezvălui cititorilor discuţiei noastre amănuntul că l-am găsit pe Mircea Constantinescu citind, într-o după amiază de toamnă, revista „Lumea"?

— În acest caz aş începe şi eu prin a spune că este vorba de o revistă formidabilă. Eu nu pot circula prin toată lumea, aşa încît chem lumea să circule prin mine — cu ajutorul ziarelor, radioului, televiziunii. Mă fascinează, de pildă, cele două pagini ale revistei (1 000 — 1) în care văd oameni pe care altfel nu-i pot vedea, aflu cauze, explicaţii ale unor întîmplări la care nu pot fi, în mod direct, părtaş.

— Te interesează toate acestea şi ca scriitor?

— Mai e vorbă?! N-avem dreptul să nu ştim ce facem, pe ce lume trăim, ca să zic aşa. Ş: asta, mai ales după debut. Debutul e ca prima dragoste. Cine nu se poate desprinde de ea, nici nu poate să mai evolueze. Orice om, mai ales cel ce are în intenţie să facă proză, trebuie să ştie să tragă cu urechea şi cu coada ochiului la tot ce se întîmplă; şi mai trebuie şi să tresară — la modul foarte serios — aflînd toate cele. Din păcate, încă se mai poartă o anume bagatelizare, zice-se, de sorginte balcanică, în înţelegerea fenomenelor din jur. Mie mi se pare Mateiu Caragiale exemplar pentru redarea acestei bagatelizări a lucrurilor serioase.

— Cum s-ar manifesta bagatelizarea de care vorbeşti?

— Nu „s-ar manifesta", pentru că se manifestă. Cunosc destui scriitori sufocaţi de o oralitate trecînd drept fascinantă, adesea rezistînd doar prin ea, dobîndind o celebritate de local datorită exerciţiului unei literaturi vorbite, ce nu înlocuieşte literatura-literatură. Dacă, să zicem, se lansează sau se experimentează o armă ucigaşă, ei vor fi primii care vor lansa anecdote despre respectiva armă. Dacă ecu sau altul de lîngă mine luăm în serios arma asta — prin scris —, apare o anecdotă despre această atitudine a noastră, ceea ce mie mi se pare o serioasă diminuare a seriozităţii, a civismului, în ultimă instanţă.

— Hai să ne întoarcem la literatura scrisă, la proza ta, mai bine zis. Mărturisesc aici interesul cu care am citit „Amurgul levantinilor", interes sporit şi de dorinţa de a vedea cum va duce la bun sfîrşit un tînăr prozator o lucrare de inspiraţie şi de largă respiraţie istorică. De unde a pornit gîndul de a scrie această carte?

— În 1877 s-a născut unul din personajele cărţii, cu care, de altfel, se va şi încheia ciclul „levantinilor" — un personaj umil, de pe lîngă familie, o femeie de la ţară locuind la oraş, un destin contopit, treptat, cu cel al familiei. Întîmplător fac parte dintr-o familie participantă la toate evenimentele istorice importante ale ţării, dar nu-i port numele din pricina unui divorţ. Din apropiere în apropiere, tot dintr-o coincidenţă se păstrează dovezi cum că şi alţi înaintaşi ar fi făcut lucruri de seamă pentru patrie. O mare parte din aceste dovezi-documente mi-au parvenit. Iată, deci, un impuls — mai întîi sentimental, apoi logic — de a dezvălui nu rădăcinile unui scriitor, ci rădăcinile unui mod de a vedea lumea, de a face istorie.

— Chiar astfel motivat, acest impuls să fie singurul pentru începerea unei munci de o aşa anvergură?

— Ultima sută de ani e foarte importantă din toate punctele de vedere; nu numai pentru că avem mai multe documente, ci pentru că zarul — 6-6 — care n-a căzut în vremea lui Ştefan Vodă, a căzut acum. În ce mod — iată ceea ce merită atenţia tuturor contemporanilor, a tuturor artiştilor. Chiar ataşamentul meu sentimental şi familial pentru epocă, de-a lungul cercetării bogatel arhive de familie, de-a lungul parcurgerii ziarelor de epocă (iată, dacă vrei, de ce parcurg şi „Lumea", azi) a crescut considerabil, pentru că este mai mult decît fermecător să dobîndeşti o explicaţie a apariţiei tale, un sens al acestei apariţii — pe care-l afli în acele pagini tipărite altădată, fie că erau semnate de un Rosetti, de un Brătianu, de un Gherea sau de un pseudonim într-o revistă ilustrată sau în „Puţigoiul".

— Documentele de care vorbeşti au fost ele capabile să-ţi releve nu doar evenimente, ci paliţii sau mentalităţi privind momentele traversate în carte? Ion Lăncrănjan sublinia, pe bună dreptate, în intervenţia sa la masa rotundă „Conştiinţa istorică şi literatura română de azi", găzduită de paginile „Luceafărului", faptul că „documentele... sînt mai mult decît necesare, ele singure însă nu pot face ceea ce poate şi trebuie să facă literatura, prin sintetizare, prin generalizare, prin captarea în pagina de carte a impalpabilului care nu poate fi inclus în nici un document". Revin şi te întreb — ce au reprezentat documentele cercetate pentru tine, dar şi ce ai reprezentat tu, ca scriitor, pentru a le transforma în fapte de viaţă?

— Am „suflat" mult în documente, pentru însufleţirea lor, iar conjuncturile alese de mine, selecţiile operate, au fost în aşa fel „răstălmăcite" încît au determinat o subordonare a lor în interesul autenticizării textului narativ. Dar rolul cel mai important al documentelor a fost acela de a-mi insufla curajul scrierii unei asemenea cărţi. Fără ei nu mă puteam încumeta la a „reconstitui" virstele României moderne.

— Întreprindere, a spus-o critica, foarte ambiţioasă...

— Marile cărţi, spunea Lukács, sînt cele totale. În afara lor, pot exista cărţi bune sau chiar reprezentative. „Război şi pace", de pildă, e un roman total, iar „Ana Karenina" — unul bun.

— Cum priveşti acum, încercînd o obiectivare de lector sau de critic, „Amurgul levantinilor"?

— Am spus-o şi Magdalenei Popescu, lectorul cărţii mele — (sînt, în privinţa primului volum, destul de nemulţumit de ce am făcut. Aş vrea, într-un deceniu, să rescriu altfel povestea. Cred că am investit ironie în locuri unde trebuia să fiu generos şi invers. Cartea n-a ieşit, de aceea, nici ironică, nici generoasă. Nu e un lucru tocmai rău, dar fac amara constatare că puţinii comentatori ai acestui roman doar au „dibuit" acest lucru. Sînt, în această privinţă, a tonului, mult mai mulţumit de volumul al II-lea şi probabil că al III-lea va fi şi cel mai bun.

— Care e, autorului, cartea cea mai dragă din toate cele scrise pînă acum?

— Incontestabil, „Smog". Am impresia, vorba lui Nichita Stănescu, că am pus prin această carte o unghie la cuvintele româneşti. Este o carte despre tînăra generaţie (în sensul cel mai... generos spus „generaţie"). Cînd fac această afirmaţie trebuie să mai mărturisesc ceva — alunecarea mea într-o prejudecată (o recunosc ca atare), aceea că românii sînt povestitori şi nu romancieri. Nu pentru că ideile ne-ar lipsi. Ci pentru că nu venim cu aplombul lui Céline, cu gustul pentru disecţie al lui Dostoievski sau cu forţa de constructor a lui Thomas Mann. Noi sîntem mari povestitori. Nuvelele româneşti îşi găsesc cu greu un echivalent în lume. Romanul cere o distribuire atentă a elementelor şi pe orizontală şi pe verticală, o mare amplitudine. Repet, este o prejudecată, la care aproape am renunţat, de vreme ce am „îndrăznit" să apar în faţa cititorului cu un roman de mari dimensiuni.

— Ai de gînd să revii la proza scurtă de genul celei din „Smog"?

— Am şi predat editurii **Albatros** o culegere de proză de dimensiuni variabile — de la 4 la 25 de pagini — cu titlul „Aleargă pentru viaţa ta". Apar în această carte fragmente de lume, de la mediul de şantier la cel din universităţi.

Dan Mucenic

Continuare în pag. a 7-a

ion dodu bălan

Inimă cu doruri multe

Inimă ca un zăvor
Inimă neadihnită,
Porți in tine-atita dor
Și-o enigmă zăvorită.
De-aș putea te-aș tăia-n apt,
Inimă misterioasă,
Să văd dorul cum l-ai capt
Ca pe-un măr de rasă aleasă.
Inimă de putregai,
Inimă cu doruri multe
N-am cuțite ca să tai
Din durerea-ți cit un munte.

Inimă indurerată,
Chiar și muntele că-i piatră,
Tot mai scade citeodată
Că-l relează vinturile
Și ciobani cu cinturile,
Îl surupă ploile
Și-l bătucesc ailе
Și descrește, an de an,
Muntele de balavan.
Numai tu daspești dureri
Și nu le lași niciăieri
Și tot cresc, incinse-n dor,
Ca o pîine in cuptor,
Cit durerea tuturor...

Muguri cruzi iviți în timp

Ochii verzi,
Aprinși și uzi,
Muguri cruzi,
Iviți in timp,
Triști ca zeii din Olimp,
Ard pe vatra dorului,
Pe jarul pirjolului
Care-a trecut fulgerind,
Ca o aripă de gind,
Intr-o seară fără lună,
Prin inima mea haină,
Intr-o seară fără stele,
Prin jalea inimii mele...
Ochii verzi,
Aprinși și uzi,
Muguri cruzi,
Iviți in timp,
Triști ca zeii din Olimp,
Să-i săruți
Dar să nu-i crezi
Dacă vrei să nu te pierzi
In adincul tainelor,
Strins in chinga spaimelor,
Ars pe vatra dorului
De jarul pirjolului.

Un fel de toamnă

Vai, cade brumă rece peste noi.
Dar tu aștepți să-nmugurească vise,
Mai cauți pe cimp trifoi cu patru foi
Și-n haine vechi scrisorile nescrise.

Căderi de frunze-anunță toamne reci,
Crimpei de vis alunecă-n prăpăstii,
O, lume, lume mindră, cum te treci,
Cum trec, in seară, lebede prin trestii.

Alunecă, alunecă..., spre țărmuri se-ntunecă,
O sanie cu o iubire-apusă, in ea
Și vremea tot infulecă, infulecă,
Din viața ta, din viața mea...

Rămin in urma noastră ele,
Fetițele, ce-or fi surori
Și-or sădi-n preajma groapei mele
Un strat de izmă și de flori

Și vom vorbi prin flori atunci,
Prin alfabetul cel mai simplu,
Prin marii plopi ce cresc in lunci
Și vintul pornit in periplu...

Amintirea se-ntoarce în sat

Pe-ntinsul drum tăiat de roți
Se-ntoarce-n sat o amintire,
Lăcate a adastă-n porți
Și flutur-o nedumerire
Peste-un drumeag tivit cu nuci
Ce urcă-n dealul plin de cruci...

Unde-or fi ochii ce-o priveau
In scutece și-n leagăn, seara,
Cind frunzele din plopi cădeau
Și luna-n cer ardea ca para ?
Să fie, oare, stele sus, pe bolta cea senină
Sau glod in tainicul ascuns, țărină in țărină ?

Basm în Ardeal

Adiere fără vilvătaie
basm in ochiul cerului.

Leagăn de taine,
luminiș de soare și timp
te intilnesc la ceas de vis,
in leagăn de plai adormit,
plai blind.

Un grăunte de dor,
răsărit albastru
tapindu-se in nai.

Basm nestirșit,
in leagăn de plai adormit,
Plai blind.

Miorița, Miorița

Văpaia-și prelinge zestrea
in cașciugul de țărină,
picurind printre frunzare
un bocet de rugină.

Miorița, Miorița

Doinește cavalul fără în fuior,
ruga se-nginâ in datini de plai
horește mereu la o gură de rai
glas izvorit din hotarul de dor.

Chemat-am păsările

Se-aud pașii semințelor din glie,
scăldate-n lacrimă de ciocirlie.

Și chemat-am păsările !
Lie, Ciocirlie,
Pasăre măiastră,
Plins de cununie,
Dalbă strălucire,
Cu-aripi fără număr,
Cu țara-ngemănată,
sâminţă de lumină,
Coboară-n suflete.

maria antoaneta popescu

Patrie de dor

Din Tine sint...
Tu mi-ai dăruit ziua
și razele soarelui,
Bogăția
din rodul pămintului,
Lacrima
din inaltul cerului,
Visul
din bocetul neamului,
Credința
din adincul codrului,
Șoapta
din aleanul bradului,
Doina
din izvorul dorului,
Uimirea
din povestea veacului,
Liniștea
din suflarea timpului.
Din Tine sint !

LA MARGINEA PĂDURII

stelian zamora

Să tot fi fost pe la mijlocul verii, cind lui Lixandru lu' Sițaru îi veni dorul de ducă, să-și lase nevasta cu miinile pe pintece și pe ceilalți patru copii ai săi, trei băieți și o fată, și să plece de sub sprinceana muntelui, la vale in jos, peste dunga satului, către oraș. Își lăsa acasă și cei doi cai ai săi și căruța cu care căra tot anul, din primăvară și pină-n iarnă, cărătoare cu boroghină, nutreț la vite, coceni de porumbi, lemne, buturi de pe riu și cite și mai cite avea omul nevoie, ca să o ducă de pe o zi pe alta. Era un bărbat inalt ţit Negoiu și drept ca un brad. Cel mai mult îi plăcea să se fălească cu mustața sa stufoasă și răsucită, să și-o dichisească ori de cite ori avea vreme de ea.

In vara ala avea de gind să-și pună pe brinci pălimarul și să-și facă un geamblic mai ca lumea, in fața celor două odăi, și, să trăiască mai omeneste, nu el, cit copiii săi, o casă cu un pălimar lung in sticlă, să nu mai bată vinturile cum deschidea ușile și-n care să-și așeze nevasta muscatele și rotunjoarele, dar îi veni alte ginduri să plece la oraș după treabă să fie și el in rind cu ăilalți din sat.

O porni intr-o dimineață, după ce-și sărută prin vis copiii și nevasta. Ea se trezi și o podidiră lacrimile, dar se ferea de el nu care cumva s-o vadă cum dădea lapte la pisici. Lixandru o mingiie pe părul său lung, dar mai cu seamă pe pintecele sale in care crestea cel de-al cincelea copil.

Mai trecu pe sub oborul cailor, îi bătu cu palma pe coame, și-i sărută pe stelele albe din frunte, iar ei incepură să necheze de mama focului, de dorul umbletelor prin satele de la munte și deal.

Lixandru ieși din oborul cailor, ca la răsăritul soarelui s-o pornească la vale, la oraș.

— Mă omule, dă ce iei plosca cu tine ?

— Ei, femeie, să-mi tină și mie de urit și de sete, și cind mi-o fi dor de voi, o s-o duc la gură.

— Si-n pachețelul ăla mic, ce mai ai ?

— Măăă, da curioasă mai ești. Am și eu ceva. Nivela. O iau cu mine că poate acolo.. pă un' m-oi duce, m-or pune și pe mine să fac dulgherie, ce bruma știu.

— A, nivelul ! făcu ea, că nu-i plăcea să-i zică nivelă ci nivel și oftă de parcă intoarcerea bărbatului nu mai era decit un vis ce-l uiti pină dimineața.

— Vezi, de va trece Niculai dă peste munte cu cheag de brinză, să-i spui să vină și el după mine, că nu i-o cădea coada. Să-i zici negreșit să mă caute și-n gaură dă sarpe, că am o vorbă cu el.

— O să-i spui, omule, o să-i spui.

— Și vezi c-o să-mi aducă trei oi mai dă soi. I le-am plătit și mi-a zis că imediat ce-o să aibă vreme, o să treacă cu ele peste munte.

— Da, ce tot cată el p-aici ?

— Ei, are și el o mindră și vrea s-o facă nevastă și s-o ia cu el acasă peste munte, la Ardeal.

— Da' acolo nu-s fete ?

— Or fi, da' dacă lui i s-au scurs ochii după una de aici de la noi, cine-l oprește să n-o ia.

— S-o ia, cine zice să n-o ia, dar dacă o să-i bage pricini ăi de la el din sat, că nu e bine să te-nsori cu fete din lumea largă.

— Știe el ce face, că doar nu-i copil de țiță.

— Fata are oi ?

— Are și ea citeva și cu ale lui o să facă o turmă, dă n-o s-o poată păzi singur.

Femeia căzu iar pe ginduri și pe oftat.

— Lixandre, de-o fi să nasc și tu de nu te vei intoarce pin' atunci, cum să chem copilul ?

— Ca pe nași.

— Și cin' să ni-l boteze ?

— Cum cine ? Niculai din Ardeal cu mujerea lui de aici.

— Da' dacă n-o să poată veni de peste munți ?

— O să vină, c-abia așteaptă vreo pricină să mai scoboare pe la noi. Și p-ormă, o să mă-ntorc mai iute și eu, că doar n-o să pun de mămăliga p-acolo.

— Doamne, că cin' te-o fi dăochiat să-ți iei lumea-n cap și să pleci.

— Iar incepi să te văicărești ?

— Cin' ți-o fi făcut de urit să pleci d'acas, după potcoave de cai morți...

Lixandru își puse ranița la spinare și plecă pe coastă la vale fără să se mai uite inapoi, iar nevasta il petrecu cu ochii pină ce nu-l mai văzu printre fagii din pădure.

Se auziră caii nechezind in obor și Lixandru lu' Sițaru se opri, strinse tare din ochi și din dinți, apoi o porni iar pe potecă la vale. Pină la șosea avea ceva cale de mers pe jos și s-ajungă mai departe mai repede, o luă pe scurtătură, pe niște poteci prin păduri umbroase și falnice. Cind ajunse in muchie se auziră trenurile de pe Olt, șuierau de-ți venea s-o iei la fugă să nu le scapi.

Se depărtase mult de casă, dar caii tot mai nechezau de parcă-l strigau să se-ntoarcă la ei s-o pornească cu căruța prin sat după treburi. I se rupea sufletul de fiecare dată cind îi auzea, dar ce era să facă, hotărise să plece și, dacă o să găsească de lucru să-i placă, va fi musai să și-i mărite la altul, că el nu mai putea să-i oprească. Trebuia să cumpere la fin și grăunțe să-i țină bine, mari și frumoși și nu prea scotea mare lucru cu ei, că oamenii din sat își făceau treburile mai mult cu tractoare și camioane și pe el nu-l prea mai chemau la lucru și caii nu știau de asta și căutau mereu ieslea.

In urmă cu vreo doi ani a mai vrut să-i dea și, cind să-i ia un musteriu, copiii au inceput să plingă, să țipe și să-l roage să nu-i vindă

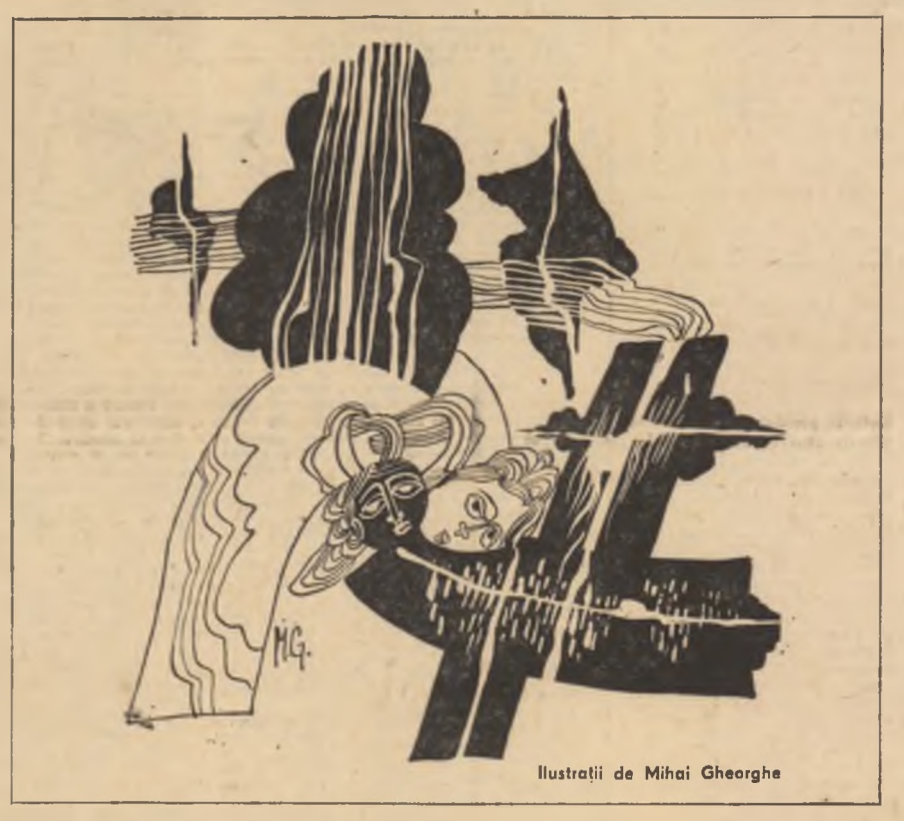

Ilustrații de Mihai Gheorghe

și Lixandru cum tinea mai mult la ei, nu i-a mai dat.

Pădurea rămase mult in urma sa și-acum mergea prin niște ierburi și el se tot gindea d-ar avea noroc să-l pună dulgher.

— Ei, Sițare, bine că te-aduse Dumnezeu, mă, ii ieși in cale Crăcioaia.

— Da ce-ai cu mine ?

— Vino și bate-mi și mie vreo cițiva prepeleci, că s-a făcut de coasă și trebuie să-i prepar, că n-am capre pe ce pune fînul.

— N-am vreme femeie, mă grăbesc...

— Numai o tiră, mă.

— Nu pot in ruptul capului.

— Mă, Sițare mă, tu nu știi că dacă nu-i faci gindul unei văduve, n-o să-ți meargă bine pă un te-oi duce ?

Lixandru se opri și-și mai aminti de cind mai plecase odată după o treabă și tot așa l-a rugat o văduvă să-i dreagă o poartă, cheștie de o jumătate de oră, și el n-a ajutat-o și nu i-a mers bine.

— Unde ai prepelecii ?

— Aici, in vale. Îi scoatem amindoi.

Lixandru scuipă in palme, apucă de un prepeleac, il puse in spinare și se duse cu el in mijlocul locului. Săpă cu o cazma niște gropi, infipse vreo patru cinci prepeleci și nu se lăsă pină ce nu-și scoase nivelul din ranită să probeze cit de drepte erau, apoi se uită dacă erau la linie, pusi din ochi fără sfoară, de parcă dădea examen. Intre timp femeia veni cu o tirnă in care avea de-ale gurii. Intinse un ștergar pe iarbă, scoase tot ce avea mai bun și in mijloc așeză o sticlă cu rachiu.

— Lixandre, vino să te omenesc cu ceva.

— Da nu stau mult, că pierd autobuzul.

— Bine că-mi făcuși treabă, că eu nu puteam singură să mă lupt cu ei. Că sint grei ca pămintul.

— Aș, grei.

— Ei, tu ești om in putere. Eu sint o nevoie de femeie.

— Să trăiești, Crăcioaio, zise bărbatul ducind sticla cu rachiu la gură.

— Si tu să trăiești, Sițare.

— Plec.

— Stai, mă, și ia și din bucățurile astea, că te moaie rachiul dacă nu bagi ceva in gură.

— Afurisită mai ești.

— De, mâre Lixandre, ca văduva și eu.

— Păcătoasa de tine.

— Păcătoase sint alea cu oameni la care îi se mai scurg ochii după altii. Nu eu, bătu-m-ar norocu, să mă bată.

— Nu blestema, Crăcioaio.

— Nevastă-ta ce mai face ?

— Sade cu burta la gură. Trebuie să i se implinească.

— Iar ?

— Iar, zise Lixandru luind sticla cu rachiu. Noroc și cind ne-o fi mai rău, să ne fie ca acum. Femeia oftă scurt, trăgindu-și de degete să și le pocnească. Simțea un fior din creștet pină-n picioare uitindu-se la ochii bărbatului și la părul său negru strălucitor. Rachiul il cam incălzi pe bărbat și cam uitase cum de ajunsese acolo și de ce. Femeia isi netezi sortul de pe picioare cu palmele și bărbatul se opri din băut zicind:

— Crăcioaio nu-mi mai fă talente, că n-am vreme și trebuie să plec după treabă.

Soarele incepu să-ncălzească pămintul. Obrajii lui Lixandru erau roșii, netezi și străluceau, că se bărbierise inainte să plece, să arate frumos pe unde avea de umblat să se angajeze. Se așeză intr-o rină și-i căzu pălăria sa neagră de pe cap. Părul era și el strălucitor in razele soarelui. Femeia tresări și îi veni să se intindă să-și dea oasele la loc.

— Ia, Lixandre, ia și mănincă și bea că de-asta trăim.

— Crăcioaio, Crăcioaio, cum de-mi ieșisi in cale...

— Păi dacă tu o luași pe scurtătură și nu ținuși drumul satului... Ce să-ți fac.

— Ei, nu vream să mă mai vadă niment că plec, că poate cine știe, iar o să mă-ntorc cu coada-ntre picioare, și unii atit așteaptă să mijească.

— Vezi, pe scurtătură drumu-i mai lung.

— Fă, să știi că tu nu ești proastă degeaba. Soarele incălzea și mai tare și prin văzduh era tot un biziit, că-ți venea să te dai la umbră și să tragi un pui de somn. Bărbatul se intinse odată de-i săriră nasturii de la cămașă.

— Crăcioaio, hai să ne dăm mai la umbră, că aici ne cam vede soarele.

— Păi, ce-ai de gind, Sițare, ce-ai de gind ? zise Crăcioaia stringind resturile de pe ștergar. Că așa sint femeile, te intărită și pe urmă, mai sa te lase cu buza umflată, prefăcindu-se că nu pricep, ca să-și facă jocul, că sint cu frică de cel de sus și păcatul să se pună numai pe om.

— Atunci, plec, zise bărbatul punindu-și ranița la spate și pălăria pe cap.

— Treaba ta, du-te că ți-am mai spus cum s-a dus s-ai meu.

— Păi, ce să facem.

— Treaba ta.

teatru

t

Don Quijote

Pornind de la o intenție didactică realizatorii acestui nou spectacol al Teatrului Tăndărică au adaptat liber romanul lui Cervantes intr-un scenariu pe placul și măsura celor mici. Teatrul sus-numit este o instituție capabilă să satisfacă mature exigențe estetice (nu doar premiile obținute au dovedit-o) simultan cu inveselirea copiilor de toate virstele, ca să nu mai vorbim de cei fără virstă pentru care ambuscadele televizate ale ciocănitoarei Woody au ajuns să constituie un simbol și o cheie pentru toate problemele existenței. Cu Don Quijote in viziunea lui Ștefan Lenkisch, regizor și scenarist colaborind in această ultimă calitate cu Mioara Buescu și Malou Iosif, sintem tot atit de aproape de opera omonimă pe cit erau edițiile mult prescurtate adresate elevilor din primele clase. Trama pare imprumutată dintre copertile subțiri ale acelor cărți, morala fiind și ea de citeva zeci de ani aceeași. Copiii reali trebuie să invețe prin urmare că iluziile sint un fel de bau-bau, deci un lucru rău, ceilalți care n-au reușit să invețe nimic au libertatea să se bucure cit — dar nu și neapărat cum — vor. Există insă și un cor de actori care vin la avanscenă și cintă cu patos drama eroului, atunci cind nu fac haz de tribulațiile acestuia, prezentat ca simplă marionetă in mijlocul oamenilor din popor ale căror hohote de ris, interpretate cam fără sens și cam fără convingere, vor să sugereze un fond sănătos ce triumfă nepăsător asupra oricăror credințe. Cavalerul Tristei Figuri apare astfel intristător de apelnisit. Există totuși și un moment cu implicații mai adinci (v. scena intilnirii cu turma de oi), care insă se rătăcește repede in zarva și voiosia generală. O cortină in dosul căreia își fac de lucru păpușarii este plimbată mereu prin scenă in ideea de a exprima separația Cavalerului de realitate, lucru nu numai obositor ci și trenind desfășurarea reprezentației. Abia spre sfirșit sintem lăsați să intelegem că lumea impotriva căreia se ridică Don Quijote este una intoarsă pe dos și reprezentată ca atare prin intermediul unei viziuni savant carnavalești, dar căderea bruscă a cortinei nu ne lasă timp să ne dezmeticim. S-a intimplat ceva, nu se știe bine ce, pe scenă s-a ris exagerat de mult, s-a și plins puțin iar in final păpușile au fost aruncate in aer ca niște petice colorate și parcă fericite cu starea lor neinsufletită. Marionetele au fost integrate concepției generale a spectacolului de sculptorul Iulius Șuteu. Scenografia aparține Mioarei Buescu. Au interpretat : Brindușa Silvestru, Simion Valeriu, Ștefan Săndulescu, Mihai Pruszinski, Constantin Popovici, Elena Săndulescu, Melania Petrescu, Gh. Fundătură, Cristina Popovici, Ana Vlădescu, Sonia Giba, Dana Bolintineanu.

Valentin Dumitrescu

film

f

Un debut promițător

Coman Sova își leagă reportajele intr-un scenariu, Nicolae Corjos „apucă taurul de coarne" — trece de la asistență și scurt-metraj, la filmul de lung metraj. Rezultatul : **Ora zero**, semnul neindoielnic și triumfător al unui debut comun, să-i spunem debut, deoarece „implicații" in carnetul-program au ținut să specifice că se află la prima incercare cu „marea" pelicula. Fără a fi un salt mortal, **Ora zero** depășește in calitate majoritatea filmelor românești, din ultimul timp, cu pretenții de actualitate, cărora ne-am obișnuit să le reprosăm, ba chiar să le acceptăm, declamatoriul, stingăcia, lipsa de autenticitate, etc., de dragul unei idei nobile sau a unui mesaj major, pe care ele, in imensele lor bune intenții și le-au propus. Ei bine, nimic nu este declamatoriu in acest film, nimic nu este „tras de păr", autenticitatea apare din chiar tema și subiectul filmului, cit și din soluția de filmare găsită. E vorba de **falii** de viață, surprinse reportericeste, filmate dinamic, e vorba de frumosul și uritul cotidian, desfășurate amestecat și convingător, ca insăși viața care, există, trece, se **intimplă** alături de noi, pe lingă noi, pe stradă. Și, tot ce se intimplă in film se coordonează pe frumoasa idee a atitudinii omului in viață și societate, de aceea el este urmărit de spectator cu căldură, cu participare. De la această participare, spectatorul nu poate scăpa, căci dinamismul filmului il obligă la ea, il supune. Fără a fi un film de „inaltă tensiune", fără a fi un film construit pe problemele grave ale realității noastre actuale, **Ora zero** răspunde unui anumit fel de actualitate, al actualității in mers, care surprinde dramaticul și comicul din lumea inconjurătoare. In același timp, atenuindu-le deopotrivă, fără să le piardă esența. Nici culoarea. Foarte frumos colorat acest film, la propriu și la figurat, intr-o remarcabilă armonie (imaginea : Vivi Drăgan Vasile, muzica : Florin Bogardo). Așa cum Nicolae Corjos mărturisește că a invățat să facă film luind de la fiecare regizor cu care a lucrat, cite ceva, trebuie să recunoaștem că noi, spectatorii, am **invățat să vedem** un film, receptind cite ceva de la fiecare film in parte. Acest film se află sub auspiciile debutului, deci eventualele reproșuri ce i se pot aduce, dispar in entuziasmul salutului, căci ele se pot aduce incă, unor regizori de mult consacrați. Totuși, dacă ne simțim obligați, de imprejurările filmice, să remarcăm sensibilitatea și bogăția expresivă a interpretării lui Carmen Galin, disponibilitățile interpretative și filmice ale lui Dan Nuțu (acest actor cu o evoluție scenică și filmică deosebit de interesantă, care nu intotdeauna a fost bine distribuit in rol, nici intotdeauna bine condus și speculat de film, dar care merită o atenție sporită din partea filmului, fizionomia și personalitatea sa artistică trădind multiple valențe) nu ne putem opri să ne intrebăm de ce Geo Costiniu (cuceritor și bine filmat in filmul **Septembrie**), al cărui talent și joc generos, sincer, nu-l dispretuim — dimpotrivă, a fost atit de inabil fardat și filmat adesea din unghiuri complet potrivnice și celei mai meschine flaterii. Dar **Ora zero** este **film**, deci un punct cistigat, un foarte important punct cistigat.

Corina Cristea

televiziune

tv

Catifeaua anotimpului

O emisiune nouă, cu ambiții numai in parte mărturisite, este „Viața culturală". Apărută pină acum de trei ori pe micul ecran. Cum era de așteptat, o mare parte din sumarele emisiunii a fost dedicată festivalului „George Enescu". Despre partea aceasta nu putem spune prea multe, pentru că ea nici nu a strălucit prin inventivitate și spirit (in interviuri) și nici nu a coborit sub nivelul informativ al actualităților („a venit, a cintat, a dansat, a plecat"). In rest, o sumă de rubrici din emisiunile cultural-artistice sacrificate pentru această nouă emisiune („Agenda culturală", „Creatorul și epoca" etc.), mai precis pentru acordarea spațiului de o oră și jumătate acesteia. Deci „o nouă stagiune teatrală" (in care aflăm cu stupoare chiar de la Radu Beligan că montind „O scrisoare pierdută" a scos-o din „provincialismul montării" — a lui Sică Alexandrescu, nu ?), ce filme ar dori criticul X sau Y să vedem (de ce nu și invers ?), cite un poet amator recitind in hainele lui cele mai bune versuri emoționante pentru satul in care trăiește, instructori de brigăzi artistice ingrijorați că au luat numai un premiu-doua, o cronică a discului idilică, o goană disperată prin sălile de expoziție, o... dar ce să mai continuăm ? Preluind emisiunile dinainte, noua „viață" le-a preluat și defectele, ignorind generozitatea spațiului de emisie. Imaginea explică cu mai multă elocvență decit comentariul, uneori perfect inutil („pianistul cintă la pian"), stilul „flatant" al interviurilor este același („maestre, sinteți un geniu". „Da, e adevărat, sint un geniu, dar aceasta nu ajunge, mai trebuie și muncă..."), redactorii nu au opinii, cronicarii dau numai impresia că inlesnesc dialogul artist-public, cind de fapt ei il intrerup prin prețiozitățile pe care le insiră pe marginea creației etc. In general noua emisiune, e adevărat, la inceput, nu e chiar atit de nouă. Față de ambițiile ei nemărturisite e chiar veche, șablonardă, fără „viața" pe care o presupune titlul său. Cu atit mai mult a strălucit in acest context, ca un ochi de lumină, filmul dedicat pictorului Mihai Bandac, film făcut la cererea televiziunii bulgare, in urmă cu un an. Pictor, salutat cu entuziasm in primii săi ani de creație de Petru Comarnescu și Nicolae Argintescu-Amza (cit de mult se resimte astăzi absența acestora), se află astăzi in plină maturitate creatoare, cu depline confirmări in țară și in străinătate. Filmul a dorit și a reușit să demonstreze fără ostentațiile că dialogul direct intre un pictor de mare talent și publicul său este posibil și atunci cind pictorul nu pozează cu pensula in mină, ci se comportă cit se poate de firesc, in afara „canoanelor" prestabilite de o critică instabilă care și-a făcut prozeliți din anticoloriști, antiarmonici, antitalentați. Desigur, intelegerea picturii lui Bandac nu este ușoară și alb-negrul nu ajută la asta. Colorist de excepție, alunecind culoarea pe catifelele anotimpurilor, pictorul a reușit fără să spună un cuvint, insoțindu-ne doar in fața propriilor sale tablouri, să impună prin simplitatea cu care a inteles să se prezinte in fața noastră. Simplitate accesibilă numai unei mari vocații.

Iulian Neacșu

— Păi, ori plec, ori mă duc.
— Te-oi duce, că ziua-i lungă.
— Păi, atunci să mă mai dau la umbră, dacă tu zici că ziua-i așa de lungă.
— Cum crezi.
— Verticala mă-si de două ori, azi și mîine, injură Lixandru luînd-o pe umăr și intrînd într-un tufiș de măceși, sub o coroană rotată și mare.
— Lixandre, ne vede vreun venetic.

Se auziră iar caii nechezind, dar cine să-i mai audă, că era un bîzîit continuu în aer, soarele se ridicase mult deasupra lor și oasele se dădeau la loc și la unul și la altul. Noroc de ei că soarele se ascunsese de după un nor și pe sub coroana de măr păduret nu se mai vedea deloc, să le tihnească. De departe se auzeau clopotele unei turme de oi ce se deplasa ondulat, pe dealuri, către creastă.

Lixandru se dădu jos, rostogolindu-se și adormi buștean, în timp ce Crăcioaia își luă coasa să taie iarba, că d-aia venise pe bucata ei de pămînt, departe de casă, la o margine de pădure, de la un cap de deal.

Trăgea de coasă mai tare ca un bărbat, că era o femeie voinică și țapănă și-acum avea pentru ea cuvinte cup în sac, fiecare la locul lui, tocmite să crească de cînd îl murise bărbatul.

Lixandru se visa la oraș, dar cum Crăcioaia lovea coasa, el o asculta prin somn și nu pricepea de ce se auzeau coase pe străzi și bulevarde, și se mira cînd vedea oameni cu ele la spinare, că nu era iarbă ce să taie, și numai asfalt, ciment și pietre cubice. Se visă mai apoi cum lua banii pe cît muncise și cum mai alerga din magazin în magazin, după tîrguieli să le ia celor de-acasă tot felul de lucruri. Avea trăistile pline și abia le mai ducea pe drumul satului, că o luase pe acolo, ca să-l vadă lumea cît, se pricopsise și el ca toți ceilalți care plecaseră la oraș. Cînd se apropie de casă îl ieșiră toți în cale. Copiii alergau înaintea lui să-l ajute și femeia cu pruncul în brațe abia-l mai vedea de bucurie. Copiii se agățau de el și nu-l mai lăsau să facă nici-un pas. El se uită adînc în brațele neveste-si, apoi îi sărută pe amîndoi și pe urmă pe ceilalți care mureau de bucurie, de parcă nu-l mai văzuseră de un car de ani.

Mai tîrziu, uitîndu-se prin coroană departe către cer, nu-și putea da seama unde era și mai cu seamă cum înseninase acolo. Se ridică în capul oaselor să se dumirească. Era fericit că trăiește.

— Te sculași, Lixandre, zice Crăcioaia, oprindu-se din lucru.
— Mi-o făcuși, Crăcioalo.

— Ce să-ți fac, dac-ai luat-o pe scurtătură.
— Cum îmi mai pierdui ziua de azi.
— Și cîte-o să mai pierdem, lasă, Lixandre, nu-ți pară rău, că tot acolo ajungem.
— Apăi eu vream să ajung în altă parte.
— O să trăiești mai mult, dacă o să rămîi în sat. Hai, mai bine termină-mi tu ce-am început. Coseste-mi iarba asta care a mai rămas, că eu nu mai pot.
— În hainele astea bune, cu care vream să mă duc la oraș vrei să-ți cosesc ? Sau vrei să-ți cosesc în izmene, se enervă Lixandru.
— D-abia te-ar vedea și pe tine soarele că ești alb ca brînza.
— Nu mă inerva iar, Crăcioalo și nu-mi mai fă iar talente. După ce că-mi luași calea din drum... Oi veni mîine să-ți cosesc, dacă n-oi pleca iar la oraș, tot ca azi.
— Dac-aș ști precis că vii, aș tăia o lighioană de prin bătătură și aș scoate un bildonaș de vin de coacăze negre.
— A naibii mai ești ! Ziua bună ! spuse bărbatul.
— Umblă sănătos, Lixandre și vezi cum te aranjează mai bine și vino mîine în zori, să-mi faci finul. Ia și caii și căruța să mi-l duci acasă.
— Cred c-am să viu sigur. Precis. Poți să tai lighioana și să scoți vin de coacăze negru.
— Cum îți place s-o aranjez, friptă sau prăjită ?
— Cum vrei.

Lixandru o porni pe potecă în sus, către casă și, cu cît urca, cu atît auzea mai bine caii nechezind în obor. Începu să fluiere ca un flăcău, apoi să cînte încet de parcă se întorcea de la vreo ibovnică. Înainte să intre în pădure se mai uită odată înapoi și o zări pe Crăcioaia cum mai trăgea virtos la coasă. Cele două plcături de aer din nivel nu-și găseau echilibru deloc și Șițaru începu iar să fluiere și să cînte. Femeia de cum îl auzi ieși și-l căută cu palma streașină la frunte, apoi alergă înaintea lui cu mîinile pe pîntece.

daniela crăsnaru

Poeziei

Dintre toți, numai tu nu m-ai părăsit.
Numai moara ta îmi macină singele,
de atîta timp, răbdătoare.
Rană ascunsă, de unde ies convoaie de vorbe
care și ele mă calcă-n picioare.

Stăm singure. Eu și cu tine. Simți tu
cum viermii rod vremea, acolo, în subpămînt ?

Numai noi două am rămas pe tăișul
acestei securi
din care curge singele stins.

Fără întoarcere

Toamnă, ca-ntr-o gravură cu linii amare.
Te miri că plutești peste lucruri ca-n vis.
În panoplia din sala de arme a nopții
nu-i capul cerbului
ci mîna care-a ucis.

Eu trec halucinată prin încăperile toamnei.
Sufletul crește în trup și se izbește de margini
și aștept să mă doară.
Dacă tu ai putea să privești prin carnea mea
ai vedea
cum pe scara de taină urcă îngerul
seară de seară.

Și iarăși respir, fără voie, respir.
Și-mi arde plămînii văzduhul
în care lumea își varsă-ntîmplările.
Ca un animal orb
care se-ndreaptă spre țevile armei
adulmec urmele tale cu singele meu,
nu cu nările.

Și urmele tale duc spre un cring depărtat.
La marginea lui e o apă
pe care-o voi trece fără întoarcere.
Știu că fiecare fuior al trupului meu va fi
pedepsit
iar degetele cu care visez că te mîngîi vor sta
în zece gemene carcere.

Tu nu vei veni decît o singură dată, mult
prea tîrziu,
și-mi vei vorbi, ca prin somn, într-o limbă
ciudată
după care vei bea pînă la capăt singele
acestui vers
în care se cheltuie viața mea toată.

Desuetă

Definitiv pierdut, pierdut fără întoarcere.
(Un zar absorbă de neant, o iregală rătăcire
în cer,
un regat destrămat în memorie ?)
Ce să-i mai cer acestui anotimp cu grilaje
de clar
care-și plimbă prin venele mele
narcoza lui iluzorie ?

Nu văd, dar presimt, dar știu că aproape
de cer
o enormă pată de singe-a cuprins
parapete, creneluri și metereze.
E toamna, e toamna care se iscăleste-n văzduh
cu disperata cerneală a celor cinci
scrisori portugheze.

Corbul și Lupul

Atît de bine îmi e, fără vlagă cum stau
sub tăișul acestei securi, sub frenetica
ploaie de bice.
Un ochi străin închide în sine cu nepăsare
brațele care singure urcă la cer
ca două disperate alice.

Gura mi se umple de acel dulce pămînt
din care se încheagă Cuvintele ce-mi mistuie
trupul.
Fără durere ochiul meu vede cum vin
să le-nghită
în silă, ca pe-o hrană nedemnă
Corbul și Lupul.

tiberiu utan

Santorini

Din
semințele
luminii
s-a
ivit
și
Santorini.
Pe
catiri
suind
călări
șase
sute
trepte
scări.
Aisberg
ancorat
în
larg
scări
ce-și
chinuie
asinii,
insulă
cu
patru
zări
maritime.
Străzi
în
scări.
Case-n
scări
și
negustori.
foarte
binevoitori.
Nu-i
demult
cînd
insula
jumătate
scoborînd
sub
ape
și
sub
pămînt
plînsul
lumii
smulsu-l-a.
Se
mai
vede
rana
grea
singerînd
ca
rodia.
Suie
călători
din
nord
nordici
blonzi
și
alte
blonde
din
imaginarul
port,
bînd
ceva
din
albe
sonde.
Santorini,
Santorini,
zi
de
zi
și
an
de
an
în
țiragul
indian
și
catirii
și
asinii
spune-mi
unde
duc
străinii ?
Eu
aș
vrea
să
cred
că-i
duc
undeva-n
țara
de
Luc,
dar
nu-i
o
țară
de
Luc.
Alb
își
profilează
mira
ireală
urbea
Phira.

debut

verona costache

vară

dumul mi se furișează pe sub ochi cu graba pierdută de cei ce-au tot impins în față o zăbavă.

Este un bar ce mi s-a strecurat în pasii curătați de istovirea drumului cel nebătut, s-anevoios ? De ce e limpezită calea și adumbrită ca-n poveste cu pomii ce-ti vor arăta că meriti si că porti cu tine un drept... ..să-ti fie bine !" ?

A rămas aninat într-o zămislire fugară a minții mele drumul acela pe care, dacă erai siret si știai să îl ocolești, puteai să îl faci să dispară...? Dispărea ușor, fără ezitare, pentru că îl refuzai și puteai să-ti spui : ..Nu o iau pe aici...".

Așa imi închipui că dispărea drumul ce lega satul nostru de oraș... El era întins ca dintr-o trîmbă de pînză tinută acolo... să fie la nevoie... cînd o da vreo boală peste om sau o trebui să mergi la moară.

Altfel... era un drum pe care îl limpezeau bietele picioare, tot frămîntînd nisipurile ce se iveau mereu noi, si mereu puse strîmb. Gata să se lase frînte de pasul sigur. Răzbunîndu-se apoi si trimițîndu-l înapoi — îl se părea lor — cu trei stînjeni înapoi.

Noaptea nu tinea cu nisipurile. Nici cu pădurea ce se lăsa în voia sortii, desfăcîndu-si bratele anapoda...

Oamenii porneau noaptea... Istoveau neväzuti nisipurile tot mai bătăioase, mai trufase. Bănuitoare că pașii aceia ce se înmulteau pierîndu-i din ochi, ar putea fi unii si aceiasi...! Era o pace ce o cîstigau cu greu si nu puteau să si-o steargă de pe fată...

Nu puteai să aduni nicicum vara aceea ce-si pierduse din urmă în goana după soare... după amiezi plutind ametitor peste întinderi.

Iar eu, eu alergasem prea mult poate prin ea, făcînd-o numai fisii ce se uneau apoi fremătătoare sub soarele ce le privea fără urmă de iertare...

Privindu-mă așa, una din zilele mele ce pornise săgalnic să se ioace de-a ..Cine se lasă răpus..." legănîndu-se împăcată, pe bratele serii, am auzit ceva... Pe drumul cel pus departe o să vină un copil de la oraș... O fetită ce-si spunea Sorrina...

„Ce am să fac... ? Va trebui să mă prefac că stiu unde e vara... si să o caut pentru ea... O s-o caut în locurile acelea nemaipomenite care apăreau chiar nechemate, lipite acolo, ba-ntr-o poezie, ba-n-tr-o povestire, în cartea noastră de citire... la mare cinste acolo la oraș ! Voi sti eu oare să ascund în mine disperarea drumurilor ce ne vor purta, topind cu o mînă piatra dușmănoasă, umbrindu-ne cu cealaltă pustiul zării, făcîndu-ne-o dungă azurie ce se așează lin pe ochi, împărtindu-l în pămînt si cer."

De ce mă chinuiau clipe uriașe, lovindu-mă tot cu dangătul cel puternic pe care-l învătaseră vreodată de la un ceas ce le cîntase-n strună într-o zi... ?

Stiusem pînă atunci să găsesc un loc, în care fiecare amintire a gîndului de seară să se culce ferită de mama-dimineată, care va vrea să le pună-n ordine la loc !... Ripa cu iarba uitucă, si atît de semeață că nu băga de seamă cine trece, zburlită, cu fire rebele si late care mai de care... ce adunase deopotrivă păduris si scaieti... se lătea peste baltă si o-mpingea de mai să-mi lasă din minte... !

..Trebuie să le micsorez putin... trebuie să le tin aici pînă mîine, cînd va trebui să le spun pe nume, eu... numai eu... pentru că eu am să i le arat... am să arăt...".

Doi cai, o cărută, un bici... si înaintăm călcînd dimineata asta ca pe oricare alta !

Poate că am si ajuns... si chiar dacă nu am ajuns, nimic nu ne mai stă în cale. Acasă toate le-am orînduit... !

Spre seară a spus că... sigur nu merge... !
— ..Caii sînt topiti..." imi spunea nenea Minu, întinzîndu-le fîn în fată...
— ..Da... ?"
— „Ne apucă noaptea... !"
— [illegible]
— ..Hai, sui !"

Stau întoarsă, să privesc drumul drept în ochii lui răi, ce îl poartă fără greș numai înainte !

Sinele au fugit de pe roti si întind pe drum luna ce le spală negurile..., si-o uită, apoi în praf...

Noaptea o lăsăm în urmă sfîsiată de piatră, scrîsnind la atingerile ce se înmuiau. Drumul se zbătea cu trupul numai vergi, sub biciuirea sinelor de fier.

„Cine mi-a dat timp să obloiesc drumul acela si să învăț că dacă vrei... poți să n-o mai iei pe acolo ?!"

dan verona

Vocea eroilor

Prin cimitire cresc frumoșii pruni
De două mii de ani cu-o sfîntă jale
Cresc din țărani soldați și uneori
Ies din pămînt spre cer cu tot cu zale

Ei au crescut mereu în loc de cruci
Căci n-am avut atîtea cruci în țară
De două mii de ani ii dăm cu var
Să nu se-ntindă moartea și-n afară

Pe cînd în curtea altora ca-n vis
Ningea european cu catedrale
În țara noastră moartea se scurgea
Din toate patru puncte cardinale

Nu ăști ne-au atacat ci măcelari
Pudrați sau nu, cu păr ori cu chelie
De două mii de ani au cantundat
Țara aceasta cu-o măcelărie

Unii aveau drept șei pe cai femei
Alții flămînzi credeau cu neclintire
Că-n burta maicii noastre creșteau miei
De veacuri programați spre căsăpire

De-atîta singe îngerii speriați
S-au refugiat în cer iubind lumina
Și-a trebuit, să ne mai stea în prag,
Să-i dăm de-acolo jos cu carabina

Cei care vin din depărtări pe-aici
Să vadă sus pe dealuri cimitire
Ar trebui să știe mai întîi
Și cine ne-a vizat pentru pieire

Să știe că acești prea blînzi țărani
Nu au intrat în haină soldătească
Numai de dragul de a fi eroi
Ori pentru-a smulge-a stea împărătească

S-au parfumat pesciuni cu moartea lor
S-au lustruit imperii și jartiere
Cu-acești eroi care hrănesc acum
Brînduțile țîșnind din cartușiere

Și prunii cresc de două mii de ani
Prin cimitire cresc cu-o sfîntă jale
Cresc din țărani soldați și uneori
Ies din pămînt spre cer cu tot cu zale

Mater universalis

Mater, mamă a noastră
strigată în toate limbile pămîntului, zi și
noapte,
în clipe de taină, ori dimpotrivă în marea
zarvă-a ființei
cînd palimsestele se acoperă cu o scriere
nouă, mamă
o, mather, natre mere, unsere Mutter

ascultă-ne lacrima noastră de îngeri chilugi,
dă-ne pacea pitpalacului într-un lan de ovăz,
am astenit
bătînd noroadele veacului mamă a noastră,
natre mere,

Fringe-ne tu plînea
lacrimii tale, mamă a noastră, pentru noi
singura binecuvîntare ești tu. Atunci cînd fi-va
să-ți vedem chipul cel preacurat
durerea se va stinge asemenea macilor în
aurul verii.

Mamă a noastră
lumină unică sub întîișirea a o mie de
chipuri ale speranței,
absolvă-ne de traficanții de sentimente cu
lassouri de aur,
învață-ne să ne utiăm la semenul nostru fără
ochelari de protecție,
melancolia ne-a vopsit părul în galben, unsere
Mutter
noi nu sîntem agenții deșertăciunii, noi
preamărim lumina.

Mamă a noastră, mitera,
visată de noi pe cînd încercam să salvăm
floarea-soarelui din garnizoane electrice, we
are not agents
of vanity, noi n-am cîntat viermele niciodată,
unsere Mutter,
noi sîntem fiii veacului, natre mere
noi nu dorim decît prietenia lucrurilor simple,
ochii noștri nu vor să se mai închidă.

Mater universalis

Mater, mamă a noastră
strigată în toate limbile pămîntului, zi și
noapte,
în clipe de taină, ori dimpotrivă în marea
zarvă-a ființei
cînd palimsestele se acoperă cu o scriere
nouă, mamă
o, mather, natre mere, unsere Mutter

ascultă-ne lacrima noastră de îngeri chilugi,
dă-ne pacea pitpalacului într-un lan de ovăz,
am astenit
bătînd noroadele veacului mamă a noastră,
natre mere,

Fringe-ne tu plînea
lacrimii tale, mamă a noastră, pentru noi
singura binecuvîntare ești tu. Atunci cînd fi-va
să-ți vedem chipul cel preacurat
durerea se va stinge asemenea macilor în
aurul verii.

Mamă a noastră
lumină unică sub întîișirea a o mie de
chipuri ale speranței,
absolvă-ne de traficanții de sentimente cu
lassouri de aur,
învață-ne să ne utiăm la semenul nostru fără
ochelari de protecție,
melancolia ne-a vopsit părul în galben, unsere
Mutter
noi nu sîntem agenții deșertăciunii, noi
preamărim lumina.

Mamă a noastră, mitera,
visată de noi pe cînd încercam să salvăm
floarea-soarelui din garnizoane electrice, we
are not agents
of vanity, noi n-am cîntat viermele niciodată,
unsere Mutter,
noi sîntem fiii veacului, natre mere
noi nu dorim decît prietenia lucrurilor simple,
ochii noștri nu vor să se mai închidă.

radio

Despre poezie

Au existat oarecari mode ale rostirii de poezie, observabile și la actori și la autori, mode ce imprimau o aceeași tonalitate versurilor indiferent de intenție, sensul, temperatura acestora (e vorba, firește, de o stare preponderentă și nu exclusivă). Mai demult acest „glas al poeziei" era festiv, chiar grandilocvent. A urmat o modă a recitării elegiace : o glăsuire melancolică și devitalizată care, purtată asupra unor versuri robuste, pline de seve și culoare, dădea eventual o senzație de amuzantă afectare. În ultima vreme se manifestă tendința de a acorda versurilor naturalețea conversației. E un lucru bun acesta, mai ales că poezia a evoluat la mai tinerii autori către zicerea firească a vorbirii cotidiene. Însă nici moda rostirii „adevărate", „apropiate", „familiare" nu se potrivește oriunde, nu orice poem e reductibil fără falsificare la tonalitatea conversațională. Sub titlul „Din istoria popoarelor lumii" s-au citit fragmente de cîte 5 minute din mari poeme ale literaturii universale. Scena primei întîlniri dintre Siegfried și Kriemhilde a fost intonată cu un avînt cald, însă bine temperat, la fel un pasaj de nuntire din **Kalevala**. Dar începutul **Poltavei** lui Pușkin s-a recitat pe tonul vorbirii celei mai obișnuite, într-un mod derutant, impropriu poemului.

În ce privește poeții noștri de azi, atunci cînd citesc ei înșiși, chiar dacă puțini știu să-și „pună în valoare" versurile, rostirea lor poate fi interesantă, într-un sens sau altul : felul în care Nichita Stănescu schimbă ritmul silabelor, suspendîndu-le indefinit sau grăbindu-le într-un timp puternic marcat de subiectivitate : timbrul amar, uscat și straniu mingîietor al Constanței Buzea ; rostirea precipitată într-un contur de unghiuri drepte, precum al unui aspru cristal sonor, la Ileana Mălăncioiu ; din momente poetice relativ mai apropiate — Adrian Popescu încercînd, cu un fel de sfială și neliniște, mai degrabă să-și apere cuvintele decît să le dezvăluie : Daniela Crăsnaru, care-și spune versurile competent, impersonal, fără timiditate.

Cu toată atenția vădită și lăudabilă a redactorilor față de rubricile de poezie, se poate reproșa în unele cazuri selecția calitativă. Nu se justifică în nici un fel investiția de efort în transmiterea și a unor versuri slabe. Criteriul accesibilității și al însușirilor educative, normal în coordonarea mijloacelor mass-media, n-ar trebui să se asocieze niciodată cu ignorarea calității. La radio s-a transmis și retransmis în mod pilduitor un eseu al lui Philippide despre poezia patriotică. Dacă acestea sînt principiile teoretic asumate, avem toată nădejdea că pledoaria lui Philippide pentru cultivarea poeziei autentice, singura ce se poate numi patriotică, se va aplica într-o mai mare proporție. Altfel ne-ar place, desigur, ca momentele poetice să nu fie atît de grăbite. Ne-ar place să auzim ceva mai multă poezie universală. Ne-ar place să existe și momente diurne ale poeziei, cum existau, parcă, mai demult. Reușitele, multe, de pînă acum pot să fie un stimul pentru munca aceasta delicată, în care radioul are multe potențe încă neexploatate.

Ioana Ieronim

plastică

Ritmul materiei

Nu se întîmplă foarte des, desigur, ca, la un interval relativ scurt, un tînăr artist să reapară cu o nouă expoziție personală, după prima, întărind în chip categoric aprecieri pozitive formulate inițial. După intîia apariție în public și obținerea creditului de rîgoare, mulți devin parcimonioși și expun mai ales pe la manifestările colective de teamă parcă să nu fie considerată munca supraproducție și efortul superficialitate. Aceasta și în cazul cînd tinerii artiști respectivi nu s-au culcat prea devreme pe laurii prezumtivei glorii.

PAULINA MIHAI nu face parte din aceste categorii. După un debut agreciat promițător în 1975 (la galeria „Simeza") ea a revenit în forță (cu o personală în aceeași galerie) punîndu-ne în situația de a vedea mai clar ce s-a întîmplat în acești patru ani în atelierul său. Și, după toate aparentele, s-a întîmplat ceea ce era de așteptat. Avem astăzi de-a face cu un artist matur, ale cărui lucrări începi să le recunoști de la distanță, semn că arta sa poartă pecetea personalității. Este o artă robustă și plină de o poezie discretă în care în construcții coerente sub raport plastic, se încearcă o refugiere a formei în culoare. Desigur, tipul acesta de demers nu constituie o noutate, dar în cazul de față intervin factori meniți să-i confere anume particularitate. În multe situații pictorița preferă să transforme compoziția în semn plastic cu conotații constant aceleași, referibile la un anume stadiu de metamorfoză a naturii. Aceste „semne" pot fi ușor confundate cu motivele. Considerînd însă pictura Paulinei Mihai prin prisma originalității motivului am ajunge implicit să atribuim imaginilor sale un caracter pur decorativ. Ele (imaginile) sînt însă emanația unui temperament artistic care trebuie considerat dincolo de calmul aparent al compozițiilor. Lipsește din ele monotonia și acesta este indiciu sigur al reflecției, mărturia considerării imaginii nu doar ca un simplu ansamblu de linii și culori. O lume masivă, ușor greoaie, într-o metamorfozare lentă, perceptibilă la nivelul macrostructurilor, iată universul pînzelor pictoriței. Ei determină un anume repertoriu figurativ în care forma sesizabilă și precisă a realității se cere descifrată dincolo de o anume nebulozitate generală în care sînt însă de regăsit elementele unei construcții rationale. Mișcarea este așadar subiacentă picturilor Paulinei Mihai ; ea se simte ca un fluid circulînd sub corporalitatea materiei picturale. Nu este dezorganizată, ci are un ritm al său, la care obligă organizarea riguroasă a maselor cromatice. Intensitatea acestora crește spre centrul compoziției și de aceea am putea fi tentați să atribuim fiecărei picturi un sens metaforic, fie el ambiguu. Această doză de ambiguitate ni se pare a închide în ea noi și fertile posibilități de precizare a itinerariului artistic al unei personalități care a încetat a fi o promisiune și a devenit o certitudine.

Grigore Arbore

muzică

Festivalul, în paralel

Cele cîteva straturi ale acestei toamne muzicale prelungite în „apele treatice ale memoriei" pot alcătui, de pildă, o paralelă între **Festivalul George Enescu** (21—29 sept.) și **Toamna muzicală clujană** (24 sept. — 2 oct.). Urmărind indeosebi participarea tinerilor muzicieni, nu e greu de observat că publicul apreciază deocamdată mai mult originalitatea decît echilibrul unei interpretări, dimensiunea ludică mai mult decît introspecția. De pildă : o formație camerală armonioasă „Deutsche Kammer-Akademie" din Düsseldorf, pregătind cu minuție **Dublul concert pentru oboi și vioară** de Bach, **Cvartetul cu oboi** de Mozart, **Concertul** de Haydn pentru violoncel, dar și un quintet de Milhaud, ori **„Muzica Funebră"** de Hindemith (de rară intensitate), nu a avut decît un succes obișnuit, deși puținii membri ai formației, tineri solisti de fapt, au accentuat puritatea interpretării camerale. În schimb, „Atelierul de muzică contemporană" din Varșovia (dirijor Zygmund Krauze) a stîrnit un ecou deosebit, cu toate că nu în primul rînd tehnica instrumentală ar putea fi socotită calitatea de bază a membrilor formației. Dar : noutatea repertoriului (Ferrari, Serocki, Kotonski, Gorecki, Scaffer, N. Brănduș, etc.), crearea la propriu a unei părți din piesele prezentate în momentul abordării lor, integrarea „reactivată" a unor elemente de muzică veche (a muzicii arhaice chineze ori, în „Idila" lui Krauze a muzicii populare poloneze, cîntată la cimpoaie, viele, fluiere, flașnete, pe rurala rumoare a benzii magnetice) ; apropierea de folk, jazz, pop, (Kazimierz Serocki în „Swinging Musiç") ori de teatrul muzical („Manzit" de suedezul Karl Erick Welin). Toată această explozie a procedeelor, sub semnul accesului imediat, a trezit un interes care dovedește că „avangarda muzicală" (de acum un deceniu) a cucerit stabilitate deplină, publicul fiind aproape de căutările și descoperirile ei.

Revenind la interpretare : spațiul nu ne permite, nici măcar trecerea în revistă a tuturor tinerilor interpreți prezenți la festivalele de la București și Cluj. Ne vom mulțumi să enumerăm cîteva „revelații" : oboistul Radu Chișu, violonistele Liliana Ciulei și Mihaela Martin, pianiștii Ilinca Dumitrescu și Dan Atanasiu, în recitalele de la Ateneu și Sala mică, harpistul Ion Ivan Ronca, într-o scînteietoare fluiditate (avînd în repertoriu Smetana, Trneček, Salzedo). Vom reveni poate asupra noutăților aduse de concepția interpretativă a celor amintiți. Dimitrie Răpeanu, de pildă, a realizat acea cursivitate de planuri, subtilitatea și finețea nu ușor de obținut în **Sonata** de Debussy și în **Sonata a doua** de Enescu. Este regretabil că, dintr-o eroare de organizare, nu am putut asculta decît două părți din această sonată, care nu s-a mai cîntat pe scenele noastre de 50 de ani. Aparițiile condensate de febrilitatea festivalului vor fi, nădăjduim, mai pe îndelete desfășurate în restul stagiunii. În București ar fi binevenită o prezență mai vie a formației „Ars Nova", dirijor Cornel Țăranu, iar la Cluj-Napoca este vremea să concerteze formația „Quodlibet Musicum" (dirijor Aurelian Octav Popa). Din punct de vedere cameral, acestea rămîn punctele principale de interes, cărora li se cuvin comentarii mai ample.

Grete Tartler

CONȘTIINȚA ISTORICĂ ÎN LITERATURA ROMÂNĂ DE AZI

NAȚIONAL ȘI UNIVERSAL

DAN ZAMFIRESCU: «Prezentul acționează deocamdată mai fertil asupra înțelegerii trecutului»

Există, în comparatistică, două direcții care nu s-au constituit, se pare, în discipline cu caracter de sine stătător, dar pot fi clar depistate în practica curentă. Una este preocuparea de a studia natura și efectele raporturilor dintre **cultură** și **istorie**. Am scris și eu un amplu eseu, care a dat titlul unui volum apărut în 1977 : **Independență și cultură**. Am arătat, acolo, că între statutul **istoric** al unui popor și devenirea lui **culturală** este o strînsă legătură. Popoarele care și-au păstrat independența de stat au dezvoltat marile culturi ale Europei. Pierderea independenței a adus extinctia culturală pentru sute de ani, sau o tragică diminuare a pulsului spiritual. Am dat exemple concludente din aria răsăriteană, dar și din cea occidentală : decadența culturii italiene și a celei germane după Renaștere și Reformă stă în strînsă legătură cu vicisitudinile istorice ale popoarelor respective. Invers : cultura tuturor popoarelor europene primește impulsuri majore din partea acțiunilor istorico-politice. „Sturm und Drang"-ul german, „Risorgimentul" italian, „Renașterea" bulgară, „Școala Ardeleană" și epoca lui Heliade, apoi pașoptismul la noi, toată transformarea culturii ruse, începînd de la reformele lui Petru cel Mare și trecînd prin uriașul avînt de după victoria din 1812 asupra lui Napoleon, spre a ajunge la epoca prerevoluționară și revoluționară, cu conflictul între occidentaliști și slavofili, sînt tot atîtea fenomene culturale strîns conditionate de **istorie**. Nu trebuie să absolutizăm și să creăm de aici o „lege" sau o teorie reducționistă, ca în secolul al XIX-lea, decretînd că **istoria** este **totdeauna** motorul **culturii**, sau că o „determină" ca factor unic ; dar dacă vrem să pătrundem în natura proceselor ce determină devenirea, creșterea și descreșterea unei culturi, trebuie să ținem seamă ȘI de acest fenomen : raportul dintre **cultură** și **istorie**. Care e altceva decît „teoria mediului" a lui Taine sau determinismul economic și social. E un unghi aparte de circumscriere și prospectare a realității culturale. El nu le ignoră pe celelalte, ci dimpotrivă, le folosește cu recunoștință, dar nu este mai puțin un unghi aparte, cu rezultatele lui. Cine are vreme de pierdut cu volumașele mele **Istorie și cultură** (1975) și **Independență și cultură** va găsi această perspectivă aplicată devenirii culturale românești, dar și cu referiri la culturile vecine.

A doua direcție de care aminteam ar fi cercetarea sistematică a **vecinătăților** culturale. În 1880 istoricul literar francez J. Demogeot a scris, în două volume, o carte care a cunoscut mai multe ediții și rămîne plină de sugestii pînă astăzi, carte intitulată **Histoire des littératures étrangeres considérées dans leurs rapports avec le développement de la littérature française**. Se ocupă de literaturile italiană și spaniolă (vol. I) și engleză și germană (vol. II). Este ușor de observat că, de fapt, se dă cititorului francez cunoștința **ariei culturale occidentale** în principalele ei culturi, **așezate geografic** jurimprejurul Franței, a cărei cultură ne apare astfel a fi **sinteza** curentelor esențiale pornite din culturile respective. Pentru a cunoaște dezvoltarea literaturii franceze **trebuie** să cunoști amănunțit **vecinătățile** culturale și să constați, cunoscîndu-le, că Franța și cultura ei ocupă locul central prin poziția ei geografică, ceea ce a contribuit la rolul de „epicentru" cu iradiere spre toate azimuturile, de „placă turnantă" și totodată de **sinteză** a civilizației occidentale, rol pe care l-a jucat de-a lungul secolelor. Cartea lui Demogeot mi se pare a fi printre cele mai importante precursoare ale unei discipline pe care am putea-o numi **geocultura**, adică **știința vecinătăților culturale și a raportarilor unei culturi cu alte culturi în funcție de poziția ei geografică**. Este altceva decît comparatismul obișnuit, care cercetează circulația de motive, cărți, oameni, „influențe". În opera lui N. Iorga se pot întîlni numeroase referiri la importanța **așezării** geografice a unei culturi, la orizontul ei de cultură **așezată marginal** sau **în centru, insular** sau în postura unui uriaș ocean ce-și simte impulsul revărsării la vale. Emil Turdeanu a publicat în 1947, la Paris, o carte fundamentală : **Literatura bulgară din secolul al XIV-lea și răspîndirea ei în Țările Române**, carte care demonstrează netemeinicia explicației influxurii culturii române de limbă slavonă, în secolele XV și XVI, prin refugiații sud-dunăreni și arată că de fapt, plasată la interferența curentelor culturale sud-dunărene ce veneau deopotrivă din Bizanț, din Bulgaria și Serbia, cultura română a **absorbit** producția culturală din toate aceste direcții **prin efortul cărturarilor proprii**. Ea a jucat astfel și un rol remarcabil în **tranzitarea și salvarea** tezaurului cultural bizantino-sud-slav. Turdeanu a atras cel dintîi atenția asupra necesității de a studia sistematic vecinătățile noastre culturale **în perspectiva locului central și rolului major al culturii române în cadrul ariei culturale răsăritene** și a oferit modelul unui asemenea studiu, după ce B. P. Hasdeu, Ioan Bogdan, N. Cartojan și Ștefan Ciobanu deschiseseră drumul. Alături de Emil Turdeanu, o contribuție esențială la definirea statutului de cultură, de „centru al unei arii de cultură" — cea răsăriteană — statut propriu culturii române, a adus P. P. Panaitescu (vezi **Contribuții la istoria culturii românești**, Buc., 1971). La rîndul meu am încercat o sinteză a ideilor tuturor (a se vedea și prefața la **Prerenașterea rusă** de D.S. Lihaciov) și iată-mă de mai multă vreme la o carte intitulată **Literatura română veche în cadrul ariei culturale răsăritene**, unde voi aplica această metodă și perspectivă în prezentarea comparată a vechilor culturi din spațiul răsăritean de tradiție bizantină.

Așezarea geografică și împrejurările **istorice au impus** culturii române nu numai un loc central în **aria răsăriteană** (asemănător cu al Franței în aria occidentală), dar și statutul de **spațiu de sinteză între cele două mari arii culturale europene** : răsăriteană, cu sorgintea în Bizanț și apuseană, cu punctul de plecare la Roma. Prezența celor două tipuri de civilizație și interferarea lor au dus la **sinteză**, realizată strălucitor în epoca lui Ștefan cel Mare, cînd civilizația medievală românească își dobîndește deplina fizionomie originală în cadrul civilizației europene. Această sinteză a devenit apoi temelia, legea, stilul însuși al dezvoltării culturii române, pînă astăzi.

Dar iarăși nu înseamnă că, pornind de la **conștiința acestei situări** și de la tradițiile noastre de cultură centrală, noi nu sîntem îndreptățiți, astăzi, să aspirăm la rolul unei mari culturi europene, capabilă să-și asume destinul spiritului european la sfîrșitul secolului XX și în secolul XXI la fel cum și l-au asumat Italia în Renaștere, Spania secolului al XVI-lea, Franța și Anglia secolelor al XVII-lea și al XVIII-lea, Germania celei de a doua jumătăți a veacului XVIII și în tot secolul trecut, Rusia în secolul XIX și în secolul nostru. Mi se pare că formarea, la Paris, a unui prestigios grup intelectual **francez** care și-a luat numele „Măiastra" și care a publicat o carte intitulată **La renaissance de l'Europe**, pe a cărei copertă este Măiastra lui Brâncuși, trebuie să ne dea de gîndit tocmai asupra rolului **european** al spiritului românesc, în a doua jumătate a secolului nostru și în acest final de mileniu.

Trec acum la problema ce stă în centrul dezbaterii noastre. Este într-adevăr foarte important ca, atunci cînd ne propunem să creem o **conștiință istorică**, să fim mai întîi edificați asupra **istoriei** pe care vrem să o propunem acestei conștiințe publice. Istoria este un domeniu în care, de cînd lumea, au intervenit numeroși factori. Dar în primul rînd a fost acel factor primordial care este **personalitatea** istoricului, **însușirile** lui.

Constantin Iosif : „Meșterul Manole"

De fapt, „conștiință istorică" n-au reușit să creeze decît **marii istorici**, care au fost întotdeauna mari **creatori**, în accepția cu care folosim acest cuvînt pentru un poet, dramaturg, romancier. Anticii aveau tocmai de aceea și pentru istorie o muză — Clio. Ori de cîte ori istoria a fost scrisă de oameni fără însușirea **transmiterii** materiei lor astfel încît ea să răspundă unor nevoi intime ale conștiinței publicului, să devină hrană spirituală, să ajute la modelarea individului, să răspundă neliniștilor, aspirațiilor, uneori chiar unei conștiințe istorice embrionare, care devansează pe aceea a istoricului însuși, această istorie a rămas fără ecou.

Dar nu numai **transmiterea**, ci și **crearea** istoriei pentru cel ce o cercetează, ține foarte mult — pe lîngă erudiție și metodele de rigoare, care se pot deprinde — de acel „talent poietic" de care vorbea N. Iorga, adică de forța de pătrundere în semnificația evenimentelor, de capacitatea de a intui **viața** și **oamenii**, proprie marilor creatori din toate domeniile. Istoria este literatură **adevărată** și ea se dobîndește și transmite cam în același fel : prin capacitatea de pătrundere în **esența vieții**. Numai că literatura propriu-zisă adoptă **ficțiunea** ca mod de a exprima această esență a vieții, pe cînd istoria caută să reconstituie realitatea din document. Dar „conștiință istorică", de la Homer, Tucidide, Tacit, Tit Liviu pînă la Grigore Ureche, Miron Costin, Neculce, Cantemir, Petru Maior, Kogălniceanu, Bălcescu, Hașdeu, Xenopol, Iorga, Pârvan n-au creat decît acei istorici care au rămas și în istoria **literară** a unei națiuni.

Ceea ce ne lipsește nouă în momentul de față este tocmai acest tip de istoric, în stare să **cristalizeze**, printr-o sinteză reprezentativă, **o nouă conștiință istorică** sau, mai exact, **acea nouă conștiință despre istoria noastră**, care s-a și născut, **în mod difuz, în conștiința maselor, de-a lungul acestor 35 de ani.**

Această carență — să sperăm trecătoare — a istoriografiei, care n-a avut norocul să ivească o personalitate de talia marilor istorici din trecut este într-un fel suplinită de **literatură**. Literatura noastră **are** un scriitor care întrunește în el vocația istoricului cu cea a creatorului propriu-zis, a creatorului de literatură (așa cum s-a petrecut cu Eminescu ori Sadoveanu, mari **creatori** dotați cu un adevărat geniu de istorici, cum Iorga era un mare **istoric** dotat cu geniul creatorului de literatură). **Săptămîna patimilor, Viteazul, Regele descult** (Burebista) — excepționala trilogie dramatică a lui Paul Anghel, iar acum romanul său despre 1877, care ambiționează a fi un **Război și pace** al literaturii române, reprezintă, după opinia mea, una din înaltele culmi atinse de literatura noastră în ultimii 35 de ani, în efortul ei de a înțelege trecutul românesc din perspectiva zilelor noastre și pentru omul zilei de azi. Din păcate nu avem echivalentul acestor capodopere și în efortul de a înțelege **prezentul ca Istorie**. Or, acești 35 de ani sînt o **istorie trăită**, mai dramatică și mai uriașă în dimensiunile ei decît istoria pe care o învățăm din cărți !

Există, desigur, mari scriitori despre prezent — Marin Preda, Ion Lăncrănjan, D.R. Popescu, Fănuș Neagu — dar nu avem încă literatura **prezentului văzut în dimensiunile lui de Istorie**.

Prezentul acționează deocamdată mai fertil asupra înțelegerii **trecutului**. Ceea ce se petrece în literatura de inspirație istorică, inegală ca valoare, dar bogată în opere solide și variată ca genuri (și mă refer nu numai la literatura istoriei mai depărtate, ci și a istoriei apropiate, de pildă a anilor 1940—1944) este un proces de **esențializare**. Descoperim „dialectica permanențelor" și de foarte multe ori, vorbind despre trecut, noi vorbim de fapt despre prezent. Încît nu este vorba doar de o literatură a **trecutului** istoric, ci în egală măsură a **prezentului** istoric. Sînt scriitori ca Al. Voitin, Dan Tărchilă, Paul Everac (în piesele istorice) sau romancieri ca Marin Preda, Eugen Barbu, Ioana Postelnicu, Francisc Păcurariu, ș.a., care au contribuit substantial la limpezirea conștiinței istorice despre prezent prin abordarea trecutului. Din păcate nu avem totdeauna o critică literară capabilă să la act de aceste fenomene și absența tocmai a lui Paul Anghel sau a Ioanei Postelnicu, a lui Al. Voitin și Paul Everac din recentul **Mic Dicționar** al scriitorilor români este semnificativă pentru ceea ce am putea numi **absența conștiinței istorice la o parte din cei care se prezintă pe sine drept „conștiința de sine a literaturii"**.

Muzică și literatură

Urmare din pag. 1

obiectivă. Au fost filosofi sau scriitori, precum Schopenhauer sau Verlaine (...de la musique avant toute chose") care au acordat, în sistemul artelor, rolul de hegemon muzicii. Iar la un Alexandru Macedonski, prospectînd **Poezia viitorului**, stabilea că aceasta va fi „instrumentalistă". Într-un fel mulți scriitori sau compozitori au voit să redea celor două arte caracterul simultaneității inițiale, cînd textul și muzica se rosteau împreună și păreau inseparabile. Situație care dăinuie încă în arta matrice, care este folclorul. Dar dacă cineva se poate îndoi de îngemănarea, osmotică și organică a celor două moduri de comunicare pe calea frumosului, vom reproduce cunoscutele versuri (sau viersuri) din **Psaltirea** lui Dosoftei, folosite și de Petre Brâncuși în cartea sa, deși pentru a dovedi altceva. Cititorul va observa de îndată că textul este de sorginte pur muzicală nu numai pentru că lexicul numește multe instrumente muzicale ci mai ales pentru că-are o vie finalitate melodică, ceea ce-i dă caracterul expres de libret muzical, cerîndu-se cîntat adică : „Cîntați Domnului în strune / În cobuz de viersuri bune ! Și din ferecate surle / Viersul de psalom să urle. / Ca bucium de corn de bour / Să răsune glăs-n nour. / Lăudați cu glasuri-nalte / De bucium ferecate. / Lăudați-l în lăute / În psaltiri de viersuri multe. / Lăudați pre toate locuri / Cu timpene și cu jocuri / Lăudați-l să răsune / În organe-ntinse-n strune. / Lăudați cu bune viersuri / De chimvale într-alesuri / Lăudați și-l strigați tare / În timbale de cîntare". În muzică sînt ilustrate, de altfel, aproape toate speciile poetice, denumirea fiind aceeași : imnuri, cîntece patriotice, satirice, eroice, doine, epitalamuri, psalmi, balade etc. fiind greu de stabilit protocronia unei părți sau alteia. Iar marile curente ale literaturii : clasicism, romantism, simbolism, expresionism, ori marile stiluri, de la baroc la bizantin sau impresionism (ce pot fi în egală măsură curente) se pot urmări, cu aceleași rezultate, și în muzică. Astfel că motivele de comunicare, pe terenul cercetării, între istoria literaturii și cea a muzicii sînt nu numai legitime ci, am zice, obligatorii, ca o probă de elocvență profesională. Ne-a făcut, de aceea, plăcere să întîlnim, în cartea profesorului muzicolog referiri numeroase și insistente la personalități și opere ale literaturii, luate, adesea, ca argumente de autoritate : Grigore Ureche, Miron Costin, Dimitrie Cantemir (care era, cum știm, pricepător și în ale muzicii), Mihail Kogălniceanu, Hașdeu, Odobescu, Iorga, Pârvan, Gaster, Cartojan, Lazăr Săineanu, Lucian Blaga, s.a. Bănuim că și în continuarea lucrării sale care se oprește la secolul al XVIII-lea (în acest prim tom) autorul va păstra spiritul interdisciplinar care-i prezidează demersul critic. Și ar fi de dorit ca plăcerea, pe care o invocăm la citirea cărții sale, să se convertească într-un spirit de competiție colegială. Căci sîntem datori, istoricii literaturii, cu o replică în consecință lui Petre Brâncuși care face zeci de referiri la corespondența și concordanța dintre muzică și literatură, într-un oportun spirit de degajare intelectuală, emancipat de sub tutela orgoliului care ne ispitește adeseori în favoarea domeniului ce-l practicăm : „Structura muzicii străvechi — scrie autorul la pagina 28 — a fost puternic înrîurită de vorbire, de cuvîntul rostit, de sinteza cîntare-vorbire, cel puțin în ce privește cadențele finale și interioare, mersul ascendent sau descendent al liniei melodice, forma arhitectonică, preferința pentru anumite intervale, pentru anumite scări muzicale și formule ritmice. Cu timpul s-a stabilit un raport structural între vers și viers, rolul primordial, după unii cercetători, avîndu-l melodia care, spun ei, direcționează forma versurilor și determină ritmul lor". Sînt valorificate, în acest spirit al interconditionării și interfuncționării literatură-muzică numeroase alte opinii ale celor ce au cercetat fenomenul. Odată ajunși aici am vrea să semnalăm, ca o virtute de ordin metodologic, ne care se cade s-o aclamăm de cîte ori ne iese în cale, cu atît mai mult, cu cît a ajuns, din păcate, o rară avis in terris, ceea ce am putea numi virtutea ignorării de sine, fundamentală în cercetare, unde nu trebuie să ne intereseze propria persoană ci „adevărul și numai adevărul" cum zicea Maiorescu acum un veac. O asemenea performanță în etica cercetării mi se pare a o întîlni la autorul **Muzicii românești** care, încă din succinta **Prefață** la cartea sa, elogiază contribuțiile tuturor colegilor de breaslă considerînd că ele se înscriu în **datoria sacră** (s.n.) a fiecărei generații de a lumina valorile de excepție ale poporului nostru". Într-adevăr, marea cultură se constituie prin acumulări succesive și nu prin demolări vandalice. Altfel spus, locul înfățuării individualiste se cuvine să-l ia sentimentul culturii.

N-am întreprins, cum ușor se poate vedea, o dare de seamă sau o cronică asupra primului tom despre **Muzica românească și marile ei primeniri** improvizîndu-ne, peste noapte, în specialiști, deși la disciplinele umaniste s-ar părea că toată lumea se pricepe, ceea ce ar putea fi stimulativ dacă nu s-ar ajunge, pe această cale, la riscul imixtiunilor dăunătoare acestor domenii. Am vrut numai să semnalăm că ne găsim în stat la ademenită, să strecurăm informații, recenzii și cronici, dimensiuni mereu atît de utile și de oportune amîndurora. Lucrarea, de data aceasta, cu o apreciere strict literară asupra stilului remarcabil în care este scrisă cartea lui Petre Brâncuși, cu credința că ni se cuvine acest drept. Paginile de sinteză, mai cu seamă, sînt mișcate de o vibrație emoțională, de o excelentă calitate literară. Citîm la întîmplare de la pagina 16 : „Muzica românească de tradiție orală sau cultă apare astfel, în perspectiva timpului, ca o metaforă, ca un albia de forme modelatoare adînc înrădăcinate în realitatea neamului, în pămîntul străbunilor, iar armonia ei se întemeiază pe unitatea de limbă, de soartă, de idealuri, ce au rămas unul astăzi necontestate. Înfruntînd vitregiile trecutului și furtunile istoriei". Ca să scrii așa trebuie să fii sensibil, cu mirare întotdeauna tainică a psalmilor și a vechilor, hăulitul și doina de pe colinele mioritice, șopotul izvoarelor, murmurul pădurii, amăvara, muzica mărunță a munților în neliniștirea lor, deopotrivă reală și simbolică.

Desene de Mihai Gheorghe

Infinita cupolă

Urmare din pag. 1

improvizațiile ; în schimb o lectură cursivă, „trăită", evidențiază capacitatea de transfigurare. Așa se întîmplă în ciclul **Hanurile Independenței**, care, ca și cel intitulat **Cîntare Patriei**, se susține exclusiv prin ritmul poetic al sentimentelor și nu prin imagini : Tudor George nu este niciodată comunicat de locurile comune, banalizate prin stereotipie, dar — animat de același sentiment, dar în alt registru — ca și Ioan Alexandru, este convins de autenticitatea crezului pe care-l exprimă fie sacerdotal (**Sacramental dictează**, fie grandiloverent (**Eternul arbore**), pudic (**Pustiul**) sau sumbru pictural (**Atacul de la Smîrdan**). Circumscrierea patriei verbal-geometrice (...E-un pathos germinînd pe dedesubt / Ca sacha sondă-n cîmpuri

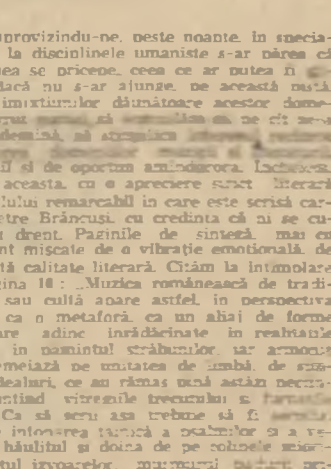

mai departe) are simbolic-euharistic („Zi-i Paștile la pune — cîntul ei / Zi-i la ciorchinul deadreaptă sînge"). Vigoarea susține cuvintele în așa fel încît imaginile stereotipe se încarcă de o putere nebănuită. Ciclul **Cupola Bărăganului** se situează, dintr-o dată, la antipod, acolo vizionarismul gigantic creînd cele mai puternice poeme ale cărții : arhitectura cuvintelor crește acum într-o cumplită armonescență, unde eul energetic, proiectat pe ecranul unui Bărăgan apoteotic (de care Cîmpia lui Alboiu sau mineralul germinat colosal al lui Ion Gheorghe nu sînt străine) : **Fata Morgana**, este punctul de maximă intensitate al cărții : „Și-a năzări din Marele-Virtej / Un braț desprins sore pusta dobrogeană, / Smulgîndu-se ca un harbuz din vrej. / Rostogolindu-l herghelii în goană ! / O goană ralenti de cai bujeci / Ce-n val-de-val părelnic se acuplă : / Spumoasă, viziunea ta-ți petreci / Printre tritoni, plutind pe-o mare sunlă // Centaurii îi vei vedea atunci / Și amazoane-n dildoră prin stepe. / Învîlvorind edenicele lunci / Cu armăsari, cîrlani și june iepe". Scenariul fantast și regizat de travelling a unor stări potențate de cadența torențială a [illegible] Albotu este energie latentă, [illegible] Tudor George are vigoarea imprecheierilor lexicale argheziene, constructivismul pe care și-l asuma poetul într-o prefață mai veche armonizînd nu atît aleatoriul, cît artificiul trimodului cu explozia dezumanizată a nebulozelor imaginative. Dacă prima parte a cărții circumscrie profilul poetului tradițional, îmbătat de vorbe răsunătoare, cupola apolinică a cuvîntului acoperă, în cea de-a doua parte, „forențele orgă" ale eului dionisiac apoi, cîntele se retrage, devenind suspin și melodie nostalgică (**O lampă-n Bărăgan**). Dionisismul narcisiac („Sub pașii mei tupeie asperi aur / Tigroaica-mi linge mîna ; din călcîi / Cînd într-un valuri par a fi centaur" — **Ultima zi**) cunoaște o vedere atotmăiestroare, pentru care excavatoarele devin stegozauri, barajele primesc herghelii de valuri, precum gigantul prin mare, ai lui Goya (**Noul demiurg**) cu un elan implicit cosmizat, în genul lui Mihai Dragomir. Într-un asemenea context, figura calului devine emblemă a eului vînturat de muresmele pustei, un cal nu tragic-absurd, ca la Adrian Păunescu, și nici psihopomp-oniric, ca la N. Stănescu, ci o simplă și sălbatică libertate (**Rodeo-n Bărăgan**), dominantă a acvaticului (**Rodeo la țărm**) sau ca Pegas vulcanic (**Rodeo mitic**). Toată suflarea răvășitoare a eului se adună în acel „Ahoe !" (**Un chiot**), care sintetizează energia poetului, jucîndu-se în extaz la butoanele propriului pancu de comandă, autoreglîndu-se sau dereglîndu-se programatic în numele încercuirii-a-toate-prin-cuvinte. Această plăcere ludic-narcisiacă nu trebuie să abată, însă, interesul de la figura eului și aici e locul să spunem că „manierismul", „gratuitatea" și fantezia lexicală debordantă compun doar o coordonată a acestuia. Volumul de față decodifică o alta : un poem lykantropic cum este **Blana de lup** sau momentele de autoanaliză lucidă (**O harcă la mal**), un poem blazon, cu o mișcare halucinantă și semnificații existențiale (**Iepuri albi ai Mării Negre**), sau simțirea caldă și nostalgică, în ciuda expresiei colțuroase pe care o capătă, din **Somnul bunicului** și mai ales acest, în fond, tragic poem care este **Oastea lui Păpușă-Vodă**, cu toată armătura lui voit complicată și inegală, pentru a masca delicatețea obiectului, — sînt poeme ce compun fața, e drept, mai rar vizibilă a poetului, dar care, tocmai prin conditia lor de excepție, se impun în mod aparte atenției.

Tudor George este un poet pentru care hotărîtoare va fi întotdeauna prisma receptării ; poezia sa este făcută, paradoxal, tocmai prin autopărăsiri și reveniri succesive la sine, prin inlocuiri poetice înșelătoare, prin autoironii sau exacerbări orgolioase, prin false emfaze și nostalgii neașteptate, prin refuzul unei mărturisiri directe tocmai prin excesul retoric-confesiv în care constantă este doar metamorfoza, o poezie hiperstratificată prin însuși datul ei de energie mereu în stare de erupție. Ea nu se susține prin sine, prin totalitatea ei, ci se cere parcursă cu tenacitate și recompusă, ca „jocurile" labirintice baroce ; un labirint a cărui fascinație rezidă nu în ieșire, ci în rămînere.

Sentimentul participării

Urmare din pag. 1

[illegible] — ce-i drept — mai mult în datele memo[illegible] decît în evoluția ei ciclică, în filosofia și [illegible] ei) și, înțelesuri, sentimentul [illegible] în [illegible] în geografia istorică, [illegible] sale [illegible] mărul [illegible] literar (dar, se cuvine precizat imediat, nu în sensul celui precedat de G. Călinescu în **Istoria...** sa, și nici în direcția unui patriotism local excesiv). Atenția acordată numelor și operelor lui Gheorghe Sincai, Ioan Slavici, Octavian Goga, Șt. O. Iosif, Lucian Blaga, Pavel Dan, Ion Agîrbiceanu, Ion Breazu și apoi lui M. Beniuc, Ion Brad, Ioan Alexandru, Gh. Pituț etc. stau mărturie vibrației sale [illegible] pentru tot ce înseamnă „dincolo de munți", chiar dacă nu pe toți transilvănenii îi privește cu aceeași simpatie. Unele din contribuțiile sale privind sfera literaturii cu rădăcini ardelene, precum, de pildă, monumentala monografie despre Octavian Goga, studiul despre dramaturgia lui Ioan Slavici sau cel despre George Coșbuc etc., au devenit lucrări de referință. În fine, mesianismul criticului și „eticismul limbii sale" — oricît de îndatorate acestea unor Eminescu ori Iorga —, realismul funciar al viziunii estetice și un anumit spirit de dogmă intransigentă care-i călăuzesc demersurile publicistice, cu refuzul oricărei gratuități, al jocului și al [illegible] burlesc, se explică, desigur, prin originea sa transilvăneană.

II. **Sentimentul valorii**. Nu numai pentru că și-a intitulat volumele sădesea foarte pretențios (**Valori literare**, **Condiția creației**, **Artă și ideal** etc.) se poate afirma că Ion Dodu Bălan a manifestat un adevărat cult pentru marile valori. Și nici numai pentru că nume precum Eminescu, Creangă, Arghezi, Sadoveanu, Homer, Ovidiu, Dante, Shakespeare, Hugo reprezintă reperele constante (prea constante poate citeodată ?) ale [illegible] de lectură. Sentimentul valorii, intim legat de cel al specificului național, cuprinde în el la Ion Dodu Bălan trei mari componente : sentimentul limbii române, sentimentul de prețuire pioasă a clasicilor (inclusiv a limbii lor) și sentimentul necesarei recuperări din umbrele trecutului a unor valori în absența cărora spiritualitatea românească ar rămîne cumva ciuntită, frustrată, dezechilibrată. Nu mai insist asupra primelor două. Mă rezum doar la a cita aceste cuvinte despre Eminescu : „El a ridicat limba poetică românească pe culmi nebănuite, imprimîndu-și unimitarea lui personalitate în fiecare articulație a ei. Rostim și azi cuvintele cu sentimentul sporului de expresivitate pe care li l-a dat Eminescu". Aprecieri asemănătoare a făcut criticul și la adresa geniului artistic arghezian ori sadovenian. În concepția sa, adevăratul, marele scriitor este un creator de limbă (deziderat valabil, desigur, și pentru mai oropsita de critică).

În ceea ce privește cel de-al treilea — anunțat — termen al ecuației, amintesc doar, în treacăt, deja amintita monografie **Octavian Goga**, ediția critică a operelor acestuia, antologia din poezia lui Aron Cotruș, prefața care o însoțește — toate semnate cu curaj și responsabilitate ideologică de Ion Dodu Bălan.

III. **Sentimentul participării la opera de făurire a noi valori în epoca socialismului**. Evident, strîns legată de celelalte două, și această coordonată poate fi privită, prin rigoare sistemică, sub trei unghiuri de vedere : a) bucuria cu care contemplă geneza unor noi fapte de cultură, generozitatea și jubilația cu care întîmpină criticul noile apariții (inclusiv unele debuturi) ; b) fermitatea ideologică (alias spiritul intransigent, pătimaș uneori) manifestată în fața unor lucrări și ci teoretizările și literatura moralizatoare (publicistica întîmplă ori, dimpotrivă, caricaturală), foiletonistică patetică, avîntată, cu aspirații didAs observa că, practicînd în ultimul timp o rectionale, criticul ajunge uneori la o oarecare mizantropie.

Evocarea mai vechilor sale preocupări, privind valoarea și specificul național, ne îndreptățește, desigur, să așteptăm noi și importante sinteze. Evadările în poezie și proză cred că vor dezvolta o vocație mai complexă, dar nu vor răni criticii pe unul din cei mai pasionați slujitori ai ei.

Știri din Utopia

Urmare din pag. 1

[illegible] s-a adus mîncarea. Ajungeam la cafea cînd țăranul, fără vreo altă introducere, începu să turuiască, ceea ce mă așteptasem să facă de la început.

— Lîngă Le Havre există un orășel Honfleur, care seamănă oarecum cu acesta pe care tocmai l-am părăsit : și acolo vin pictori din toate colțurile pămîntului, dar nu despre artă voiam să-ți vorbesc. Eu vin dintr-o țară cum nu mai există ieri unde pe lume, dar să nu te gîndești la bogății ori la absența muncii. Există și bogății, și muncă, oamenii trăiesc suficient de bine, dar ceea ce nu s-a făcut în nici o țară, aici s-a făcut ; nu fii grăbit, vei afla despre ce este vorba. Mai bine de jumătate de veac țara a fost condusă de un rege a cărui unică pasiune încă de la început pot spune că a fost aceea de a da țării un **Corpus de legi** în lumina cărora să nu se mai poată comite fapte nedrepte. Arheologii care au fost puși să facă inteligibile textele distruse de cele trei milenii de cînd datau, nu reușiră să reconstituie și să prezinte regelui decît o singură lege : **Să nu ucizi** ! „În vremurile acelea, strămoșii noștri erau puțini la număr", comentă suveranul. „S-ar putea, spuse unul dintre arheologi, dar se cuvine, drept cinstire înaintașilor, ca acest imperativ să stea și astăzi în fruntea tuturor legilor". „Vom analiza dacă e cazul ca acestui text să i se dea atâta importanță azi cînd s-au înmulțit răufăcătorii : oricum îi vom găsi un loc printre celelalte legi", replică regele. „Dar nu vor fi ucisi răufăcătorii ci, dimpotrivă, cei buni", protestă același arheolog. „Vom judeca toate asnectele" răsnunse regele și-i concedie pe cei cîțiva învățați. Din momentul acela „Cornusul" începu să crească de la an la an în așa fel încît mulți locuitori au fost evacuați din casele proprii pentru a putea fi depozitate nenumăratele tinărituri și tratate cu legile care apăreau într-un ritm exorbitant. Cum suveranul nu avea urmași, după cincizeci de ani de domnie, un nepot al său îi luă locul și ziarele anunțară abdicarea din motive de sănătate a bătrînului stăpîn.

Primul act al noului rege a constat din abrogarea tuturor legilor. Aceasta este noutatea pe care o anunțasem nelămurit la început și pe care ți-o dezvălui acum. Crimele și toate celelalte nelegiuiri se înmulțiseră pe măsura apariției nenumăratelor dispoziții și ordine, de aceea hotărîrea noului suveran a fost o adevărată izbăvire.

— Totuși cum se poate organiza viața unui popor fără legi ? am întrebat eu, bănuind că poate chiar el va fi fost inspiratorul acelei abrogări generale.

— Lucrul e posibil prin deprinderi care trebuie să fie și chiar sunt mai tari decît legile, spuse bătrînul. Vreau să subliniez că de cinci ani de zile în țara din care vin eu se trăiește, pot să spun, fără tulburări, într-o armonie rar întîlnită. De curînd, însă, lucrurile au început să se schimbe întrucîtva, de aceea m-am și hotărît ca ultimii ani de viață să mi-i petrec studiind viața din alte țări. La mine acasă cei mai afectați de abrogarea legilor sunt avocații, care au rămas fără clienți, și judecătorii, fiindcă tribunalele stau pustii de mai bine de cinci ani. Judecătorii de altfel au început să pribegească prin țară după pricini.

— Bine, dar oamenii se mai ceartă, se bat, se pot omorî, am spus.

— Nu se mai ajunge pînă acolo, oricît de furioși ar fi, la crimă nu ajung.

— Și cum se explică acest fapt într-adevăr nou ? am întrebat.

— La plecarea din țara mea am trecut prin provincia cea mai vestită în crime la noi, acolo practicîndu-se vendeta din vremi imemorabile. Interesîndu-mă în dreapta și în stînga cui i-ar mai fi venit rîndul să pedepsească ori să fie pedepsit, am fost îndrumat la un fermier trecut de patruzeci de ani, care a mărturisit că încă în urmă cu cinci ani ar fi trebuit să răzbune moartea unui frate, dar n-a făcut-o pentru că s-au desființat legile, iar un lucru ca acesta nu se poate face fără lege, zicea el, și că va aștepta să apară alte rînduieli și legi ca să știe ce pedepse vor fi, deoarece lucrul pe care-l am eu de făcut trebuie pedepsit și pînă nu știu precis cum va fi rămîne să aștept... Am avut multe ocazii să-mi răzbun fratele, dar acum dacă nu-s legi înseamnă că nu sunt nici pedepse, iar fapta pe care-o am eu de împlinit trebuie neapărat pedepsită, așa că eu aștept apariția legii, a spus fermierul.

Între timp ne apropiam de Aba, unul din porturile unde urma să cobor. Pe neașteptate și cu nesfîrșită părere de rău, m-am despărțit de bătrînul tovarăș de drum ; dacă l-aș fi însoțit măcar cîteva zile, poveștile lui mi-ar fi îmbogățit viața !

atelier literar

poșta redacției

B. MARIAN : Dacă e cum ziceți în scrisoare, e în ordine ! Din ultimele texte, „Vesperala", „Râu", „Pseudofabulă", „Munții", „Laudă avionului", „Gumă", „Focul".

T. ROȘU : Nu sînt noutăți. Efortul spre limpezime, coerență, comunicare, pare să fi fost părăsit în mare măsură, iar rezultatele sînt mai de grabă de ordinul stagnării (dacă nu cumva e vorba chiar de o întoarcere din drum !...). Ceva mai bine, în „Adorm" și, poate, „Zăpezi". „Poezia", „Ars poetica". (Dar poate, totuși, veți găsi o modalitate care să ne permită descifrarea integrală — fără lacune ! — și mai puțin chinuitoare a manuscriselor dv.).

VIOREL VLADIMIRESCU : Față de îndepărtatele începuturi, care dădeau, parcă, unele semne bune, paginile de acum sînt dezamăgitoare : o joacă de-a vorbele, „în doidii", făcătură multumită de sine, plafonare, lipsă de perspectivă... Ceva mai înfiripată, „La apus de soare".

M. ANGHEL : Progrese vizibile în toate paginile și mai ales în „Voi căuta", „Cimpiile", „Calule".

MATHILDE: Ne pare bine că vechile semne (cam sporadice) nu o dată promițătoare, se confirmă atît de concludent, sub noua identitate („factura ăsrecum deosebită" e puțin și cam... literal spus !...). Din păcate, în lipsa unui somn la apelul nostru după atîtea luni, manuscrisele dv. nu s-au mai păstrat ; va trebui să le retrimiteți (împreună cu toate cele cerute atunci).

LAURA OLARU : Pagina de gen „jurnal intim", scrise cu o anume subțirime și pătrundere, cu vădite însușiri narative, chiar dacă, uneori, lucrurile trenează și nervul epic scade pînă la dispariție. Dar perspectivele sînt destul de bune.

S. ASTILEAN : Un soi de „instantanee" (mai ales în primul ciclu, „electronic"), ușor aforistice și sentențioase, cam frugale, mult prea telegrafice și mult prea „inventar" (cu riscul monotoniei, în repetarea „rețetei" de fabricație). Totuși, aproape în toate paginile (mai ales în celelalte cicluri) o „mișcare" lirică inteligentă, care ajunge uneori la rezultate demne de luat în seamă și pline de promisiuni : „Cele citeva intîmplări". „Ilustrate". „De la ultimul etaj". „Ca o lacrimă", „Nr. 101". „Univers" (...dar... „și cail — hei, cail"... — și, foarte probabil, sănătoase !...). Să vedem ce mai urmează.

AQUARIS : Exerciții de virtuozitate prozodică mai mult sau mai puțin convingătoare, sub semnul unor modele clasice, uneori identificabile (ca în extrelenta **à la manière de**... „Noapte"), cele mai multe rămînînd însă, la condiția și performanța cronicii rimate (ceva mai bine, în „Lacrima Hotei". „Burlească". „File de jurnal". „Pentecoste").

A. DORIN : Felicitări pentru reușită ! Printre versuri, nu s-au ivit încă lucrurile de majoră implinire, deși nu lipsesc nici acum pagini interesante („Cartografiere". „Regres". „Ghiață tulbure". „De-a dura". „Sfaturi" — alterată de unele soluții facile, care nu lipsesc din paginile din alte părți).

I. CIOANCĂS : Cîteva pagini mai reușite (titel manieriste și minore) : „Moment". „Ca și noaptea". „Îți dau". „Tremurul" (cu un final cam greoi și stîngaci). „Munții nu-și aplecă" (dar „să nu-i cadă" — cui ? Nu cumva : „să nu le cadă" ?—). „Ploaia".

G. Militaru, L. Ciornei (mai bine, în „toamnă-generic"), **Lia Manolia, G.B. Plopa** („Afacere rentabilă"), **A. Geta** („Eram doi"), **Gh. H. Cotea, L. Podrei** (pe viitor mai citeț !), **G. Seiler, Lachian Mihnea, Viviane, Zaltex** („Cîntec"), **Petrică Podaru, M. Țelian, Anca B.** („Trecere prin pustiu", „Înțelepciune", „Iubire"), **Ionel Bîldiuș, P. Rusdescu-Fergheie :** Nimic nou !

MANUSCRISE NEISCĂLITE : „Povestea sufletului tău", „Calul troian", „Loc minunat", etc. ; „În căutarea absolutului", „Mai da-mi", „Soare", „Pling", etc. ; „Ideal inocentului", „Invitație", etc. ; „Album", „Vino", „Drumul" ; „Un Leonardo", „Fantezie", „Zîmbiți, vă rog", etc ; „Pling în natură", „Ce mi-e dor", „Tăcere" ; „Pași pierduți", „Noapte de iarnă", „Cîntec pentru sufletul meu" ; „De vrei", „Lumea toată", „Cîntări" ; „M-am născut", „Controlorul" (proză) ; „Visînd un măr", „Descînt", „Cîntul palmierilor", etc. ; „Gînd" (proză), „Vîrtej", „Și dacă", etc. ; „Bagot de sfară", „De-aș fi dar", etc. ; „Te aștept", „Dezmărire", „Reînușcare", etc.

Virgil Dumitrescu, Eni Dan N. Voievod, Edmond Ramon, Elena Plesca-Forcoși, Emil I.R. Chiriacu, Nelu Serba, Ioan Mitu, Stelian Munteanu, Felea Brutache, St. Florea-Banu, Al. Benedict, Lucian Tumanz, Teodor Berteea, Gh. Nicuțar-Stelpeni, Aurel Marcuțan, Gh. Pufoiu, Octavian Popa, Petre Popescu, Mimra, Argentul Nana, Nicolae Cimpeanu, Mariș Popovici, Daniel Cernăianu, Kleine Papuzeli („Les chardons", „Odă"), **Lili M. Tanase Lenuș, Vasilica Ciurea, C. Velicu, Alex. Raimi, M. Tancia, Ozi, Gligor Al. I. Mircea, Gr. Anchidin, I. Cercaciu, Vasile Dumitru, Puiu Maria, A. Cerchez :** Încercări de nivel modest.

Geo Dumitrescu

N.B. Manuscrisele nu se înapoiază.

Un modest efect

La fiecare fereastră doarme
(sau nu doarme)
cîte o pisică
după aceea se duce în casă
pe stradă trec foarte rar Pobede calenii
și mult mai des Fiaturi, Dacii și Skode
de diferite culori
aș îndrăzni să spun că strada pare uneori
o pungă cu drapsuri de portocale
de lămîie, de zmeură și de mentă
risipite
pe asfalt.

LAURA POP

La urma urmei

Sed, așadar, ca un cotcar bătrîn
și-mi socotesc infirmele izbînzi :
buzunării atîția Mari-Flăminzi
— ai — Visului, și n-am nimic în sin.

Ne-nduplecați Heruvii-cei-Plăpînzi
— din — Vers rămîn ; iar Numărul, stăpîn
fără simbrie-mi fu, hapsîn și spin ;
talanții nu mi-au zămislit dobînzi...

Voi, căușași ai paginii fierbinți,
teslari și cărăuși de frumuseți,
ostenitori pe drumuri necumînți,
încredințați-vă : sub pelerină,
duc numai taine fără de peceți,
un junghi și o lehamite blajină.

P. CALOMFIRESCU

Calule alb, călărețule palid

Și caii mai sălbatici năvălesc
purtînd în nări miros de came singerîndă,
atît de triști și siguri rătăcesc,
atît de polizi călărești cîntă,
lăsînd în drum o umbră de noroc
și într-o zi din scurta tinerețe,
aceeași cruce e din loc în loc...
Și-n ultimul popas al vieții
adorn ca pruncii, înginînd
un cînt adus de vîntul din preerie,
doar caii se-odihnesc gîndind
la următorul ce-a să vie.

MARIA ANGHEL

Vîrtejul amorțit

Numai licărul sudorii
descreștea întunericul bătut sub pămînt
tîmăcoape grele țîșneau între
mîinile strînse și balavani
galerii de lumină voalată
se tîrau sub pămînt
vagonetele trosneau sub florile de cărbune
pe mineri îi știam, dimineața cînd trec,
fiindcă umbra lor ne aburea geamurile
iar cînd se întorceau
urmele lor intrau sub pămînt
ca niște semințe să încolțească.

AMALVIANA AMFUZ

Desen de Raluca Grigorcea

Eseu

Somnul meu e un pahar cu ceață purpurie
adie un vînt dinspre oglinzi
purtînd fluturii striviți ai zilelor
către sărutul tău bineteamgăsitpentruatepierde
unicul tău sărut
ca o rană necicatrizată
3 februarie 1979 după care
singurătatea a început să bată
la ușa mea cu un jandarm.

DAN EMILIAN ROȘCA

Oul de lumină

Dacă-nspre crini adesea mă întorc
Un semn de puritate mai există
E albul razei prințului de York
Veșmînt de înger și de cameristă.

Dacă-nspre maci adesea mă aplec
E semn că-n mine sîngeră un faun
E roșul pur a celor ce-și petrec
Ora-n veșmînt împrumutat, de claun.

Dacă-nspre iarbă zilnic mă cobor
E semn că-n mine stăruie-a colină
Pe care-și face cuibul un condor
Ca să-și clocească oul de lumină.

RALEA V. ROSIM

A vorbi

Vorbesc și nimeni nu mă ascultă,
E multă liniște în jur ;
Sîntem foarte mulți
Dar nimeni nu mă ascultă,
Nimeni nu mă aude
Și totuși eu vorbesc.
Mă uit în oglindă și mă văd vorbind
E multă liniște în jur ;
Sîntem foarte mulți
Și fiecare se uită în oglindă
să se vadă vorbind.

ANCA BRATU

Era demult

Cuvîntul a rămas definitiv
pe undeva prin gîtlej,
pe undeva sub coastele stîngi,
în dosul frunții, sălas,
ca o cenușăreasă nereușind
să-și piardă pantoful.

Voiam să-l spun. Ar fi fost
cel mai frumos cuvînt
rostit vreodată dar m-am aflat
în fața unei
oglinzi în care
doar eu veneam spre mine.

Era demult,
de întuneric
și de frig.

LILIANA POPESCU

Există o criză a criticii?

Urmare din pag. 1

provine din faptul că se pornește ca de la o premisă certă, de la presupunerea că literatura și arta au o autonomie absolută. Se uită adică faptul elementar, subliniat de noi în combaterea tezei învechite a artei pentru artă, că arta este creată de oameni, că ea se adresează oamenilor, că aceștia trăiesc în societate, că însuși criticul nu este decît un om, un om al epocii lui și care, făcînd critică, se adresează deopotrivă unor oameni, creatori și receptori. Frye însuși era în căutarea unei critici „coerente și sistematice", care să pornească de la un principiu coordonator. Dar cum e posibilă constituirea unei asemenea critici, statuind o ruptură artificială, cu consecințe negative incalculabile între critică și estetică, între critică și filozofie. Pentru Baudelaire era limpede că nu se poate face critică fără filozofie : „critica este în fiece clipă în contact cu metafizica" — afirma poetul ! Dacă Aristotel a putut să ne lase, după mai bine de două milenii, o concepție articulată, valabilă și azi despre acțiunea tragică și **catharsis**-ul pe care îl produce, aceasta se datorește faptului că Aristotel-criticul a fost dublat de Aristotel-filozoful. Dealtfel, critica este una din formele ideologiei unei epoci date, ideologie din care face parte, fundamental, și filozofia. Ele nu pot fi despărțite. S. Doubrovsky avea dreptate să afirme că „o reflecție aprofundată asupra literaturii este sau de ordin filozofic, sau nu are nici o valoare. [4])

Critica nu-și poate constitui cadrul ei teoretic, principial, în afara unei concepții mai cuprinzătoare, filozofice, de care să dispună criticul. Este de preferat recomandarea ca acesta din urmă să fie, în mod voluntar, lipsit de suportul unei pregătiri ideologice care să-i asigure înțelegerea articulațiilor omului cu societatea, a creatorului de artă și a artei sale cu epoca și societatea în care aceasta apare ? „Trebuie să fii tare optimist — scrie S. Doubrovski — ca să-ți poți închipui că fără filozofie critica valorează mai mult și mai multă vreme decît cu ea. Dealtfel, oricum, critica literară și filozofia fac parte, implicit sau explicit, din ideologia produsă de fiecare epocă ; a nu avea ideologie este și asta o formă de ideologie : pozitivismul. Destinul lor este deci conjugat : inseparabil de drept, nu e niciodată separat în fapt. Critica nu are nimic de pierdut dacă-și recunoaște în mod cinstit solidaritatea sau alianța cu filozofia. Ba chiar are doar de cîștigat. [5])

Fiind întrutotul de acord cu această afirmație, rămîne, în continuare, o problemă deschisă : cu care dintre filozofii trebuie să se solidarizeze critica ? Căci, după cum se știe, nu există Filozofie (cu F mare), ci doar filozofii ! Este limpede că opțiunea pe care o face criticul vis-à-vis de aceste filozofii nu este un act strict volițional. Și aici intervin factori din afara subiectivității, de ordin social, istoric ; ei sînt în funcție de apartenența politică și de clasă, de interesele obiective ale grupului din care face parte și pe care, criticul, într-un fel sau altul, vrînd-nevrînd, le reprezintă și el, în funcție de gradul său de instruire și educație, de gradul său de cunoaștere și experiență umană.

Statuind caracterul transcendent al valorilor, a istorismul lor, idealismul obiectiv de tip platonician a eșuat în ruptura pe care a produs-o între lumea ideală și cea sensibilă, între valorile umane și cele transcendente, extramundane.

Negînd caracterul obiectiv al valorilor, reducîndu-le la liberul arbitru al aprecierii, idealismul subiectiv a eșuat în sofistică, într-un relativism extrem.

Într-adevăr, **obiectivitatea** actului critic presupune cunoaștere, competență, luciditate, stăpînire de sine — pentru a te putea ridica deasupra pasiunilor — și, desigur, sensibilitate. Un mănunchi de însușiri pe care criticul le are sau nu și pe care, dacă le are, trebuie să și le dezvolte în permanență printr-o exercitare continuă. Înmănuncherea acestor însușiri ale criticului nu constituie însă decît o condiție a efectuării licite a actului critic. Cealaltă condiție, tot atît de necesară, este — așa cum arătam — concepția filozofică de pe platforma căreia criticul își formulează judecățile. Numai într-un cadru teoretic-conceptual științific e posibilă depășirea contradicției ce se ivește între subiect-obiect, rezolvarea efectivă a ecuației subiectivitate-obiectivitate astfel încît, fără a se putea ajunge la o excludere integrală a subiectivității (subiectul este și rămîne unul din termenii ecuației), să se realizeze o îngustare crescîndă a spațiului în care se mișcă accidentalul și arbitrarul, situarea valorii avînd loc pe temeiuri cît mai stabile, mai precise, mai obiective. Detectarea acestor temeiuri obiective ale valorii artistice, credem noi, nu poate fi făcută decît luîndu-se în considerare sistemul de referință pe care ni-l oferă filozofia materialist-dialectică și istorică din unghiul căruia trebuie evaluată opera de artă.

[3]) S. Doubrovsky, op. cit., p. 275
[4]) V. „Contrapunct", Buc., ed. Minerva, 1972, p. 281—296
[3]) N. Frye, op. cit. p. 7
[4]) S. Doubrovsky, op. cit., p. 215
[5]) Op. cit, p. 213-214

Prezențe scriitoricești

TELEGRAME

Stimate și iubite tovarășe Ion Dodu Bălan,

Cu prilejul celei de a 50-a aniversări a zilei dumneavoastră de naștere, conducerea Uniunii Scriitorilor din R.S. România vă adresează, din inimă, un mesaj tovărășesc de sincere felicitări, calde urări de sănătate, viață lungă și noi succese în activitatea literară și în munca obștească, pe care le desfășurați cu pasiune, devotament și statornică slujire a intereselor înfloririi culturii umaniste revoluționare în România socialistă.

La mulți ani !

Președintele Uniunii Scriitorilor din Republica Socialistă România
GEORGE MACOVESCU

●

Stimate și iubite tovarășe Alexandru Andrițoiu,

Cu prilejul celei de a 50-a aniversări a zilei dumneavoastră de naștere, conducerea Uniunii Scriitorilor din R.S. România urează din inimă poetului de remarcabile rezonanțe lirice și umaniste, sincere felicitări, calde urări de sănătate, viață lungă, noi succese în creația literară și în activitatea obștească pe care le desfășurați cu conștiință puternică, slujind cauza culturii umaniste revoluționare din România socialistă.

La mulți ani !

Președintele Uniunii Scriitorilor din Republica Socialistă România
GEORGE MACOVESCU

● **PREMIILE CONCURSULUI „NICOLAE LABIȘ".** Cea de a XI-a ediție a Concursului național de poezie „N. Labiș" s-a încheiat duminică, 30 septembrie, prin festivitatea desfășurată la galeriile de artă din Suceava.

Juriul alcătuit din **Sergiu Adam, George Bălăiță, Florin Bratu, George Damian, Ion Gheorghe, Ion Horea** (președintele juriului), **Mircea Radu Iacoban, Liviu Leonte, Marcel Mureșan, Ion Paranici, Nicolae Prelipceanu, Corneliu Sturzu, Ion Țugui, Alex. Toma, Laurențiu Ulici, Dragoș Vicol,** — a acordat următoarele premii :

Marele premiu al Concursului „N. Labiș" și premiul special al Editurii „Junimea" : **Lucian Vasiliu** (student, Iași) ; Premiul II : **Luiza Lastnic Stochiță** (muncitoare, București) ; Premiul III : **Luminița Lupu** (studentă, București) ; Mențiunea I : **Adrian Moldovan** (student, Iași) ; Mențiunea II : **George Cucu** (recepționer, Vălenii de munte, Prahova) ; Mențiunea III : **Tudor Cristian Roșca** (student, Suceava) ; Premiul Uniunii Scriitorilor : **Dan Bodnar** (elev, Suceava) și **Daniel Corbu** (student, Vînători, Neamț) ; Premiul revistei „România literară" : **Aurel Dumitrașeu** (student, Borca, Neamț) ; Premiul revistei „Luceafărul" : **Calia Fodor** (studentă, București) ; Premiul revistei „Convorbiri literare" : **Victor Ioneșcu** (muncitor, Cîmpulung Moldovenesc) ; Premiul revistei „Tribuna" : **Vasile Tudor** (student, Lunca, Botoșani) ; Premiul revistei „Cronica" : **Ioana Dana Ciongradi** (elevă, Iași) ; Premiul revistei „Ateneu" : **Ieronim Diaconu** (muncitor, Botoșani) ; Premiul ziarului „Zori noi" — Suceava : **Ion Doatcu** (tehnician, Timișoara) ; Premiul Centrului de librării Suceava : **Mona Liana Paiu** (elevă, Iași) ; Premiul Comitetului județean de luptă pentru pace : **Iulian Talianu** (tehnician, Slobozia — Ialomița) ; Premiul Comitetului județean U.T.C. Suceava : **Val Guraliuc** (muncitor Botoșani) ; Premiul Consiliului județean al pionierilor și șoimilor patriei Suceava : **Marinela Stoicescu** (elevă, Oradea).

● **FESTIVALUL INTERNAȚIONAL DE POEZIE.** În zilele de 21—25 septembrie, la Craiova, s-a desfășurat un festival internațional de poezie organizat de Uniunea Scriitorilor în colaborare cu Asociația Scriitorilor din Craiova, Comitetul județean de cultură și educație socialistă Dolj și Editura „Scrisul românesc", cu participarea unor poeți din țări socialiste și din alte țări ale lumii.

Programul a cuprins : colocviul pe tema „Poezia-azi", vizitarea platformei industriale „Electroputere", a Muzeului de istorie și Muzeului de artă din localitate ; vizitarea complexului muzeal de la Tîrgu-Jiu și a Casei memoriale „Constantin Brâncuși" de la Hobița, a cooperativei de artă populară și a mănăstirii de la Tismana ; vizitarea sistemului hidroenergetic și de navigație de la Porțile de Fier ; un recital de poezie la Studioul de teatru și poezie „T-94" al Teatrului Național din Craiova susținut de participanții de peste hotare ; o întîlnire a poeților români și străini cu publicul craiovean în cadrul unei seri de poezie și muzică, în Sala Teatrului Liric, la care și-a dat concursul și menestrelul **Tudor Gheorghe.**

Au participat, ca invitați ai Uniunii Scriitorilor, poeții : **Mihail Berberov** și **Nikolai Zidarov** (R.P. Bulgaria), **Karel Cvejn** și **Gustav Hubka** (R.S. Cehoslovacă), **Annerose Kirchner** (R.D. Germană), **Hanne F. Juritz** (R.F. Germania), **Bondor Pál, Tasko Sarov** și **Alexander Sekulić** (R.S.F. Iugoslavia), **Jerzy Leslaw Ordan** (R.P. Polonă), **László Gyori** și **Ferenc Mátyás** (R.P. Ungară), **Nikolai Dorizo** și **Larisa Tarakanova** (U.R.S.S.).

Din România au participat poeții : **Balogh Jozsef, Romulus Cojocaru, Sina Dănciulescu, Mihai Duțescu, Ilarie Hinoveanu, Draga Mirianic, Darie Novăceanu, Dan Rotaru, Marin Sorescu, Corneliu Sturzu, Romulus Vulpescu.**

Conducerea Uniunii Scriitorilor a fost reprezentată de **Ion Hobana,** secretar al Uniunii.

Mircea Constantinescu

Urmare din pag. a 3-a

Printre eroi, desigur, și un activist la o casă de cultură.

— Ca cititor, am notat la capitolul „surprize" trecerea ta de la proza din „Smog", aspră, cu inclinații vădite spre grotesc, la caligrafia rafinată, dar, parcă superficială, din „Cum indemult Bucureștii...". Ce reprezintă această carte, numită de un critic „carte de vacanță", pentru tine?

— „Cum indemult..." este un caiet al romanelor despre levantini și, totodată, un alt fel de a iubi Bucureștii, altfel decît în „Smog". Acolo orașul era privit prin ceață, se simțea lipsa de busolă. Desigur, poți iubi oameni, lucruri sau stări prin negativul lor. În ultima carte despre București orașul e privit ca o fotografie deja developată, pozitivă. De altfel, prin '72—'73 am susținut că nu avem destule cărți despre București, cum au alte țări despre capitalele lor. De aici se naște și o obligație de cum trebuie scris despre acest mare oraș. Dacă existența în el este atît de infinitezimal atomizată, nu poți doar să prezinți o pereche de îndrăgostiți străbătînd orașul decît dacă acea pereche reprezintă chiar orașul întreg. Și ar mai fi un motiv — acela că posed o scrisoare, de pe la sfîrșitul secolului trecut, în care e vorba de un anume domn Alimănescu, aflat la București, „vis-à-vis de Palais Royal, situe en Bulgarie"[!]

— Ești, ca formație, sociolog. Cum înțelegi conceptul de „generație", atît de discutat, în special în literatură?

— Am, în această privință, un criteriu foarte sigur, unicul de fapt — modul de a vedea lucrurile. Mă consider, deci, coleg de generație și cu Blaise Pascal. Eu încă împart lumea în buni și răi, deși — știu — nu trebuie împărțită căci e și bună și rea în același timp. Diferența de optică de care vorbeam este determinată, în principal, de factori obiectivi. Cei născuți înaintea noastră au fost implicați direct în evenimente. Noi — spun asta gîrjind, desigur — în comentarea lor. Noi citim „Lumea", ei au făcut o lume.

— Crezi că nu avem nici o contribuție la facerea, pe mai departe, a lumii?

— Ascultă, într-unul din punctele cele mai de sus ale Europei, în nordul Norvegiei, există, pe o insulă, o pasăre ciugulind o stîncă imensă. Cînd stînca va fi una cu pămîntul, se va scurge o clipă din eternitate. Trebuie să fim sinceri și să recunoaștem, asemeni colegului meu de generație mai sus amintit, că sîntem niște treceri fragile și gînditoare. Contribuția noastră, ca individ izolați, la nălmada istoriei e mică. Cît despre noi, laolaltă, asta e deja altceva. Așa văzută, istoria se face clipă de clipă, din pînea ieșită din mîinile tatii, din pinza țesută de mama, din scaunul meșterit de un unchi. Chiar noi, scriitorii, comentatori, dar și participanți la marele marș al vremii, facem istorie.

— Ca scriitor faci istorie, în primul rînd, prin cărțile pe care le lași în urmă, prin opera ta. Ce crezi despre tine ca făuritor al istoriei, din acest unghi de vedere?

— Sînt sincer și nu vreau să cred că aș exagera cu ceva — am scris o operă mai bună decît opera criticilor despre opera mea.

— Te mulțumește critica? De ce nu lei poziție în acest sens?

— Din păcate, tinerii scriitori se feresc să fie corecți cu propriul mod de a vedea lucrurile. Tînărul scriitor e într-un pluton de execuție, car nu se știe deocamdată în a cărui pușcă se află glonțul care nu e orb. El fiind în acest pluton, criticii și comentatorii îl ignoră uneori, apocaliptic-mudu-l identificîndu-l cu plutonul. Dacă în sfîntă e greu să te remarci altfel decît negîndu-ți (documentat, veridic) înaintașii, în artă și în literatură, mai ales, te poți remarca sfruntîndu-ți înaintașii. Dar eticheta acestui mod de a te remarca e, în fapt, un „je m'en fiche"-ism de cavaler medieval. Singurul lucru serios e — s-a mai spus chiar în această rubrică — să fii tu însuți, ca tînăr sau virstnic scriitor. Scriam în finalul unei recenzii la cartea unui foarte talentat prozator debutant — „fiindcă scriitorii tineri sînt doar cronologic tineri, nu-i așa?" Cine privește altfel lucrurile, o face pe propriul său risc.

— Mai exact, ce reproșezi, de fapt, criticii ?

— În primul rînd, reproșez unor critici „însemnați" faptul că pasează sarcina de a scrie despre cărțile tinerilor scriitori unor critici ocazionali. În al doilea rînd, reproșez unor critici ocazionali faptul că nu fac nimic pentru a-și impune punctul de vedere, ci suportă condiția efemeridei, fără să se gîndească la faptul că s-ar putea să le cadă în mînă cărți realmente serioase, conjunctural ocolite de „giganți".

— O carte a ta care n-a stîrnit, așa cum cred că merita, suficiente discuții, a fost „Triumful lui Făt-Frumos". Știu că ai plănuit de multă vreme scrierea acestui volum. Care crezi că sînt elementele de incontestabilă valoare ale cărții?

— Ai dreptate, de 10 ani m-am tot gîndit la această carte. Cine i-a citit măcar prefața a aflat că în „Amfiteatru", pe la sfîrșitul lui 1971, am pomenit de proiectul de-a publica un eseu intitulat „Făt-Frumos — această Acropole". Acest proiect, mereu reînnoit și îmbogățit, mi-a fost suport moral cîțiva ani. Apoi, un cititor atent ar putea observa și că această ultimă carte publicată nu este incompatibilă cu „Amurgul..." sau „Cum indemult...". Dar, lipsa de dragoste și de timp, graba cu care evenimentele exterioare ne solicită, ne împiedică adeseori să vedem global lucrurile. Cred că am arătat în această carte că am ajuns la înțelegerea deplină a faptului că literatură — din cea bună, desigur — nu se poate face fără generozitate, fără înțelegerea țării — deci și a lui Făt-Frumos și a Ciuleandrei... Și am mai spus în finalul cărții, că dacă nu avem o „Odisee" sau o „Fenomenologie a spiritului", avem acest basm. Unora afirmația li s-a părut exagerată, altora comica de-a binelea. Dar eu continui să cred ceea ce am spus. Și mai cred în consubstanțialitatea acestei cărți cu toate celelalte scrise de mine în ultima vreme. Toate reprezintă încercări de a vedea lumea din jur pe versantul pozei reușite — fie că poza este a unei idei, a unei perioade, a unui oraș, a unei țări sau a unui om aplecîndu-se însetat asupra fîntînilor cele mai adînci ale folclorului.

Desen de Dinu Petrescu

Locul de baștină

Urmare din pag. 1

jari care împrejmuiește o pășune, pe care în afară de îngrijitorul de vaci nu mai calcă nici un alt om, pe iarba mătăsoasă, acoperit de seninătatea lucidă a unui cer albastru de un profund intens, mi se pare un privilegiu mai mare sau cel puțin egal cu acela de-a fi tu însuți stăpînu-ntregii lumi.

Nu aș vrea însă, prin aceasta, să dau de înțeles că m-aș lăsa sedus de sentimentalismul ieftin, pur, al unui țăran dezrădăcinat, care după aproape cincisprezece ani de ședere în Capitală face apologia vieții la țară și nici că am scris această însemnare pentru a face din dragostea de țară un loc comun, ci vreau doar să remarc faptul că în fizionomia satului nostru contemporan s-au petrecut mutații esențiale și ireversibile. Oamenii cu care am stat de vorbă mi-au relatat ei înșiși, nestîrniți de mine, aspectele acestor schimbări : faptul că pînă și cei mai săraci dintre săteni au reușit să-și construiască niște case mai impunătoare decît cele pe care înainte reușeau să le facă doar cei instăriți ; faptul că, fiind, desigur, atît de aproape de un mare oraș cum e Cluj-Napoca, toți au foarte mulți bani ; în sfîrșit, că viața loc este mult mai comodă decît înainte de colectivizare și că oamenii se pot bucura mai din plin de ea.

Poate că și din aceste motive am simțit mai mult ca oricînd altădată că aparțin cu trup și cu suflet acelui atît de intimizat de toate amintirile mele din întreaga copilărie, loc de baștină, pe care-l voi simți, cît voi trăi, ca pe cel mai frumos loc din lume.

SPORT

Miercurea albă?

● După atîtea și atîtea zile mai negre sau mai cenușii (reamintim numai un titlu : „Miercurea de cenușă"), în sfîrșit putem să scriem despre o zi mai albă a fotbalului nostru. Toate reprezentantele noastre în competițiile europene au reușit să treacă de primul tur ! În sărăcia de succese pe plan internațional această performanță (care, repetăm, nu înseamnă redresarea fotbalului nostru, cum s-a zis după primul tur), nu trebuie exagerată, se cuvine privită ca atare. Știm, valorile adversarilor din primul tur sînt inegale și discutabile, totuși, după ce de multe ori am pierdut surprinzător în fața unor echipe care nici ele nu erau mai acătării, victoriile din această săptămînă ne-au reconfortat, redîndu-ne speranțe noi. Desigur, adevăratele performanțe în asemenea competiții, care să ne situeze în centrul atenției lumii fotbalistice, încep de la turul III încolo. Calificarea tuturor echipelor noastre în turul II al cupelor europene are deocamdată un ecou statistic. În plus, însă, această calificare în bloc după ce ne învățasem să ieșim din cursă încă înainte ca ea să înceapă cu adevărat (vezi **Steaua,** anul trecut) este ceva nou. În acest sens, temerile antrenorilor exprimate înainte de partidele retur, care acum ni se par ridicole, sînt întemeiate, fiind legate de lanțul de „ghinioane" în care ne zbatem de atîta timp. De data aceasta nouă nu am mai avut „ghinion", iar adversarii „noroc". Un exemplu poate fi **F.C. Arges** care, deși puternic marcată după primele 20 de minute de un autogol stupid și de transformarea unei lovituri libere, pe un teren cu care nu e obișnuită și în fața unui public incendiar, a reușit totuși să-și revină și să mențină un avantaj minim care i-a asigurat în cele din urmă calificarea. Nici **Universitatea** Craiova nu a fost scutită de emoții în fața lui **Wiener Sportklub,** o echipă solidă, bine gîndită, greu de „descleștat". Ambiția cu care au jucat însă Stefănescu, Balaci, Crișan și Cămătaru le-a adus craiovenilor victoria. Pentru **Bihoara,** partida retur cu „naivii" de la **Young Boys Berna** a ridicat doar problema scorului de palmares. După cum au jucat aici cele două echipe, victoria Stelei acolo nu ar fi surprins pe nimeni. Sau poate l-ar fi surprins numai pe jucătorii steliști și pe antrenorii lor, care, fatalitate în fotbalul nostru în general, înclină să-și supraaprecieze adversarii cînd joacă în deplasare. În ceea ce o privește pe **Dinamo,** nu mai insistăm. Sorții au fost nerocoși cu această echipă, care, abia după acest „antrenament" cu Alki Larnaca, urmează să-și confirme calitatea de participantă în Cupa UEFA. Deși am avut și mai avem atîtea reproșuri de făcut fotbaliștilor noștri, sîntem primii care ne bucurăm de victoriile lor, cu condiția ca acestea să conducă la performanță. Ele sînt urmarea unei mai mari seriozități, de aceea reproșăm steliștilor și chiar craiovenilor relaxările nepermise din ultima parte a jocului. E una din carențele mari în fotbalul românesc. Ne gîndim tot timpul la „ecoul" în planul „naționalei" care, deși și-a irosit șansele, este în fața unor confruntări de prestigiu cu Spania și Iugoslavia. O bună comportare și pe acest plan ar crea premisele așteptatului reviriment de demnitate sportivă și ne-ar readuce în primul pluton al fotbalului european. Va fi greu (mai ales după ce am văzut noua echipă iugoslavă la lucru în fața argentinienilor) dar și bucuria noastră va fi mult mai mare decît cea de astăzi, nu ?

Ulise

Mihai Matei

La Iasnaia Poliana

La Iasnaia Poliana primăvara grăbită, plină de seve, retrasă în tăcerea ei lăuntrică, asistă la perindarea vizitatorilor. Sînt mulți cei care se perindă pe aici, veniți să înțeleagă ceva din eroismul creației. Printre cei care așteaptă ghidul sîntem și noi, grupul de critici, gazde și oaspeți veniți de departe la masa rotundă organizată de revista **Vaprosi Literaturi**.

După două zile de dezbateri temeinice în jurul temei **Critica literară și cultura societății socialiste**, iată-ne acasă la Lev Tolstoi. Nici că se putea mai bună încheiere pentru discuțiile noastre decît această întoarcere la izvorul marii literaturi.

Pe aleea cu vuiet ascuns, în dulcea tortură a nerăbdării, plecăm spre casa titanului, lăsînd în urmă imperceptibile indicații. Care cum vom intra în resemnarea răbdătoare a acelor ziduri, cum ne vom amesteca printre lucruri și mărturii ce rămîn misterioase? Iată-ne intrînd. Conacul, cu camerele deschise pentru veșnicie, seamănă cu o carte citită pînă la jumătate. În sufragerie, două piane vorbesc despre pasiunea cu care el, primul, asculta muzica. La parter, apoi la etaj, încăperi în care neasemuitul părinte al atîtor pagini fără moarte se afunda în lumea plăsmuirilor sale. Cînd vom ști de ce își schimba mereu cabinetele de lucru, de ce se înconjura de mici pendule tăcute, de ce în răgazurile pe care și le oferea prefera lumea largă a simplității țărănești? E drept, asculta cu mare plăcere Beethoven, muzică rusească mai veche, dar magia sunetelor dura puțin. Pe Tolstoi, cu spiritul său neliniștit, fremătător, afișînd rareori surîsul împăcat, nu-l mulțumea decît munca. Munca — formă de fidelitate față de sine. Munca peste foile albe, munca în bibliotecă — strînsese vreo 20 000 de volume și numeroase colecții de reviste. Impulsul lecturii stîrnea în titan o continuă lăcomie de slovă tipărită. L-a și silit să devină editor, tipograf chiar, desi financiar treaba n-a mers bine, îndatorîndu-l.

Pînă și Balzac a făcut o experiență asemănătoare. Ca să se îmbogățească. În ce îl privește, Tolstoi a dorit să transmită și altora bucuria desăvîrșită a lecturii. Așa se explică de ce aranjase pentru cei din sat o școală în clădirea învecinată conacului. Și intrucîtva „vinovat" că publicase romanele **Ana Karenina** și **Război și pace** poruncise celor apropiați să-l lase cu tăcerile lui (de la o vreme minca singur și dormea separat) ca nu cumva zămislirile lui să le complice viața. Căci omul acesta, care arase el însuși ogorul unei văduve cu 7 copii, ținea morțiș să rămînă o ființă înțelegătoare, receptivă la plinătatea gesturilor și nevoilor umile. Undeva, într-o scrisoare adresată unui cunoscut, deplînge complicitatea odioasă cu lenea: nimic din ce făcea și din ceea ce dorea să fie făcut de ceilalți nu trebuia să rămînă zadarnic. Se întorcea la casa lui, după popasurile prin sat, cu bucuria sfioasă a celui care are o misiune de îndeplinit și care știe cît de dator rămîne față de sine, de propriile slăbiciuni să le depășească.

Ducea, astfel, două existențe diferite: una în mîezul fierbinte al proiecțiilor genului său literar, alta încăpățînată să descifreze cotidianul prozaic. Poate că a doua lui existență o prelungește pe prima, fiindcă atunci cînd tăia lemne, repara încălțări sau asculta plîngerile mujicilor evada — în mod salvator — din condiția destinului său hrănit de zborul ideilor și sentimentelor febrile.

Trecea drept vizionar, el care plînge rușinat că minca pe săturate în vreme ce milioane de ființe omenești rabdă de foame. Și cerea în plină iarnă să nu i se facă focul ca să rămînă solidar cu mujicii din sat, mirosind a sărăcie în izbele lor afumate.

Așa că după ce se ospăta sau se destindea, Tolstoi nu mai putea regăsi împăcat zidurile unde lucrase spornic. Se muta între alte ziduri, dintr-o nevoie permanentă de ispășire, dar și de regăsire — dincolo de bunul lui trai — cu făpturile pe care le plăsmuise.

La ele nu renunța, era învăluit de grija față de ele. În ciuda aparențelor, le datora totul.

...Ca să ajungem alci am plecat de dimineață din Moșcova cu un autocar. Am trecut prin marginea orașului Tula cînd una din gazde, criticul Lazar Lazarev, ne-a spus că în orașul acesta, de mărime mijlocie, fusese cîndva o armurărie și o celebră fabrică de samovare. Dar că orașul își trage faima din vecinătatea cu Iasnaia Poliana. Aventurile spiritului tolstoian au încîntat mințile într-un fel mai înalt decît a potolit setea oamenilor apa fiarta în celebrele samovare din Tula. Dar o anume sete n-a fost ușor de potolit. Setea noastră, a celor prezenți la masa rotundă a revistei **Vaprosi Literaturi**, admirabil organizată de gazde, cu înscrieri la cuvînt bine centrate în jurul temei propuse, temă care a incitat la expunerea cîtorva foarte utile puncte de vedere. A fost subliniat cu precădere caracterul militant și deschizător de angajări artistice al criticii literare contemporane. S-au spus multe lucruri de bine despre avîntul spiritului critic, mai matur astăzi și civic vorbind mai prezent la datorîe. A fost o plăcere pentru mine să pot evoca succesele colegilor mei în redactarea unor studii asupra celor mai de seamă lucrări de proză, poezie și teatru, în slujba idealului literaturii noastre de reflectare a umanității românești.

S-a bucurat de interes modul în care am făcut referiri la lirica patriotică, la romanul politic, la teatrul-anchetă. În fine și nu fără dreptate, m-am referit și la remarcabilele [illegible] monografice [illegible] care mi-au fost puse și după aprecierile primite, cred că scopul meu urmărit a fost atins cu succes.

Redacția revistei pregătește pentru tipar un număr special consacrat problemelor dezbătute la masa rotundă, care a reunit critici moscoviți și din Vilnius, exponenți prestigioși ai unor instituții academice și din partea Uniunii scriitorilor sovietici (a fost prezent la lucrări, pe toată durata lor, secretarul Uniunii, reputatul Vitali Ozerov), critici literari din Bulgaria, Cehoslovacia, Mongolia, Polonia, R.D. Germană și România.

Henri Zalis

REVISTA STRĂINĂ

● **TRILOGIA ROMANEASCĂ** a lui John Dos Passos a fost recent tradusă la Budapesta. Cu acest prilej, cronicarii au remarcat interesul constant pe care l-au purtat comentatorii maghiari creației marelui romancier american. Încă din 1935, Antal Szer scria: „John Dos Passos își ascunde ascuțișul criticii la adresa societății, deoarece în romanele sale însăși societatea se autocritică. El își ascunde, de asemenea, ironia pentru că soarta însăși înoinzează pe bieții oameni. Scenele reprezintă tot atîtea mici gravuri, realizate cu mînă sigură și cu o aplicație fragmentară bine verificată. Ele nu au nimic extraordinar, dar efectul pe care-l produc în ansamblu este momental și distrugător".

● **ALEJO CARPENTIER** este un scriitor cubanez de formulă spectaculoasă, citit pe toate meridianele datorită artei sale rafinate. **Pașii pierduți** este titlul unui roman care evocă tentativa de evaziune a unui artist fascinat de modurile de viață străvechi. Cartea imaginează o „fugă de natură", construind scene fastuoase, cu o frază barocă și amplă. Modul acesta de a refuza alienarea prin abstragere din imanența vieții sociale, devine o soluție individuală, în numele unui protest radical.

● **ÎN UNIUNEA SOVIETICĂ** se editează anual peste 85 mii titluri de cărți într-un tiraj de peste un miliard 800 milioane de exemplare. Acestea sînt datele oferite cu prilejul Tîrgului internațional de carte de la Moscova, unul dintre cele mai mari forumuri ale cărții din lume, ținut sub deviza **Cartea în slujba păcii și a progresului**. Sociologii sovietici estimează că 70 la sută din cetățenii sovietici socotesc lectura drept cea mai importantă dintre activitățile din timpul liber.

● **PETER MATTHIESSEN** este un autor ale cărui cărți reprezintă tot atîtea experiențe spirituale. Recentul volum publicat la editura „Bantam" din New York, „În căutarea leopardului zăpezilor", relatează în mod aparent o expediție științifică în munții Himalaia. Cronicarii remarcă însă faptul că, treptat, lectura se transformă într-o adîncă trăire spirituală, fascinația animalului rar simbolizînd permanența căutare în care se află umanitatea. Însăși investigarea este dătătoare de sens al existenței, rezultatul fiind adeseori palid pe lîngă trăirea procesului de căutare.

● **VERSURILE LUI KESHAV MALIK**, unul dintre poeții indieni de limbă engleză, au stîrnit numeroase comentarii favorabile între cronicarii din Marea Britanie, fiind apreciate pentru modul în care folosesc limba lui Shakespeare în scopul de a reda trăirile unui oriental impregnat de reminiscențe culturale tradiționale, însetat de absolut și cutreierat de fervorile unui adevărat militant pentru libertatea conștiinței. De asemenea, Keshav Malik este un cunoscut editor de publicații culturale și literare, traducător și cunoscător rafinat de literaturi europene, într-un cuvînt, o personalitate complexă și foarte atrăgătoare.

● **FESTIVALUL CHOPIN**, din anul acesta, organizat de Societatea Chopin și de Centrul cultural municipal din Mariánske Lázné s-a bucurat anul acesta de un deosebit succes, prin prezența unor personalități artistice importante ca Martha Argerich, Halina Czerny-Stefanska, Stanislav Neigaouz, Evgheni Malinin, Franti[illegible] Rauch, Jorg Demus, Nikolai Demidienko. Au fost audiate concerte pentru pian și orchestră și alte compoziții ale lui Chopin, în maniere diferite de execuție, seminarii și conferințe asupra personalității compozitorului. În timpul celor 28 de ani de existență, Festivalul Chopin, prin interpreți de valoare, a făcut cunoscută opera celui mai mare creator al muzicii romantice pentru pian.

● **ÎN VENEZUELA**, **Premiul Național pentru Literatură** a fost conferit [illegible] scriitorului Adriano Gonzáles Leon [illegible] printre alte narațiuni, al romanului **Pará Portátil** (Țară portabilă) elogiat, premiat, [illegible] puține altele. În cadrul [illegible] înaintare a premiului, Gonzáles Leon a [illegible] demne și înaripate, elogiul literaturii [illegible]ura — a spus el — este o înfruntare a [illegible]. A da nume însemnă a rupe [illegible] a [illegible] întunecimile, a înfăptui miracolul [illegible] cuvînt, universul se face [illegible] îndepărtează [illegible] și de locuit".

● **JULIO CORTAZAR SE NUMEȘTE ACUM LUCAS**. [illegible] Diario de Caracas [illegible] (Un tal Lucas — [illegible] considerat [illegible] vestiri liber [illegible] moment, [illegible] mondial și valoro[illegible] în mare măsură personajul. Despre [illegible] finalul interviului: „Cortazar [illegible] dorința nostalgică de a [illegible] existența personală. Pentru a scrie [illegible] pe care îl vrea „foarte simplu, foarte deschis și cu rezultate pe care nu le [illegible] și nu mă interesează să le cunosc dinainte".

Muncă și cultură

NOTE DE DRUM DIN R.D. GERMANĂ

Centrul capitalei R.D. Germane este dominat de turnul de televiziune, construcție îndrăzneață terminată în 1969. Avînd 365 de metri înălțime, turnul ocupă locul doi în Europa după cel de la Moscova. La înălțime se află o cofetărie care efectuează în decurs de o oră o rotire circulară completă, oferind turistului așezat comod la masă o viziune de ansamblu asupra Berlinului. De la una din mesele acestei cofetării am început și noi retrăirea istoriei mai depărtate sau contemporane a Berlinului și oamenilor săi.

Cu excepția cîtorva clădiri, mai ales muzee și acelea grav deteriorate, centrul Berlinului a fost distrus complet în timpul celui de-al doilea război mondial. Unele edificii, între care și domul berlinez, sînt și acum în reconstrucție. Numai privind cu ochii nesfîrșitele clădiri noi se poate înțelege ce imense eforturi a trebuit să facă populația berlineză și cea din întreaga R.D. Germană — primul stat al muncitorilor și țăranilor pe pămînt german — în cei 30 de ani de la întemeierea sa. Din ruine a trebuit să construiască noi orașe, așa cum a trebuit să realizeze o cotitură crucială în istoria poporului german.

Păstrînd moștenirea lui Thomas Müntzer și a iacobinilor germani, continuînd tradițiile revoluționare și umaniste ale poporului german, dezvoltîndu-le pe o treaptă superioară, R. D. Germană traduce în viață aspirațiile lui Karl Marx și Friederich Engels, ale lui August Bebel, Wilhelm Liebknecht, Karl Liebknecht, Rosa Luxemburg și Ernst Thälmann, îndeplinește visurile luptătorilor comuniști și antifasciști din rezistență.

...Rotirea panoramică a cofetăriei aduce în aria privirii o frumoasă clădire veche din cărămidă roșie avînd la mijloc un turn înalt cu ceas. Este primăria orașului, construită între 1861—1869 după planurile arhitectului Waesemann. Bombardată și ea în timpul războiului, primăria a fost refăcută, respectîndu-se cu strictețe planurile originale.

Ochiul se plimbă apoi peste insula muzeelor, de-a lungul celebrului Unter den Linden, la capătul căruia se află Poarta Brandemburg, construită între 1781 și 1791. Monumentul cu cele 12 coloane înalte ale sale, amintind de Grecia și Roma antică, are deasupra un car roman tras de patru cai, ce poartă pe zeița păcii. La cîțiva metri dincolo de poarta Brandemburg este frontiera de stat a R.D.G., rămînînd dincolo Berlinul Occidental.

De sus se mai pot vedea: piața Luxemburg, piața și statuia lui Lenin, aleea Karl Marx cu clădirile ei noi, cartierul muncitoresc Prenzlauer Berg, pictat cu deosebit talent de marele pictor Heinrich Zille, a cărui statuie am văzut-o mai tîrziu în fața hotelului Haus an der Spree unde am locuit, nouă clădire în construcție a spitalului clinic Charité, etc.

În zilele următoare am călcat cu piciorul multe din străzile berlineze văzute de sus, am vizitat instituții politice și social-culturale, am avut numeroase discuții cu oameni de diferite virste și profesii. Era prezentă peste tot bucuria muncii, decizia de a făuri o nouă societate, bazată pe principii socialiste, hotărîrea de a trage toate învățămintele pe care istoria ni le-a dezvăluit. Era prezentă dorința sinceră, firească și puternică ca orice activitate să se facă exemplar, fiecare produs și fiecare serviciu să fie [illegible] calitate.

Muncesc de [illegible] în R.D. Germană în [illegible] în [illegible]. Dacă în Berlin, în 1970 tot al 2-lea muncitor a fost inovator, în 1975 tot al 4-lea muncitor a realizat o inovație, iar în 1977 tot al treilea om al muncii aducea ceva nou în perfecționarea activității, ridicarea calității și randamentului muncii. Aceste cifre vorbesc de la sine despre pasiunea muncii la poporul german.

Munca se împletește însă strîns, se completează, determină și condiționează cu cultura. Toată lumea studiază, citește. Teatrele și operele sînt căutate, bibliotecile sînt locuri de întîlnire, muzeele sînt pline de vizitatori.

În Berlin fiind, am fi dorit, după mai bine de 100 de ani, să revedem anumite locuri ale anilor 1872—1874, cînd Eminescu a trăit în acest oraș. Istoria însă nu ne-a permis să vizităm casele în care a locuit marele nostru poet. Am regăsit doar Universitatea, care pe atunci se numea Friederich Wilhelm, iar astăzi poartă numele marelui savant Humboldt. Clădirea masivă, din blocuri mari de piatră, înnegrite de vreme, cu două etaje, avînd și ziduri exterioare refăcute după bombardare, cu sălile modificate pentru a corespunde noilor cerințe, cu coridoare foarte largi. Universitatea berlineză a educat, alături de Eminescu, mulți cărturari români. Trecînd pe coridoarele ei, prin sălile de cursuri recădeam în istorie și doream parcă să le spun atîtor români plecați altădată la școlile Berlinului: veniți să sărbătorim împreună împlinirea în patrie a visurilor studenției voastre.

Universitatea, al cărei prim rector a fost Fichte, are astăzi 27 de facultăți și 12 000 de studenți. În fața Universității, în piața Bebel se află Biblioteca Universității, Comoda cum îi zic berlinezii după forma sa arhitectonică. Aripa din spate, bombardată și ea, este pe punctul de a fi refăcută. Am trecut și pe coridoarele ei, am intrat în sălile de lectură, pline de tineri serioși și ne-am gîndit la studentul Eminescu și la mulți alții care și-au lămurit aici odată cu multele taine ale științei și înțelesurile multor expresii germane.

Berlinul, care încă de la începutul secolului al XVIII-lea îl alegea pe Dimitrie Cantemir membru al Academiei sale, a fost și rămîne un centru de cultură. Ceea ce e specific astăzi este că cultura cuprinde mase tot mai largi, iar pe de altă parte se accentuează cultura muncii.

Chiar dificultatea obținerii unor bilete la operă este un fapt plin de semnificații. În seara de 24 noiembrie 1978, asistînd la opera Die Teufel von Leudun, am văzut că toate cele 1 452 de locuri ale Operei de stat erau ocupate. Atunci am înțeles mai bine de ce reconstruirea operei după planurile originale din 1743 a avut prioritate, la 4 septembrie 1955 ea fiind redeschisă solemn.

J. Renau (R.D.G.): „Pace"

Mulți și disciplinați vizitatori am întîlnit și în muzeele din Berlin. Capodoperă a arhitecturii baroce, construit între 1695—1706, fost arsenal al militarismului german, cel mai vechi edificiu de pe Unter den Linden, muzeul istoriei germane a fost conceput ca un centru de educație socialistă. El realizează o excelentă sinteză a tradițiilor revoluționare, democratice și umaniste ale poporului german, punînd în evidență rolul maselor, veritabile făuritoare ale istoriei.

Altes Museum, cel mai vechi muzeu din Berlin, construit de Schinkel și deschis în 1830, a ars în 1945, cu puțin timp înainte de terminarea războiului. Impresionanta fațadă, al cărei fronton este sprijinit de 18 coloane ioniene, precum și marea sală centrală au fost restaurate complet. Redeschis în 1966, el găzduiește astăzi secția secolului XX a Galeriei naționale, stampe dintre cele mai rare și, temporar, pînă la redeschiderea lui Neues Museum, aflat încă în reconstrucție, — o parte din colecțiile acestui muzeu. Aici se pot vedea pînzele lui Adolf von Menzel, inspirate din activitatea în fabrică a muncitorilor germani, pînze unice în felul lor. Una dintre cele mai cunoscute lucrări, Laminorul, realizată în 1875, este atît o capodoperă artistică, cît și document inestimabil al condițiilor de muncă din fabricile acelor ani. Între alte lucrări rare, tot la acest muzeu pot fi văzute 57 de ilustrații ale lui Botticelli pentru Divina Comedie, gravuri de Gruenewald, Watteau etc.

Galeria națională care expune tablouri și sculpturi datînd de la sfîrșitul secolului al XVIII-lea și pînă în zilele noastre, este un alt loc căutat de berlinezi și vizitatorii străini pentru frumusețea și unicitatea pieselor sale.

Am lăsat la urmă intenționat muzeul cel mai cunoscut din Berlin. Pergamon Museum. Este locul unde, după British Museum și Luvru, se găsește cea de-a treia, ca mărime, colecție de antichități din Orientul Mijlociu. Vizitatorii se grăbesc să ajungă la faimoasele capodopere: Altarul din Pergam, Procesiunea leilor din Babilon și Poarta Ishtar. Este primul muzeu de arhitectură din lume. În săli imense au fost aduse construcții, ziduri, stîlpi cu frontoane, fragmente întregi, găsite în timpul cercetărilor și săpăturilor efectuate pe locul unor cetăți și orașe celebre din Orientul Mijlociu. Altarul din Pergam, de unde i se trage și numele muzeului, provine din cetatea Pergamului situată în Turcia de astăzi. El a fost sculptat între 180 și 160 i.e.n., în cinstea lui Zeus și a Atenei, zeii protectori ai cetății. Lățimea și numărul mare de trepte, proporția și multitudinea coloanelor ionice, sculpturile din frize, toate realizate în marmură albă, dau lucrării o monumentalitate aparte. Procesiunea leilor ce străjuia intrarea spre palatul lui Nabucodonosor din Babylon, cu poarta Ishtar, reprezintă alte construcții, opere de artă inestimabile pe care orice călător ajuns la Berlin ar trebui să le vadă.

În afară de aceste fragmente de construcție muzeul are însă și alte multe piese de excepție. Un observator atent va fi supus unei mari varietăți de impresii și simțăminte. El va admira și contempla marile realizări artistice și culturale ale popoarelor din Orientul Apropiat, va înțelege mai bine istoria și îndreptățirea acelor popoare ce au cunoscut și mai cunosc încă din nefericire vicisitudini și nedreptățiri.

Am mai văzut și alte muzee, dar pînă la douăzeci și cinci cîte există în capitala R.D. Germane au mai rămas multe neștiute pentru o ocazie viitoare.

Pavel Suian

INDIAN STORY (III)

Calea lacrimilor

spectacolul lumii

văzut de Ioan Grigorescu

Ce-au fost le-o amintește istoria, folclorul lor, poveștile bătrînilor din rezervații, care își mai poartă încă părul lung, răsfirat pe umeri, în plete, sau strîns în cosițe împletite cu mărgele, cu fruntea legată cu bente multicolore și fumînd pipe de lut ars — bătrînii aceia uitați de trecut într-un prezent ce-i face cu totul anacronici, bizari și străni ca niște piese vii de arheologie etnografică. În cele mai „obiective" producții cinematografice de gen, lumea căreia au aparținut acești bătrîni e înfățișată cu oarecare respect și condescendență. Marii șefi de triburi apar ca model de noblețe și înțelepciune, întotdeauna credincioși cuvîntului dat, răzbunători numai atunci cînd onoarea le-a fost încălcată, necruțători cu trădarea, murind eroic și lăsînd urmașilor mostenire numai sărăcia, dezinteresul lor față de bunurile materiale, demnitatea unei tainice legături cu natura, cu apele și pămîntul, cu vietățile pădurilor, cu copacii, cu cerul, cu calul tovarăș de luptă. În felul acesta, „Indian wars" — războaiele indiene — devin o epopee în care se confruntă caractere cavalerești, unde adversarii se ucid între ei cu stimă reciprocă, trădătorii fiind întotdeauna pedepsiți. Războaiele coloniale pentru cucerirea Far Westului nu mai apar ca un lanț de operațiuni de exterminare, ci ca un epos național conform devizei proclamate de „Manifest Destiny" — actul prin care americanii albi erau sortiți să „civilizeze" vestul sălbatic, luînd asupra lor sarcina de a unifica, omogeniza și valorifica un continent întreg. Frontierele naturale invocate uneori în tratatele americano-indiene deveneau astfel o simplă chestiune de conjunctură, albii dovedind o uluitoare capacitate amnezică, uitînd ceea ce consemnaseră în hîrtii semnate și întărite cu peceți. Înaintarea lor progresivă spre soare-apune nu se făcea decît în numele „responsabilității" yankee. Granițele deveneau fictive și teritoriile pieilor roșii se comprimau văzînd cu ochii. Cînd, la 28 mai 1830, președintele Jackson supranumit de indieni „Cuțit-Ascuțit" stabilea că toate pămînturile de dincolo de Mississipni vor fi lăsate băștinașilor, năstrușnicii și neascultătorii lui pionieri pătrunseseră deja în Iowa și Wisconsin angajînd cu triburile de indieni războaie în toată regula sub acuzația că tocmai aceștia ar fi încălcat hotărîrile stabilite prin tratative. Miza era însă colosală și cîștigarea ei merita orice risc. Cînd, în 1849, s-a descoperit aurul din California și a început marea goană după el — altă pagină de „epopee" — nu s-a mai putut tergiversa mult „legalizarea" noii stări de lucruri și indienii, proprietari de jure și de facto pe teritoriul californian, s-au văzut brusc cuprinși în cel de al 31-lea stat american fără ca măcar să fi fost consultați de cei ce îi deposedaseră prin forță.

Era însă în joc ceva mai mult decît onoarea: Aurul. Dementa galbenă, exodul precipitat, goana nebună, nebună, nebună pe spațiile fără drumuri, marcate doar de scheletele cailor prăbușiți după atîta alergătură și de mormintele cu cruci precare ale celor cărora nu le mai era dat să ajungă și să se înfrupte. Raidurile indienilor, disperate, incapabile să stăvilească încălcarea, respinse de fiecare dată cu prețul unor grele jertfe de ambele părți nu pot înfrîna nici măcar temporar paranoica frică a celor ce goneau spre vest, că alții au ajuns deja la prăjitură și că se înfruptă copios. Și pentru a nu întîrzia prea mult la festinul metalului sînător taie și spintecă, ard și pîrjolesc, ciuruiesc cu gloanțe tot ce le mișcă ostil în față, călăresc și fug reluîndu-și goana secondată din urmă de detașamentele de cavalerie ale puterii, cu steag triunghiular, galoane și trompeți, întotdeauna sosind cam prea tîrziu, tocmai cînd sorții par să încline în favoarea „sălbaticilor", dar vin, vin năvalnic, cumplit, zguduind pămîntul și trompetînd victorios...

Orice era bun pentru atingerea cît mai grabnică a țelului. Gloanțe, apă de foc, falsele tratate, promisiunile solemne, jurămintele... În 1868, cînd s-a ieșit la evacuarea indienilor din reazmul Siuxilor prin „mîinu militari", șeful unui trib a venit cu prietenie la generalul Sheridan și a început să pledeze cauza alor săi spunînd: „Eu bun indian!..." La care Sheridan i-a retezat-o: „Singurul bun indian, este numai un indian mort!" Cuvintele lui au rămas istorice, intrînd în „epopee"... Ceea ce indienii n-au prea uitat. Împrăștiați în cele patru zări, mereu împinși către terenurile cele mai sterpe și [illegible] aride, ajunși întotdeauna din urmă de [illegible] de fier — locomotive, cu aburi — care în [illegible] pînă de pășunjen din paralelele străbătătoare istovesc pe miriapozii traverselor, [illegible] se transformau în ochii americanilor, [illegible] pămîntului. În ciuma pămîntului. Adică [illegible] ce se cerea stîrpit, ca orice molimă. În [illegible] un șef al neamului Siux, Sitting Bull sau „Taurul Așezat", a fost invitat să țină o vorbare în limba lui la inaugurarea ultimului tronson de cale ferată transcontinentală. Tălmăcitul [illegible] fabricase un text corect în care indianul elogia efortul civilizator al albilor și le mulțumea pentru prețioasele atît de energice și de eficiente ale noilor stăpîni. Dar marele șef a ținut-o pe a lui: „Eu urăsc oamenii albi. Nu sînteți decît niște hoți și niște mincinoși. Ați pus mîna pe țara noastră și ne-ați transformat în niște proscriși [illegible]". Notabilii, imponotonați ca de [illegible], aplaudau frenetic. Căci tîlmăcitul le spunea lecția lui din care nu lipseau nici gustoșii curcani sălbateci, nici festinul lui Thanksgiving. Farsa lui Sitting Bull a intrat în folclorul indian. Un folclor care, din 1890 încoace, avea să proliferezze ca o renaștere spirituală, numai în rezervațiile Unchiului Sam, acolo, unde fuseseră „parcați" un sfert de milion de indieni. Renașterea nu s-a limitat însă doar la replica folclorică indiană dată folclorului epopeic american. Ci — fapt elocvent pentru vitalitatea lor — și printr-o natalitate mereu în creștere. În mai puțin de un secol, după ce, timp de două secole populația lor scăzuse de la zece milioane la două sute cincizeci de mii, curba lor demografică a început să salte, și, astăzi, numărul lor se apropie de un milion.

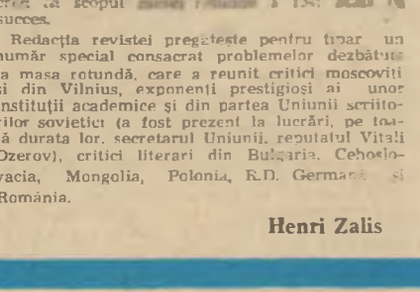

Ion Grigore: „Fedai"

Tăcuta lor demnitate este hotărîtă să biruie. Lecția dată de indian istoriei își are tîlcul ei. Civilizația industrială nu îi va supraviețui. El este pregătit să aștepte, oricît de mult. Ceilalți cu epopeea, el cu răbdarea.

Dar ce formidabilă, ce unică, ce înălțătoare, ce inimitabilă epopee!... În ea, unii au văzut contopirea tragediei antice grecești cu istoria Far Westului. S-au scris mii de cărți, s-au tras mii de filme. Au fost, cîndva, zece milioane de indieni, și cincizeci de milioane de bizoni. În 1890, cînd se consuma ultimul act al epopeii, mai rămăseseră trei sute de mii de indieni și numai... patru sute de bizoni. Și o vastă bibliotecă, la care avea să se adauge, în curînd, o gigantică filmotecă western. În mai toate, și în cărțile mai vechi, și în filmele de mai tîrziu, Justiția, Curajul, Onoarea — la înălțime! Ce putea să educe mai bine tinerele vlăstare ale Americii decît această neomitologie a omului alb pe la cucerirea „spațiului viral"? Un erou mereu solitar, mereu în conflict cu o colectivitate, mereu călare, mereu inspirat de o jumă focoasă și pură fiică a virtuților celor mai candide... Pentru încununarea curajului, un decor auster, de cele mai multe ori semiarid, un [illegible] pe viață și pe moarte, două pistoale, un pumn de gloanțe și... un pumn de dolari. Justițiarul [illegible] bandiții, [illegible] violatorii, [illegible] pe [illegible], [illegible] corupția, [illegible] care atacă din umbră în garje [illegible] de cowboi iritați. Stereotipia [illegible] este jenantă, de infinita variație pe [illegible] tema.

Și totuși, totuși, a fost o epopee. Dar ea n-a [illegible] învingătorilor, ci învinșilor. Și [illegible] ei n-au fost nici arcul, nici cuțitul, [illegible] ci pușca. Ci îndărătnicia de a rezista [illegible] de a supraviețui fie și numai pentru a [illegible] megalomania [illegible], pentru a salva [illegible] și a alimenta [illegible] speranța, îndreptățită, a strănepoților victorioșilor eroi.

[illegible] o sută de ani în urmă, imediat după primul centenar al Statelor Unite, Henriette [illegible] publica o carte care a devenit pentru [illegible] un punct de referință. Titlul ei, „Un secol de dezonoare". În preajma bicentenarului [illegible] eremenul. Dee Brown [illegible] fiorosul raft de cărți semnate, incapabil să [illegible] [illegible] cruzimea de maculatură [illegible] [illegible], un volum patetic: „Îngroapă-mi inima!" Șarja de [illegible], comună: Mereu „eroică" [illegible] de fețele palide împotriva pielilor roșii. Treizeci de ani de război surd, fără declarații oficiale, fără armistiții, fără perioade de pace. Frontiera hăi — Calea Lacrimilor — drumul exilului pentru cei ce au [illegible] în fața inexorabilului mers al noilor făuritori de istorie.

Calea Lacrimilor nu cunoaște sfîrșit, ci doar scurte escale prin Văi ale Plîngerii, mai prin Oaze ale Durerii. Unul din patru indieni a murit pe Calea Lacrimilor, doi din trei au murit în Oazele Durerii. Pămîntul Americii a devenit pentru ei o oază a austerității, care și-a tot redus dimensiunile, ca pielea de sagri...

Acum, în palma Americii, din frumoasa piele de sagri n-a mai rămas decît un petic. Mic, cît pumnul să-l stringă și să nu se mai vadă.

Dar, odată cu ultimul petic de sagri...

Luceafărul

Revistă editată de
UNIUNEA SCRIITORILOR
din REPUBLICA SOCIALISTĂ
ROMÂNIA

Redactor șef: Nicolae Dragoș, Mihai Ungheanu (redactor șef adjunct), Teodor Balș (secretar responsabil de redacție)

REDACȚIA: București, Piața Scînteii Nr. 1, tel. 17 32 09
ADMINISTRAȚIA: Calea Victoriei Nr. 115, tel. 50 74 96
ABONAMENTELE:
3 luni — 13 lei; 6 luni — 26 lei; 1 an — 52 lei
Tiparul executat la:
COMBINATUL POLIGRAFIC „CASA SCÎNTEII"
Paginator Dobre Marian